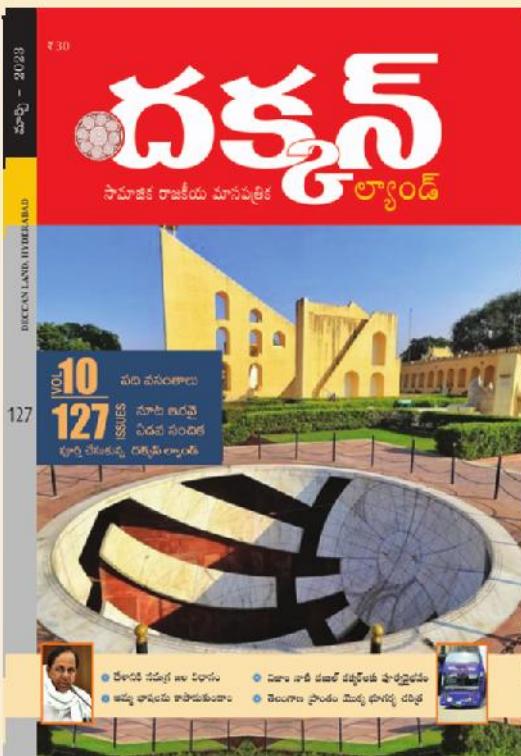

Deccan Land

March | MAR 2023

₹30

మూర్ఖులు - 2023

DECCAN LAND, HYDERABAD

దక్కన్

సామాజిక రాజకీయ మాసపత్రిక

ల్యాండ్

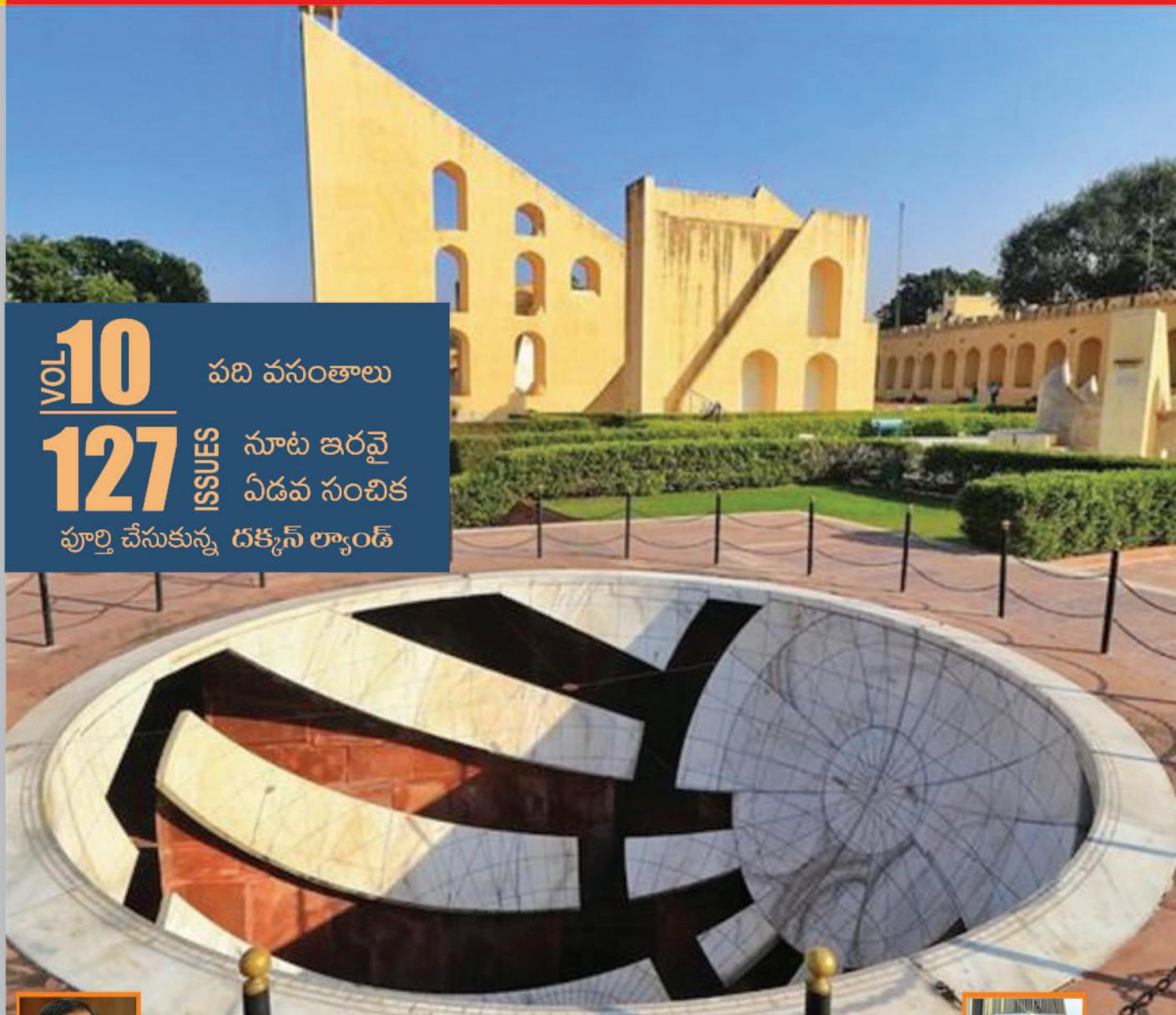
VOL
10
127 ISSUES

పది వసంతాలు

సూటి ఇరవై
ఏడవ సంచిక

పూర్తి చేసుకున్న దక్కన్ ల్యాండ్

127

- ❖ దేశానికి సమగ్ర జల విధానం
- ❖ నిజాం నాటి డబుల్ డక్కన్లకు పూర్వుష్టవం
- ❖ అమృత భాష్యలను కాపాడుకుండాం
- ❖ తెలంగాణ ప్రాంతం యొక్క భూగర్భ చరిత్ర

ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో కృష్ణా నదిపై
నిర్మించిన నాగార్జున సాగర్ డ్యాం

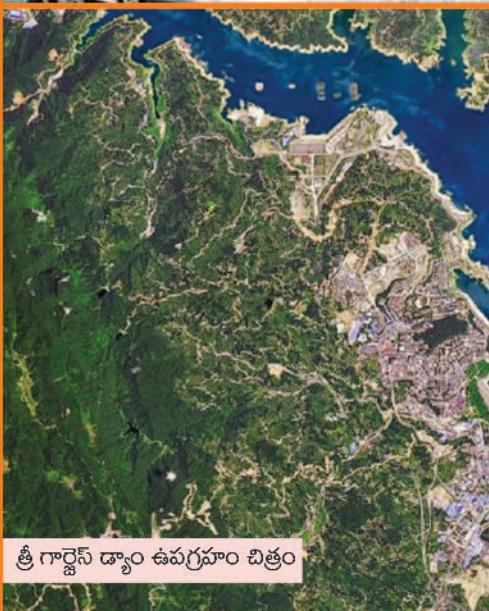
అమెరికాలో కొలరాడో నదిపై
నిర్మించిన హూపర్ డ్యాం

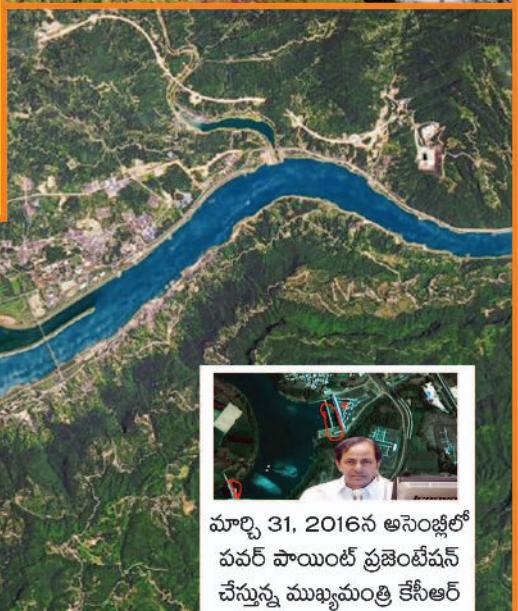
ఛైలో యాంష్ట్రి నదిపై నిర్మించిన శ్రీ గాజ్యేన్ డ్యాం

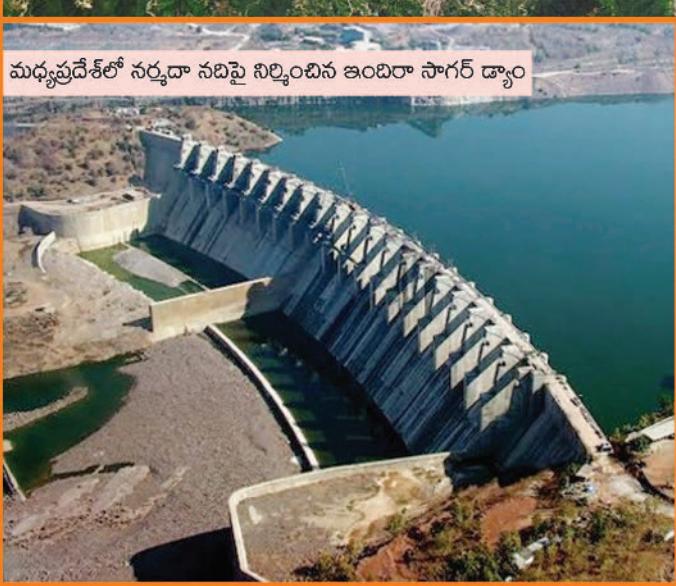
గత తొచ్చిలి సంతృప్తాలుగా
తెలంగాణ రాష్ట్రంలో లఘువుతున్న
సాగునీచి పథకాలు ప్రజలకు ఫలాలు
అంచుస్వర్ణ సంగతి తెలిసిందే.
కృష్ణ గీదాపల్ జలాశ్య తెలంగాణకు
న్యాయంగా దక్కివలసిన వాటా కోసం
పోరాటం ఒక ఎత్తు. ఆ నీటిని
విశ్వాగీంచుటనేంటుచు ప్రాణేష్టులని
కట్టుకొచ్చడం మరిక ఎత్తు,
ముఖ్యమంత్రి కేస్టర్ గారు
ఈ లంఘంలో ఒక సంతృప్తరం
పాటు నిప్పుపలతో మేధా మధనం
చేసి తెలంగాణ లఘువాలకు
అనుగుణగా ప్రాణేష్టులను చేపట్టింది.
త్రశ్శేక కథనం లోపలి పేట్లో

శ్రీ గాజ్యేన్ డ్యాం ఉపరిపూం చిత్రం

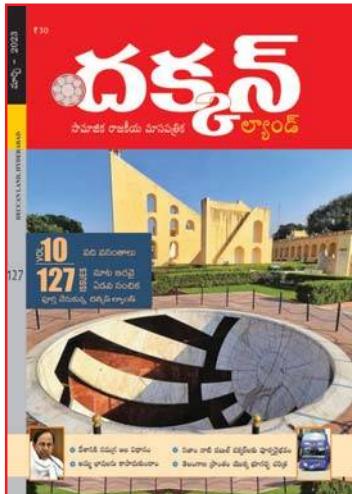

మార్చి 31, 2016న అసెంబ్లీలో
పాయింట్ ప్రజింటీపన్
చేస్తున్న ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్

మధ్యప్రదేశ్లో సర్కార నదిపై నిర్మించిన ఇంధిరా సాగర్ డ్యాం

జింబాబ్వేలో జాంజిబె నదిపై నిర్మించిన కరీబా డ్యాం

జంతర్ మంతర్

జంతర్ మంతర్ న్యూ డిల్లీ నగరంలో ఉంది. "జంతర్ మంతర్" అంటే "స్వగ్రం యొక్క సామరస్యాన్ని కొలిచే సాధనాలు" అని అర్థం. జంతర్ మంతర్ అంటే... ఏఱయల్ వ్యాలో కనిపించే అర్థం కాని, అయిమయ నిర్మాణం కాదు. అది ఒక భగోళ అద్భుతం. పైగా అలా చూసి ఇలా పచ్చేసే ప్రదేశం కూడా కాదు. అతి పెద్ద సౌరగడియారం, ప్రపంచదేశాల్లో ముఖ్యమైన నగరాల్లో మధ్యాహ్నం పస్తుండు గంటలు ఎప్పుడుపుతుందో ఇక్కడ ఉండి తెలుసుకోపచ్చ, చేతిలో స్వార్థాహన్ ఉండి, జంటర్నెట్లో చూసి ప్రపంచ దేశాల కాలగమనాలను తెలుసుకోపచ్చని తెలియని రోజుల్లో రూపుదిద్దుకున్న కాల నిర్మాణం. ఫిల్మీ నడిబోడ్డున సంసద్ మార్గాల్లో కొన్ని ఎకరాల విశ్రితంలో ఉంది జంతర్మంతర్. విశ్వం, సమాజం, విశ్వాసాల పరిశీలనకు ఒక అద్భుతమైన ఉదాహరణ జంతర్ మంతర్.

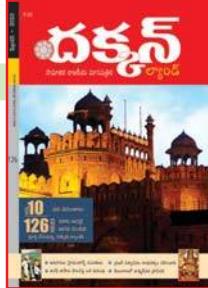
-సువేగా

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029.

Fax: 040-27635644 Mobile: 9030626288

E-mail: desk.deccan@gmail.com website : www.deccanland.com

మెయిల్ బాక్స్

ప్రాచీన నేపథ్యం గల జిల్లా వనపర్తి

ఉమ్మిది మహబూబ్ నగర్ జిల్లా నుంచి వనపర్తి జిల్లాగా 2016 అక్టోబర్ 11న 14 మండలాలతో ఏర్పడింది. జిల్లాలోని శివాలయం-రంగాపురం, సర్వతోభద్ర-ఆలయం గుమ్మడం, బెక్కేశ్వరాలయం-బెక్కం, మూకగుళ్లు-గూడెం, సత్యమ్మ గుడి-మియ్యాపురం, కొప్పులమ్మ కొప్పుశ్వరాలయం-కొప్పునూరు, శివాలయం-వీపనగండ్ల, ముక్కిరావేశ్వరాలయం-పానగట్టు, నాగుల గుడి-తూరంకుంట, శ్రీభవాని శంకరాలయం-కల్వరాల, బయ్యన గుట్ట -వెలగొండ, శివ షైరవ వీరభద్రాలయం-వనపర్తి, సహాద్ర గణపతిశ్వర అలయం-గణపురం, ప్రసన్న వల్లభదేవరాలయం-దేవరప్పల్, శ్రీ చెన్నకేళ వాలయం-మనిగిల్ల, రాజరాజేశ్వరాలయం-కల్దదిన్నె తదితర అలయాల చరిత్ర, సంస్థానాల గురించి రచయిత డా. శ్యాంసుందర్ సంప్రింగా తెలియజేసినందుకు ధన్యవాదాలు.

- జి నగేష్, వనపర్తి

ప్రకృతి ప్రతయం

టల్ఫీ సిరియాలల్స్ జరుగుతున్న భూకంపాలు, అమెరికా, జర్మన్ తదితర దేశాల్లో కురుస్తున్న వర్ష భీభత్యం, మంచ వాసలను చూస్తే ప్రకృతిపై మానవుడు మేల్కేపాలి. 'ప్రజలే పర్యావరణ నాయకత్వం వహించాలి' అనే శీర్షికతో రచయిత డా. సీతారామావు మానవుని మేల్కొల్పారు. ముఖ్యంగా భారతదేశం ఎదుర్కొంటున్న పర్యావరణ సమస్యలను తెలియజేసారు. నదీజలాలు పారిశ్రామిక వ్యాధులతో, విష రసాయనాలతో కలుషితమవుతున్నాయి. వ్యవసాయ భూములు, మత్స్యసాగు మొదలైన వాటిపై ఇవి ప్రభావం చూపుతున్నాయి. కావన ప్రజల భాగస్సొమ్మం చాలా అవసరం. తెలంగాణ రాష్ట్రం హరితహాన్ని ప్రత్యేక బడ్జెట్తో నిర్మిస్తుంది. మిగతా రాష్ట్రాలు కూడా ఇలా ప్రత్యేక బడ్జెట్ కేటాయించి దృష్టి పెడితే దేశంలో పర్యావరణం పెరుగుతుంది. - సతీన్, కర్నూలు

పరిశోధకులకు సుభవార్త

దక్షన్ ల్యాండ్ మాసపత్రిక ISSN (International Standard Serial Number) ఆమోదం పొందినదని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాం. మా ISSN 2581-3188. ప్రముఖ, షిత్యాపిక, పరిశోధకులు తమ పరిశోధనాత్మక, విశేషశాత్మక రచనలను ప్రచురింపజేసి వినియోగించుకోవడం ద్వారా ప్రాచుర్యం చేసుకోవడానికి ఈ సదవకాశాన్ని సిద్ధిచేయాగపరుచుకోవాలని కోరుతున్నాం.

ప్రాదరాబాద్ పబ్లిక్ స్కూల్

వంద సంవత్సరాల ఘనమైన చరిత్ర ప్రాదరాబాద్ పబ్లిక్ స్కూల్. ఈ ఏడాది శతాబ్ది ఉత్సవాలకు సిద్ధమైనది. ముఖ్యమంత్రులు, కేంద్ర, రాష్ట్రమంత్రులు, మరెందరో రాజకీయ, వ్యాపార, సినీ ప్రముఖులు, బహుళజాతి కంపెనీల సీఈవోలు ఇలా ఎంతో మంది ఉద్దండులకు ఓసమాలు దిద్దించిన బడి ప్రాదరాబాద్ పబ్లిక్ స్కూల్. గరుడపక్షిలా ఎల్లలు లేకుండా విశ్వాంతరాళంలోకి దూసుకెళ్లింది. ఎన్నో శిఖాలను అధిరోహించి ప్రపంచంలోనే అత్యంత ప్రతిష్ఠాత్మకమైన కంపెనీల ప్రస్తుత సీవోలు సత్య నాదెళ్ల, శంతను నారాయణ్ నీ, అజయ్ జంగా మరెందరో ప్రముఖులను అందించిన ఈ పారశాల ఎడవ నిజాం హయంలో పురుడు పోసుకుంది. నాటి జ్ఞాపకాలు, స్కూల్ చరిత్రను తెలియజేసిన దక్షన్ ల్యాండ్ పత్రికకు ధన్యవాదాలు.

గురువేందర్ సింగ్, ప్రాదరాబాద్

నలుగుల భాష ఏమైపోయింది?

రచయిత డా. వంశీ వెంహాన్ నర్లు 'ఆ నలుగురు ఏమైపోయారు? ఆ భాష ఏమైపోయింది?' అనే శీర్షికతో మాతృభాష గురించి చాలా చక్కగా వివరించారు. కసుమరుగైన ఔమ్మ భాషలాగా మిగతా భాషలు కాకుండా కాపాడుకోవాలి. మాతృభాషను ఎట్టి పరిస్థితుల్లో మరువరాదు. మిగతా భాషలకు ప్రాముఖ్యతను ఇస్తూ మాతృభాషను రక్షించుకోవాలి.

- చేతన్, నల్లగొండ

మక్కల సత్యయ్గాలి ఒగ్గుకథ

తెలంగాణ సంస్కృతిని ఆసాంతం పుక్కిటు బట్టి ఒగ్గుకథను తన సర్వస్వంగా భావించి ఆకాశాణి, దూరదర్శన్ వంటి వేదికలమీద ఒగ్గుకథకు పట్టంగట్టడం అపూర్వమైనది. స్వయంకృషితో ఎదిగి జాతీయస్థాయిలో ప్రతిష్ఠాత్మకమైన రీతిలో గుర్తింపు పొందిన కళాకారుడు చుక్కస్తుయ్య. తెలంగాణ కళా వినీలాకాశంలో పల్లె ప్రతిభను ప్రతికగా మెరినే వేగుచుక్కగా మెరిసాడు. తెలంగాణ పల్లె సంస్కృతిని అంతర్జాతీయ స్థాయికి తీసుకెళ్లారు. వారి గురించి గుర్తు చేసినందుకు దక్షన్ ల్యాండ్ పత్రికవారికి నా ధన్యవాదాలు.

- అఖిల్, వరంగల్

దక్షన్ ల్యాండ్కు ISSN ఆమోదం

రచయితలు తమ రచనలను పంపవలసిన చిరువామా :

"చంద్రం" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029 Telangana.

సంపుళించవలిన అఖిల్ ఫిల్ : 9030626288

E-mail: desk.deccan@gmail.com

website: www.deccanland.com

- ఎడిటర్

దక్కన్ ల్యాండ్

సామాజిక, రాజకీయ మాసపత్రిక

సంపటి: 11 సంచిక: 7 పేజీలు: 60

మార్చి - 2023

సంపాదకులు

మణికొండ వేదకుమార్

9848044713

editordeccan@gmail.com

సహాయ సంపాదకులు

కట్టా ప్రభాకర్

సర్టైల్ లేచన్

హాచ్. మోహన్‌లాల్

వాణిజ్య ప్రకటనలు

సయ్యద్ ఖైజర్ భావ్

9030626288

ఫాలోర్ ఆఫర్

బీ.ఎస్.మి

కవిత్విశ్

జంతర్ మంతర్

layout & composing @

CHARITHA IMPRESSIONS

printed @ DECCAN PRESS

ఆజామాబాద్, హైదరాబాద్ - 500 020.

కార్యాలయ చరువామూ

TELANGANA
RESOURCE CENTRE

DECCAN LAND

"CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12,
Himayathnagar, Hyderabad - 500 029

TELANGANA

Mobile: 9030626288

Fax: 040-27635644

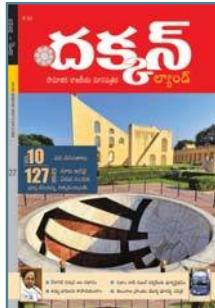
E-mail: desk.deccan@gmail.com
website : www.deccanland.com

కృత్జ్ఞతలు

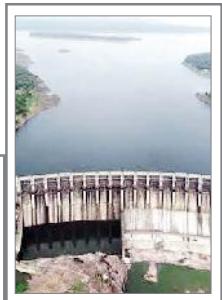
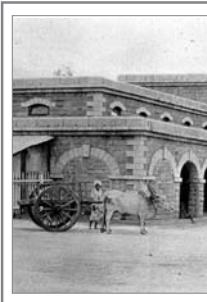
దక్కన్ ల్యాండ్ మాసపత్రికకు

సలవోలు, సూచనలు అందించిన

వివిధ రంగాల నిపుణులకు మా కృత్జ్ఞతలు.

లోపలి వేజెల్లో...

దేశానికి సమగ్ర
జల విధానంనిజాంల కాలంలో
అధునీకరణ

వేంటట రాజున్న అవధాని	ప్రమాద అవధాని	6
ప్రతి విధాన రూపకల్పన-పర్మాపరణ పరిరక్షణ... (ఐటిలోలయలో)వేదకుమార్. యం	7	
నిజాంల కాలంలో అధునీకరణ	శ్రీ॥ జ. లక్ష్మీ	9
ఒగఱగ తాడు సాంబోంటి కట్టి	పరవస్తు లోకేస్టర్	12
అది ముఖ్యమంత్రిగారి ఊరు!	శమని జీవనాగిరెడ్డి	15
పిష్టుకమ్మా, సుష్టుకమ్మా?	దక్కన్ న్యూన్	16
నిజాం నాయి డబుల్ డెక్కన్ బస్టులకు పూర్వ వైభవం	కట్టా ప్రభాకర్	17
దక్కన్ ల్యాండ్ : ప్రజల పత్రిక	తడకమ్మ వివేక	18
పర్మాపరసం-ప్రపంచికరణ-ఎరుక	డా. ఆర్.సి.తారామారావు	19
జంతర్ మంతర్	సువేగా (UNESCO)	21
తెలంగాణ ప్రాంతం యొక్క భూగర్భ చరిత్ర	కమతం మహేందరెడ్డి	25
అమ్మ భాపులను కాపాదుకుండా	డాక్కన్ వంశీ మౌహన్ సర్	27
దేశానికి సమగ్ర జల విధానం	శ్రీధరీంగ దేవేషాండే	29
రచయిత భావ ప్రకటనా స్టేచ్యూ	మంగాల రాజేందర్ (జంబో)	35
కోయి కోయితుర్ గోండ్ భావ	సిదాం అర్జు	37
వేలెపుగొండ తుబులోస్కాలయం	శ్రీరామోజు హరగోపాల్	39
స్పృతంత అభిశ్రాయల వేదిక	డా. ద్వావంపల్లి సత్యనారాయణ	43
మానవాళి మనుగడకు జలమే జీవనధారం	ఎస్. స్పందన	45
ఆకుప్పచ్చి దేశం - ఒక సామూహిక గానం	ఎస్. స్పందన	47
భోగీశ్వర ప్రకటయ మృత్యుఘోష-2022	డా. లచ్చయ్య గాండ్ల	49
అంతరంచిపోతున్న గుర్తుపు పటం కథ	డా. గణ్ణం వెంకన్	53
తలనీడాన బలరాం అస్త్రమయం	దక్కన్ న్యూన్	55
సేంత్రీయ వ్యవసాయం	అనబోయిన స్వామీ	56
బాల కథా సరిత్తుగొరం	డా. పత్రిపాక మౌహన్	57
వాగు గర్వం (కథ)	సంగనభట్ట చింసు రామకిష్ణయ్య	58

'దక్కన్ ల్యాండ్'లో అప్పువుతున్న రచనలలో వ్యక్తమవుతున్న అభిప్రాయాలన్నింటితో సంపాదకులకు ఏకీభావం ఉండాల్సిన అవసరం లేదు. 'దక్కన్ ల్యాండ్'ను పర్మాపరణ, వారసత్వ సంపద, జీవవైష్ణవ అభిప్రాయ వేదికగా, రాజకీయార్ద్రిక, సామాజిక విశ్లేషణావేదికగా తీవ్రిద్దిల్లాలన్నదే మా సంకలనం. అందుకు అసుగుణంగానే అన్ని రకాల అభిప్రాయాలకు, భిన్నాభిప్రాయాలకూ స్థానం కల్పించాలన్నది మా ఉద్దేశం. వివిధ రంగాల్లో నిపుణల రచనలను అందించడం ద్వారా ఆయా అంశాలపై, పరిపూర్వ మార్గాలపై ప్రతికుల్లో అవగాహన పెంపాందించడమే 'దక్కన్ ల్యాండ్' లక్ష్మి.

వేంకటరాజున్న అవధాని

అప్పటి నిజాం రాఘ్రంలోని తెలంగాణ ప్రాంతం కరీంనగర్ జిల్లా మంథనిలో శ్రీ వేంకట అవధాని గారు తేది. 10.6.1909న శ్రీకృష్ణయ్ అవధాని, శ్రీమతి సీతమ్మ దంపతులకు జిన్చించారు.

శ్రీ అవధాని గారు స్వాతంత్య పోరాటపు ఉద్యమాలలో పాల్గొని, సత్యగ్రహము చేసి నైజాం ప్రభుత్వము చేత అరెస్టుకాబడి, తమ జీవితంలో ఎంతో ద్రోగ్యముగా ఎన్ని ఒండుడుకులు వచ్చినా లెక్కచేయక అన్ని ఉద్యమాలలో ముందుండి, అప్పటి స్టేట్ కాంగ్రెస్ కార్బూకమాల్లో పాల్గొని, తమ సర్వస్వాన్ని దేశం కొరకు సమర్పించడానికి సిద్ధపడి పోరాటం సాగించినారు..

1946లో అప్పటి ప్రభుత్వం వీరిని అరెస్టు చేసి 6 నెలలు కరీంనగర్ జిల్లా జైలులో బంధించింది. శ్రీ వేంకట రాజున్న అవధాని గారు ప్రముఖ స్వాతంత్య సమరయోధులు, కవి, పండితులు ఒబు భాషా కోవిదులు, సంఘ సంస్థలు, అధివక్త (అడ్యూటేంట్) ఆయుర్వేద వైద్యులు. “వైద్యవర” బిరుదాంకితులు.

హైదరాబాద్లో వకాలత్ చదవడానికి నివాసముంటున్న సమయంలో శ్రీ కాళోజి నారాయణరావు, శ్రీ వెల్లుర్రి మాణిక్యరావు గార్లతో కలిసి ఆనాటి పరిస్థితులపై చర్చించు కొనేవారు. వారు ముగ్గురు “తెలంగాణా వైతాళిక సమితి” పేరుతో ప్రసిద్ధులు.

కొంతకాలం ఏరు శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడిన అప్పటి “గోలకొండ వర్తిక”కు ఉపసంపాదకులుగా పని చేసినారు. తెలంగాణలో కవులే లేరని, వీరికి కవిత్వమే రాదన్న ఒక అపవాదును సవాలుగా తీసుకొని ప్రతాపరెడ్డిగారు వెలువరించిన “గోలకొండ కవుల నంచిక”లో శ్రీ అవధానిగారి కవిత “మంథనద్విజలు” అను శీరీకతో ప్రచురింపబడుట అత్యంత విశేషం. శ్రీ అవధాని గారు శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డి గారికి సన్నిహితులు, సమకాలీకులు. ప్రతాపరెడ్డి గారు ప్రాసిన “పాండువుల పండుగలు” అనే ఉధంధానికి శ్రీ వేంకట రాజున్న అవధాని గారు ‘ఫీలిక’ ప్రాసినారు. ఈ పుస్తకం ఇటీవలనే పునర్చుదించబడినది.

ఆసాటి “అంద్రుపోసభ” కార్బూకులాపాల్గొని కరీంనగర్? జిల్లా కేంద్రంలో చాలా చురుకుగా పాల్గొని దానికి సారథ్యం వహించి, ఎంతోమంది యువకులను తమ వాగ్దాటితో ఉద్యమంవైపు ఆకర్షింపజేసి చైతన్యవంతులను చేసిన ఘనత శ్రీ అవధానిగారిదే. అందుకేకావు అప్పటి మన భారత ప్రధాని శ్రీ పి.వి. నరసింహరావు

గారు మంథని ప్రస్తుతి వచ్చినపుడు తరచు “There were times when we used to derive inspiration from shri Avadhani garu” అని అంటుండేవారు.

ఓసారి శ్రీ పి.వి. గారు మంథనికి భారత ప్రభుత్వ విదేశాంగ శాఖామాత్యుల పొందాలో విచేసినపుడు స్వయంగా శ్రీ అవధానిగారి ఇంటికి వెళ్ళి వారి యోగ క్లేమాలు అడిగి తెలుసుకొన్నపుడు వారు అన్న మాటలు “Mr. Avadhani, I have only friends like you, I have no followers and group”.

1945-46 సంవత్సరంలో అవధానిగారు కరీంనగర్లో తమ న్యాయవాద వృత్తి కొనసాగించుచున్న సమయంలో ఒకనాటి రాత్రి రజాకార్ ముష్టరులు వీరి ఇంటిమీద దాడి జరిపినపుడు, మొత్తం

వారి కుటుంబ సభ్యులంతా కలిసి ఎంతో ఔర్ధ్వ సాహసాలతో ఆ దాడిని ఎదుర్కొన్నారు. అవధాని గారు గ్రంథాలయాద్యమ నిర్మాతగా, సంఘసంస్థగా అనేక సామాజిక కార్బూకుల్లో పాల్గొని జిల్లాలోని అన్ని ముఖ్యమైన సంఘటనలలో ముందుండి పని చేసినారు.

స్వాతంత్ర్యసంతరము శ్రీ అవధాని గారు అప్పటి అంధప్రదేశ్ రాష్ట్ర అనువాద సంఘములో అనధికార సభ్యులుగా 1967-70 కాలంలో పని చేసినారు. సంగ్రహంంద్ర విజ్ఞాన కోశపు ఏదవ సంపటములో శ్రీ అవధాని గారు ప్రాసిన వ్యాసము ద్వారా మంథని ప్రాచీన వైభవమును గూర్చిన అనేక చారిత్రక విషయాలు మనకు తెలియుచున్నవి.

“Census of India 1971, Andhra Pradesh special survey reports on selected towns Manthani” అనే ప్రభుత్వ సమాచార శాఖ తరఫున ప్రచురింపబడిన గ్రంథంలో (8 పేజి) నాటి గణాంక శాఖ డైరెక్టర్ శ్రీ వేదాంతం I.A.S. ఆఫీసర్ గారు, అవధాని గారి గురించి ఇలా ప్రాసారు.

“I visited the town twice before finalizing this monograph and I acknowledge with thanks the enlightened conversations I had with Shri Venkata Rajanna Avadhani, a scholar of infeluctual eminence an Advocate and freedom fighters” అని ప్రాస్తు వారిని ఎంతగానో కొనియాడారు.

(తరువాయి కథ వేజీలో)

ప్రతి విధాన రూపకల్పన

పర్యావరణ పరిరక్షణలో భాగం కావాలి

మా బంగారు పుట్టలో వేలు పెడితే నేను కుట్టనా అందట చీమ. ప్రకృతి కుడితే ఘలితాలు ఎలా ఉంటాయో మన సమీప అనుభవం కరోనా మనకు చూపించింది. కేదార్నాథ్ సంఘటన, ఫిబ్రవరిలో ఉత్తరాఖండలో మంచు గ్రేసియర్ కూలిన కారణంగా రిషి-గంగా నదికి హరాత్తుగా వచ్చిన పరదలు, కిలోమీటర్ల మేర రోడ్లు కుంగిపోవడం, కేరళలో, రాయల్సీమలో పరదలు, అమెరికాలో మంచు తుఫానులు యివన్ని ప్రకృతి ప్రకోప ఘలితాలే. ప్రకృతికి కోపం. ఎందుకు వస్తుంది? మనిషి నిరంతర సుఖాన్వేషి. అందుకనుగుణంగా తన జీవన విధానాన్ని ఏర్పాటు చేసుకుంటాడు. జీవిత విధానానికి, దానికపసరమైన వస్తూత్వాల్ని విడదీయలేని సంబంధం ఉంటుంది. మనిషి జీవితావసరాలను తీర్చే ప్రతిదీ ప్రకృతి నుండి లభ్యం కావాల్సిందే. ప్రకృతి నుండి వాటిని సంపాదించడానికి కావాల్సిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఎప్పటి కప్పుడు పెంచుకుంటూ ఉంటాడు. ఆ పెరిగిన సాంకేతిక జ్ఞానాన్ని సద్గొప్పియోగం చేసుకుంటే మనిషికి ప్రకృతికి స్నేహ సంబంధాలుంటాయి. సుఖవంత్వమైన, జీవన విధానం కోసం ఆ జ్ఞానాన్ని దుర్దినియోగం చేసినప్పుడు ప్రకృతిలోని సమతల్యత దెబ్బతింటుంది. మానవ తప్పిదాలవల్ల యివి గాడి తప్పుతాయి. అప్పుడు వాతావరణంలో పెనుమార్పులు వస్తాయి. బుతువులు తమ సుఖ ధర్మాలను కోల్పొతాయి. ఉప్పేగ్రథలు పెరుగుతాయి. అకాల వర్షాలు, పరదలు వస్తాయి. మంచు కరిగి సముద్ర నీటి మట్టలు పెరుగుతాయి. భూగర్భ తీరు తెస్వులు మారి భూమి కుంగిపోవడమూ, చీలిపోవడమూ, తరిగిపోవడమూ జరుగుతుంది. ప్రకృతిలోని ఈ అసమతల్యత మానవ మనుగడను ప్రశ్నార్థకం చేస్తుంది. 1970 ప్రాంతాల నుంచి ప్రపంచ పర్యావరణ వేత్తలు, ప్రజలను పోచ్చరిస్తున్నారు. ఈ ఉపద్రవాల నివారణకు విధాన ప్రణాళికలు రచిస్తున్నారు. వాటి అమలుకు ప్రపంచ దేశాల మధ్య ఒప్పందాలకు కృషి చేస్తున్నారు. అయితే ప్రపంచ దేశాల మొత్తం ఆచరణలో వైఫల్యం చెందుతూనే ఉన్నాయి. చైతన్యవంతమైన ప్రజల భాగస్వామ్యం, చౌరవ పర్యావరణ పరిరక్షణకు ప్రభుత్వాల కృషిని వేగవంతం చేస్తాయి.

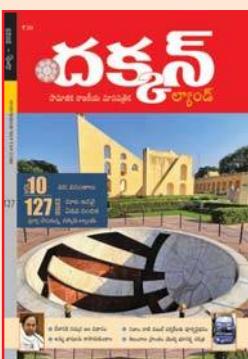
తెలంగాణ ఉద్యమ అజెండాలో జలవసరుల వినియోగంలో వివక్ష, దోషించి ఒకటి. రాష్ట్రం ఏర్పడ్డాక సాగు, తాగునీటి వ్యవస్థలో హార్షిక మార్పులకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కృషి చేసింది. కృష్ణా, గోదావరి జలాల్లో తెలంగాణకు రావాల్సిన వాటా కోసం ప్రయత్నిస్తూనే, ఉన్న జలవసరులను వినియోగించుకోవడానికి నిర్మాణాత్మక ప్రయోగాలు. ప్రయత్నాలు చేస్తుంది. ఇక్కణి అవసరాలకు అనుగుణంగా సాంకేతిక సమస్యలను అధిగమిస్తూ రీ ఇంజనీరింగ్సు చేపట్టింది. చిన్న వ్యవధిలోనే పెండింగ్ ప్రాజెక్చలను రన్నింగ్ ప్రాజెక్చలుగా మార్చింది. తెలంగాణ మారుమాలకూ సాగునీరు, తాగునీరు అందించింది. సరైన విధి విధానాలు లేకపోవడం వల్ల లభ్యమవుతున్న నీటిని నిలువుంచు కోవడానికి అవసరమైన ప్రాజెక్చలు, వాటి కనుగుణంగా జలాశయాలను నిర్మించుకోవటంలో కేంద్ర ప్రభుత్వాలు కొన్ని దశాఖ్యాలుగా విషలమయ్యాయి.

ముఖ్యమంత్రి కేసిఆర్ అంతర్జాతీయ జల రంగ నిపుణులతో నిరంతరం చర్చిస్తున్నారు. వివిధ దేశాలు తమ దేశాల్లో అమలు చేస్తున్న విధానాలు, నిలువసామర్యాన్ని పెంచే చర్చలను అధ్యయనం చేశారు. దేవమ్యాపుంగా 24 నది చేసిన్నలో లభ్యమయ్యే 70వేల బీయింసీల నీటిని సాగు, తాగు అవసరాలతో పాటు, పారిత్రామిక అవసరాలకూ సద్గొప్పియోగమయ్యోలా ఒక సమగ్ర జలవిధానం కావాలని కేసిఆర్ కేంద్ర జలవసరుల మండలి నిపుణులతో చర్చిస్తున్నారు. వారి కృషి ఘలించి దేశానికి సమగ్ర జల విధాన రూపకల్పన త్వరలోనే జరుగుతుందని ఆశిద్దారు!

వైద్యకుమార్.ఎం.

(మాటీకొండ వేదుకుమార్)

ఎడిటర్

(ఏప వేసే తరపాయి)

మరల వారే ఈ గ్రంథం యొక్క 164-165 పేజీలలో శ్రీ అవధాని గారు సాహిత్య, సాంఘిక రంగాలలో చేసిన సేవలను ఉంటేఖిస్తూ

"In the year 1926, a Telugu Monthly manu script Magazine (viz) Namely, Prabodha Chandrika was started both in poetry and prose under the editor ship of Shri Avadhani, a local Scholar. The Editor himself a Scholar, Advocate. Social worker and vaidya vara. Shri Venkata Rajanna Avadhani is also au thor of (1) Agni Shabda Mahatyam. (2) జన్మరహస్యం "He possesses very intimate knowledge of Art, literature, History and growth of Manthani Town" అని వీరి ప్రతిభా పాటవాలను గురించి ఎంతగానో ప్రశంసించారు.

పీరు సంఘ సంస్కరగా అనాదిగా వచ్చుచున్న కొన్ని సాంఘిక మూఢాచారాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటము సలుపుటింగాక 4 రోజుల ఔపసంయున" క్రతువును అనగా వడుగులను కుదించి ఒకరోజులో ముగించవచ్చని, తాము స్వయంగా తమ రెండవ కుమారుని ఉపసంయనమును ఒకరోజులో నిర్వహించి ఈ ప్రాంతానికి మార్గదర్శకైనారు.

పీరు హరిజనోద్ధరణకు నడుము బిగించి ఒక హరిజన యువకుని తమపద్ధ సహాయకునిగా నియోగించుకొన్నారు. అతనే స్నేహంత్రాంత్రాంతరము రాష్ట్ర శాసన సభ్యునిగా మేడారం రిజయ్యుడు స్థానం నుండి ఎన్నికైనారు. ఇతను మంధని గ్రామ నివాసిణ్ణున గడిపెల్లి రాములు MLA. గారు. ఆనాటి ఏ రాజకీయ సభకైనా, సాహిత్యసభకైనా పీరు అధ్యక్షత వహించని సంఘటన ఈ ప్రాంతములో చాలా అరుదుగా ఉండేది.

అప్పటి కరీంనగర్ జిల్లా పరిషత్ అధ్యాయాన జరిగిన ఒక సమావేశంలో ధారాళంగా సాగిన వీరి ఉపన్యాసము విని, ముగ్గులై, కవి సాప్రాట్ శ్రీ విశ్వసాధ సత్యసాయణ గారు వీరి దగ్గరకు వచ్చి వీరిని వేదికషైనే ఆలింగనం చేసుకొని "తెలంగాణ ప్రాంతంలో కూడా ఇంత చక్కబీ తెలుగులో మాటల్డడేవారు ఉన్నారని తెలిసి తాను "అనందపరవపుడైని" నని ఎంతగానో శ్లఘించారు.

మంధని MLAగా పని చేసిన శ్రీ గులుకోట్ శ్రీరాములు గారి పష్టి పూర్తి సందర్శంగా ప్రచరింపబడిన విశేష సంచికలో శ్రీ వేంకట రాజన్నగారి జీవిత సంగ్రహము ప్రచరింపబడినది. భారత స్నేహంత్ర్య 25వ వార్కోప్సవాల సందర్శంగా 1972లో భారత ప్రభుత్వపు తరువున అవధానిగారి త్యాగాలకు సేవలకు గుర్తింపుగా తాత్పువతము రఫీంద్రబారతిలో బహుకరింపబడినది. పరకాల గ్రామ వాసులు, శ్రీ రేపాల నరసింహ రాములుగారు "కరీంనగర్ సజీవ కిరణాలు" అనే జిల్లా స్నేహంత్ర్యేద్యము చరిత్ర. శ్రీ అవధాని గారి జీవిత విశేషాలు, నాటి స్నేహంత్ర్య పోరాటంలో వారు నిర్వహించిన విశేషపాత్ర గురించి ఫాటోలతోసహ ప్రచరించారు.

ఈ గ్రాపు -ఫాటోలో 1948 సంవత్సరపు కరీంనగర్ జిల్లా కాంగ్రెస్ పార్టీ నాయకులు శ్రీయుతులు వేంకట రాజన్న అవధాని కె.వి. సర్పింగరావు, రఘునాథ్ రామప్ప, బాడ్ భూపతి, గులుకోట్ శ్రీరాములు, బి.వి. రాంరెడ్డి, కాసం శివరాజం గుప్త, పి.వి. నరసింహరావు, బి. వేంకటరామరావు, బి. మురళీధర్ రావు గార్లను చూడవచ్చు. శ్రీ పి.వి. గారు అనేక సందర్భాలలో అవధాని గారిని తమ గురువుగా భావించేవారు.

ప్రజాకవి, పద్మభూషణ శ్రీకాళోజి నారాయణరావు గారికి, వారి అన్మగ్రామాన శ్రీ కాళోజి రామేశ్వర రావు గారికి శ్రీ అవధానిగారు ఆప్తులు, మిత్రులు, శ్రీ కాళోజిగారి "నా గొడవ" 4వ సంచిక పూర్వవ వర్షంను శ్రీ అవధాని గారు 1966 వరంగల్లో జరిగిన సభలో ఆవిష్కరించారు.

దాదాపు 60 సంవత్సరాల క్రితం మంధనిలో బాలికలకు 7వ తరగతి వరకే పారశాల విధ్యావకాశాలు ఉండినపటి. 10వ తరగతి చదవడానికి అవకాశాలేవే. ఆ సమయంలో దైర్యముగా శ్రీ అవధానిగారు తమ రెండవ కుమారై శ్రీమతి ప్రేమలతాదేవికిని మరియు శ్రీ లోకీ లక్ష్మణ శర్మగారి కుమారై శ్రీమతి క్రాంతి కుమారికిని, అప్పటి ప్రైధ్రాబాద్ రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు గారి వద్ద సహాయకులుగా మరియు సలహాగురుగా పనిచేస్తున్న శ్రీ పరహోల భీమయ్యగారి చొరవతో ప్రభుత్వము సుండి ప్రత్యేక అనుమతి పొంది ప్రభుత్వ బాలరు ఉన్నత పారశాలలో బాలికలకు ప్రవేశము కల్పించి, 10 వ తరగతి వరకు విధ్యావకాశములను కల్పించినారు.

ఆడపిల్లలకు చదువు ఎందుకు? ఇంచిపని, వంపపని చూసుకుంటే చాలు. ఆడవాళ్ళ ఉద్వేగాలు చేసి ఊక్కేలాలా? అని అనుకొనే రోజుల్లో శ్రీ అవధానిగారి కృషి వలన అనేకమంది బాలికలకు తమ ఉన్నత విద్యాభ్యాసానికి మార్గదర్శకైనారు. ట్రీ విధ్యను ప్రోత్సహించినారు. తమ అందరు కుమారైలను డిగ్రీ వరకు చదివించిన ఘనత శ్రీ అవధాని గారికి దక్కుతుంది.

ఆ తరువాతి కాలంలో బాలికలకు పదవ తరగతి వరకు ప్రభుత్వ పారశాల భవన నిర్మాణానికి కావలసిన స్థలాన్ని శ్రీరాజు వేంకట ముత్యంరావు గారి గదిని వారిచే మంధని ప్రజలకు దానమిప్పించిన ఘనత శ్రీ అవధాని గారి కుమారై శ్రీమతి ప్రేమలతాదేవి గారిదే.

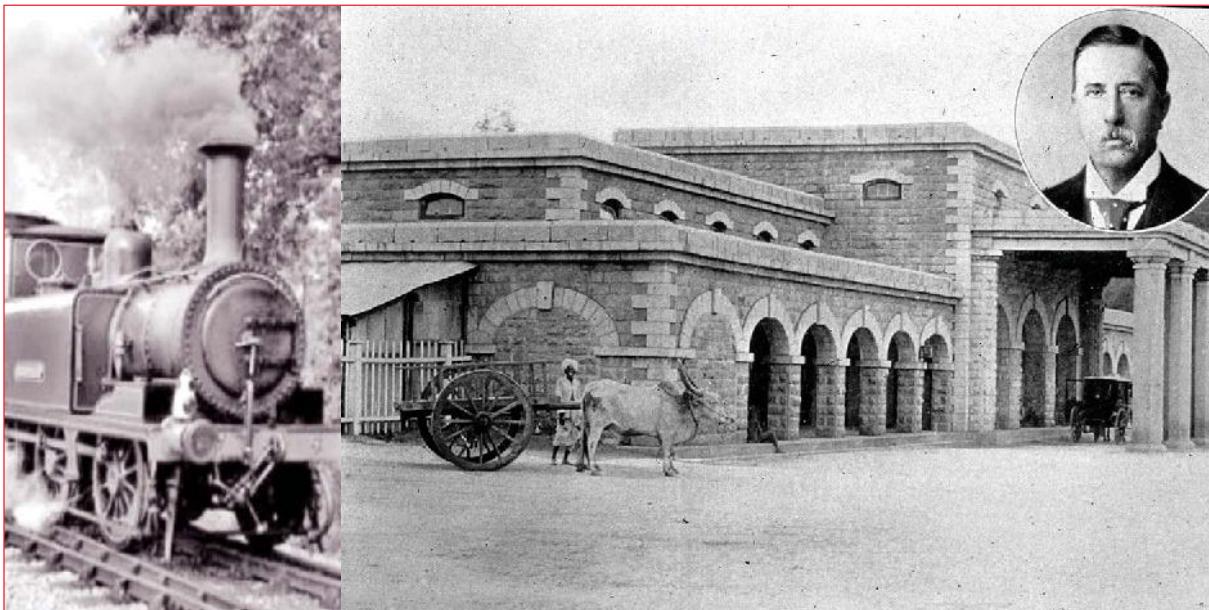
రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పురావస్తు, ముర్యాజియంల శాఖకు సలహాగులుగాను, పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ యొక్క ప్రాముఖ్యతను పంచాయతీ సమితుల సభ్యులకు తెలుపడానికి ప్రభుత్వ పక్షాన ఉపన్యాసకులుగా కూడా పనిచేశారు.

శ్రీ శ్రీ అవధానిగారు తమ 87వ ఏట తేది 22.09.1995 నాడు మంధనిలోని వారి స్వగ్రహంలో తుది శ్రావ విడిచి ఇంపల్కే యూత్త చాలించినారు.

(తెలంగాణ ప్రభుత్వం భాషా సాంస్కృతిక శాఖ ప్రచరించిన 'తెలంగాణ తేజీమార్పులు' నుంచి)

- ప్రమోద అవధాని

నిజాంల కాలంలో ఆధునికరణ

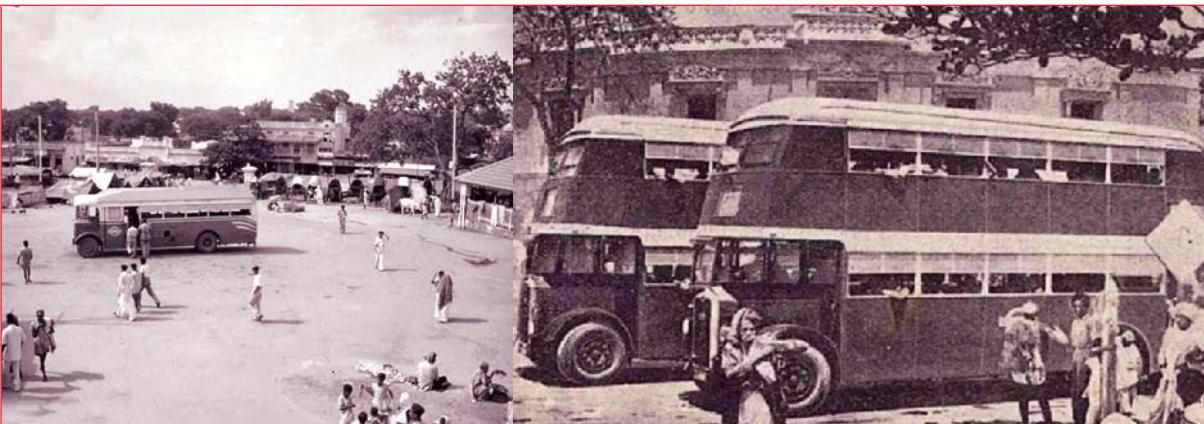
నిజాంల కాలంలో హైదరాబాదు రాజ్యంలో మొదటి సాలార్జంగీ రవాణా, సమాచార మాధ్యమాల అభివృద్ధికి శ్రీకారం చుట్టడంతో రాజ్యస్వరాపం సామాజిక, ఆర్థిక రంగాలలో ఎంతోమార్పుకు గుర్తింది. రైలు, రోడ్సు రవాణా వ్యవస్థ, విమానయాన సంస్థ, పోస్టర్లు, టెలిగ్రాఫ్, టెలిఫోన్ సమాచార వ్యవస్థలు నెలకొల్పబడి హైదరాబాదు రాజ్యం ఆధునికరణ దిశవైపు తనప్రయాణం కొనసాగించింది అని చెప్పవచ్చు.

హైదరాబాదు రాజ్యాన్ని దేశంలోనే ఇతర ప్రాంతాలతో కలుపుతూ సరకులను ఇతర ప్రాంతాలకు చేరవేటే ముఖ్య రవాణా వ్యవస్థలో రైల్సులు కీలకమైనవి. హైదరాబాదు రాజ్యంలో సికింద్రాబాదులోని బోల్లారం ప్రాంతం దక్కిఱి భారతదేశంలోని నాటి బ్రిటీష్ సైన్యానికి కేంద్రం. సైనిక వరంగా, ఆర్థిక పరంగా దేశంలోని పశ్చిమ, తూర్పు శీర్శాలను కలుపుతూ నట్టనడుపు ఉన్న ప్రాంతం హైదరాబాదు. అందువల్ల బొంబాయి మరియు హైదరాబాదు ప్రభుత్వాలు ఉమ్మడిగా హైదరాబాదు ప్రాంతాన్ని ఇతర ప్రాంతాలతో కలుపుతూ రైలు రవాణా వ్యవస్థను నెలకొల్పాలని నిర్ణయించడం జరిగింది. ప్రారంభించిన ఈ నిర్ణయాన్ని హైదరాబాదు రాజ్యంలోని ప్రముఖులు వృత్తిరేకించారు. తొలిరోజుల్లో రైల్సులపై పెట్టిన పెట్టుబడులకు నష్టాలు రావడంతో ఏ ఇంగ్లీము కంపనీ తమ పెట్టుబడులను హైదరాబాద్ రాజ్యంలోని రైల్సు వ్యవస్థపై

పెట్టేందుకు ముందుకు రాలేదు. దీన్ని గమనించిన నిజాం బ్రిటీష్ కంపనీలు పెట్టే పెట్టుబడికి 5 శాతం గ్యారంటీ వడ్డీని ఇచ్చేందుకు అంగీకరించడం జరిగింది. అందుకే ఇక్కడి రైల్సు వ్యవస్థను నిజాం రాజ్య గ్యారంట్ రైల్సు వ్యవస్థగా 'ఎన్జిఎన్ఆర్'గా పిలిచెడివారు. హైదరాబాదు రాజ్యంలో మొదటి రైల్సు మార్గం వాడి-సికింద్రాబాదు మధ్య 1874లో ఏర్పడింది. 1907లో నిజాం నవాబు నామపల్లి రైల్సేస్టేషన్ నిర్మించాడు. తొలిరోజుల్లో నామపల్లి రైల్సేస్టేషన్ ను సరకుల రవాణాకు మాత్రమే ఉపయోగించేవారు. మొదటి ప్రాంగంజం రైలు 1921లో ఈ స్టేషన్ నుండి ప్రారంభించినట్లు తెలుస్తుంది. నిజాం రాజులు కట్టించిన మరోముళ్ళమైన రైల్సేస్టేషన్ కాబిగూడ స్టేషన్ ఇది 1916లో నిర్మింతమై 1950 వరకు నిజాం రాజ్య గ్యారంట్ రైల్సు వ్యవస్థకు హెడ్ క్వార్టర్స్గా కొనసాగింది. 1916కు ముందు సికింద్రాబాద్ రైల్సేస్టేషన్ పేదెక్వార్టర్స్గా ఉండేది. నిజాంరాజ్యంలో రైల్సుల నిర్మాణం 1930 వరకు ప్రయివేట్ బ్రిటీష్ కంపనీల ఆధ్వర్యంలో కొనసాగింది. 1930 తర్వాత దీని నిర్వహణ బాధ్యతలను నిజాం రాజ్య స్టేట్ రైల్సు ఎన్ఆర్ఆర్ బోర్డు ఆధ్వర్యంలోకి తీసుకురావడం జరిగింది. హైదరాబాదు రాజ్యంలోని నిజాంల పాలన అంతమయ్యే వరకు ఇది నిజాం ప్రభుత్వ ఆధీనంలోనే కొనసాగింది.

నిజాం కాలంలో హైదరాబాదు సగరాన్ని దేశంలోని ఇతర

ప్రాంతాలను కలుపుతూ వేసిన రైలుమార్గాలు:

ప్రారంభం	మైళ్ళు	గీత్
1. వాడి-సికింద్రాబాదు	1874	110 బ్రాడ్
2. డోర్కర్ల్ - సికింద్రాబాద్	1888	16 బ్రాడ్
3. సికింద్రాబాద్ - బెజవాడ	1889	215 బ్రాడ్
4. బల్లర్టణ-కాబీపేట	1924	146 బ్రాడ్
5. కారిపల్లి-కొత్తగూడెం	1927	124 బ్రాడ్
6. భీదర్-పర్లీ-బైజినాథ్	1932	170 బ్రాడ్
7. పూర్వా-హింగేలి	1912	50 మీటర్
8. హైదరాబాద్-గోదావరి వ్యాలి మన్డూడ్ వరకు	1899	386 మీటర్
9. పర్చని-పర్లీ	1929	40 మీటర్
10. ట్రోణాచలం-సికింద్రాబాద్	1916	188 మీటర్
11. డోన్-కర్నూలు	1909	58 మీటర్
12. జనకంపేట్-బోధన్	1938	12 మీటర్

రవాణా రంగంలో రైల్స్‌ల తర్వాత అతిమయిఖ్యాతేన ప్రధానపొత్తు పోషించేది రోడ్స్ రవాణా వ్యవస్థ. 1868కి పూర్వం హైదరాబాదు నగరాన్ని కలుపుతూ సోలాపూర్, గుల్బర్గా, కర్నూల్, మచిలిపట్టం, నాగరపూర్లకు రోడ్స్ రవాణా మార్గాలుండేవి. వీటని బ్రిటీష్ వారు తమ సైనిక అవసరాల నిమిత్తం నిర్మించారు. నిజం ప్రభుత్వం హైదరాబాదు నగరాన్ని ఇతర జిల్లలతో కలుపుతూ మరియు బ్రిటీష్ ఇండియా ప్రాంతంలోని కొన్ని నగరాలను కలుపుతూ కొన్ని రహదారులను నిర్మించింది. 1891లో 1241 మైళ్ళకు విస్తరించిన రోడ్డురవాణా వ్యవస్థ 1901 నాటికి 1614 మైళ్ళకు చేరుకుంది. 1930లో 3983 మైళ్ళకు పెరిగిన రోడ్స్ రవాణా వ్యవస్థ క్రమంగా విస్తరించి 1940 నాటికి 5911 మైళ్ళకు చేరుకుంది. 1932 వరకు రోడ్స్ రవాణా వ్యవస్థ ప్రయామేటు వ్యక్తుల మరియు కంపెనీల ఆధినంలో నడిచేది. 1932లో నిజం ప్రభుత్వం రోడ్స్ రవాణా వ్యవస్థను ప్రభుత్వ ఆధినంలో నడిచే రైల్స్ బోర్డు పరిపాలన కిందికి తీసుకొచ్చింది. అవిధంగా 1932లో స్టేట్ రైల్స్ లో భాగంగా రోడ్స్ రవాణా సంస్థ ఏర్పడింది. దీన్నే నిజం రాష్ట్ర రైలు మరియు రోడ్స్

ప్రాన్స్-పోర్ట్ డిపార్ట్మెంటు ఎన్సెన్సెర్వర్ల్ ఆర్డిన్ అంటారు. ఈ సంస్థ 1932లో 27 బస్సులతో 166 మంది కార్బూకులతో ప్రారంభమయింది. 1936 నాటికి తెలంగాణలోని అన్ని జిల్లా కేంద్రాలలో బస్సెడిపోలు ఏర్పడ్డాయి. అప్పటి సుండి హైదరాబాదు సుండి అన్ని జిల్లలకు బస్సులు నడవడం మొదలైంది.

స్వంత విమానయాన వ్యవస్థను కలిగివున్న మొట్టమొదటి స్వదేశీ సంస్థానం హైదరాబాదు. 1938లో నిజం ప్రభుత్వం చే స్థాపించబడి బేగపేట కేంద్రంగా ఉండేది. ఇక్కడి విమానయాన వ్యవస్థ నిజాం రైల్స్‌ల ఆధినంలో పనిజేసేది. 1932నుంచి రోడ్స్ రవాణా వ్యవస్థ 1938 సుండి విమానయాన సరీసులు రైల్స్‌బోర్డు ఆధినంలోకి వచ్చి నిజాం పాలన అంతమయ్యేవరకు అంటి 1948 వరకు కొనసాగినయి.

మొదటిసాలార్జింగ్ ప్రధానిగావున్న కాలంలో 1869లో హైదరాబాదు రాజ్యంలో తపాలశాఖ ఏర్పడింది. అంతకు ముందు ఈ శాఖ కొంతమంది ప్రయామేటు వ్యక్తుల చేతిలో కాంట్రాక్ట్ పద్ధతిలో నడిచేది. నిజాం రాజులు ఈ శాఖను ఆధునికరించడం జరిగింది. అన్ని జిల్లా కేంద్రాల్లో మరియు ముఖ్యమైన వట్టణాలు, వ్యాపారకేంద్రాల్లో సబ్సెప్పు ఆఫ్సులను ఏర్పాటు చేసి పోస్టుమాస్టర్లను సబ్సెప్పుమాస్టర్లను సబార్డీనేట్స్‌పోస్టుస్ నియమించి ఆధునికరించారు. తపాలశాఖ అధిపతిని “నాజివ్” లేదా పోస్టుమాస్టరు జనరల్గా పిలిచెదివారు. తంత్రిశాఖ లేదా టెలిగ్రాఫ్ డిపార్ట్మెంటు నిర్వహణ తపాలశాఖ అధ్యర్థంలో నడిచేది. 1866లో మొట్టమొదటిసారిగా ఒక అణా (ఆరుపైసులు) తపాల బిల్లస్తోపును ముద్రించారు. 1869లో నవాబు పూసావర్జింగ్స్ ప్రధమ తపాలశాఖాధికారిగా పోస్టుమాస్టర్ జనరల్గా నియమించారు. అప్పటిసుండి వరుసగా తపాల స్టోంపుల విడుదల మొదలైంది.

1885లో హైదరాబాదు నగరంలో మొదటి టెలిఫోన్ సౌకర్యాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. టెలిఫోను లైఫ్ నిర్మాణాన్ని బొంబాయి టెలిఫోను కంపెనీకి ఇచ్చి, నిర్మాణ పనులు ఫూర్తయిన పిడప వాటిని ప్రభుత్వం తన ఆధినంలోకి తీసుకునేది. 1910 వరకు టెలిఫోను లైఫ్ నిర్మాణ కోసం బ్రిటీష్ ఇండియా ప్రభుత్వ అనుమతి తప్పినిసరి, ఆ తదుపరి ఆ నిబంధనను ఎత్తివేసినారు. మొదట హైదరాబాదు నగరంలో ఒకే

ఒక టెలిఫోన్ ఎక్సెంజి ఆఫీసు 16 లైఫ్ సర్వీసు ఉండేది, టెలిఫోన్ సర్వీసులు అందరికి అందుబాటులోకి తీసుకురావాలనే లక్ష్యంలో భాగంగా రెండు టెలిఫోన్ ఎక్సెంజి ఆఫీసులను ఒకటి నారాయణగూడలో మరోకటి సికింద్రాబాదులో నెలకొల్చారు. 1926-27లలో హైదరాబాదును వివిధ జిల్లా కేంద్రాలతో ముఖ్య పట్టణాలతో కలుపుతూ టెలిఫోన్ లైఫ్ వేశారు. 1945 నాటికి హైదరాబాదు రాజ్యం పది టెలిఫోను ఎక్సెంజిలు 2004 టెలిఫోను కనెక్షన్లతో ఆధునికరించబడింది. ఈ విథంగా రవాణా ప్రసార మాధ్యమాలను రైలు, రోడ్సు, పోస్టుల్, టెలిఫోన్, వాయు రవాణాలు ప్రభుత్వ ప్రయుచ్చేటు వ్యక్తులతో అభివృద్ధి చెంది హైదరాబాదు రాజ్య ఆధునికరణకు ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడ్డాయి.

ఆధునిక పాశ్వాత్మక వైద్య మరియు విద్యావిధానం హైదరాబాదు రాజ్యంలో త్రిసత మిషనరీల ద్వారా ప్రారంభమయింది. 1896లో విద్యాకాథ వారు వెల్లిధించిన వివరాల ప్రకారం హైదరాబాదు రాజ్యంలో రెండు ఆర్ట్స్ కాలేజీలు ఒకటి హైదరాబాదులో రెండవది బెరంగాబాద్లో, 15 హైస్కూల్సు, 47 మిడిల్స్కూల్సు, 682 ట్రైమరీస్కూల్సు, 6 సైఫర్ స్కూల్సు ఉండేవి. 15 హైస్కూల్లలో 11 హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉండేవి. విద్యాకాథపై నాడు ప్రభుత్వం పెట్టిన భర్తు సాఁ఩ా 6 లక్షల రూపాయలు. 1882 కల్ఱా హైదరాబాదు రాజ్యంలో బాలికల కౌరకు 3 మిడిల్స్కూల్సు, 8 ప్రైమరీ స్కూల్సు స్కాపించబడ్డాయి. ఇప్పుడ్నే హైదరాబాదు నగరంలోనే ఉండేవి. ఏడవ నిజాం కాలంలో స్కాపించబడ్డ విద్యాసంస్కలు ఉస్కానియా యూనివర్సిటీ 1919, ఉస్కానియా యూనివర్సిటీ సైన్స్ 1923, ఉమెన్స్ కాలేజి 1924, నిజాం కాలేజి 1887, ట్రినింగ్ కాలేజి ఫర్మెన్ 1930, ఇంజనీరింగ్ కాలేజి 1929, లా కాలేజి 1923, మెడికల్ స్కూల్ 1846 ఇది 1927లో మెడికల్ కాలేజీగా మార్పు చెందింది. అగ్రికల్చరల్ కాలేజి 1927, వెటర్సర్చర్ కాలేజి 1948, సిటీకాలేజి 1921, బెరంగబాద్ కాలేజి 1930, గుల్బర్గాకాలేజి 1930, వరంగల్ కాలేజి 1930, 1936 నాటికల్ బాలికల ప్రాధమిక పారశాలల సంఖ్య 677కు, సెకండరీ పారశాలల సంఖ్య 28కి చేరుకుంది. విద్యాబోధన అంతా ఉర్దూ మాధ్యమంలోనే 1948 వరకు కొనసాగింది.

క్రీస్తీయన్ మిషనరీల ద్వారా వ్యాప్తిలోకి వచ్చిన పాశ్వాత్మక వైద్య విధానలతో ప్రభావితం చెందిన నిజాం రాజులు తమ రాజ్యంలో కూడా పాశ్వాత్మక వైద్యవిధానాన్ని అనుసరించాలని అభిప్రాయపడి 1846లో మెడికల్ స్కూల్సు స్థాపించిను. ఇదే తరువాతి కాలంలో 1927లో మెడికల్ కాలేజీగా మార్పు చెందింది. హైదరాబాదు నగరంలోని ఎవ్రగడ్ ప్రాంతంలో 1908లో మొంటల్ హెల్స్ హోస్పిటల్సు, 1938లో అప్పుల్గంజ్లో నిజామియా జనరల్ హోస్పిటల్సు ఏడవ నిజాం నిర్మించారు. ఇదే తదుపరి కాలంలో ఉస్కానియా జనరల్ హోస్పిటల్గా పిలువబడుచున్నది. 1923కు వ్యార్పమే రోనాల్రూన్ కృషితో అంటురోగాల నిర్మాలన ఉప్పమండల వ్యాధుల నివారణ నియంత్రణల నిమిత్తం నగరంలోని నల్లకుంట ప్రాంతంలో ఒక హోస్పిటల్ నిర్మాణం జరిగింది. అదే నేటి ఫివర్ హోస్పిటల్ కోరంటి అసుపత్రిగా పిలువబడుచున్నది. నిజాం నవాబు కోదలు ప్రిస్ నిలోఫర్ జ్ఞాపకార్ధం నిలోఫర్ పిల్లల వైద్యశాల నిర్మించబడ్డది. దీంతోపాటే పురానాపూర్ బ్రిడ్జీ దగ్గర సిటీకాలేజి పక్కన ప్రీల ప్రసూతి అసుపత్రి నిర్మాణం జరిగింది. 1851లో కింగ్ ఎవ్రార్ మెమోరియల్ హోస్పిటల్గా సికింద్రాబాదులో ఏర్పడ్డ అసుపత్రి తదుపరి కాలంలో గాంధీ అసుపత్రిగా మార్పు చెందింది. నిజాం నవాబు త్రస్తు ఆధ్వర్యంలో నిజాం ఇన్సీట్యూట్ ఆఫ్ మెడికల్ సెషన్స్ పంజాగుబ్బలో నిర్మించిను. నిజామియా యునాని అసుపత్రి నిర్మాణం చార్లొనార్ దగ్గర 1926లో నెలకొల్చారు. వీటితోపాటు ప్రతి జిల్లా కేంద్రంలో ఒక జనరల్ హోస్పిటల్ నిర్మాణం జరిగింది. దీంతో పాశ్వాత్మక వైద్యం పైదలకు అందుబాటులోకి వచ్చింది.

1908లో నెలకొల్పబడిన నిజామియా అబ్బోర్స్టరి, 1912లో హైదరాబాదు నగరాభివృద్ధి త్రస్తు అదే సంవత్సరం టవన్ హాల్ 1919లో హైకోర్పు ఇది 1936లో స్టేట్ సెంట్రల్ లైబ్రరీగా మార్పు చెందింది. 1937లో జబ్లిహోలు 1942లో హైదరాబాదు స్టేట్బ్యాంక్ మరియు సెక్రెటేరియట్ 1930లో రాజ్బహవన్ 1918లో సెలార్జంగ్ మ్యూజియంల ఏర్పాటు నిజాంల కాలంలో హైదరాబాదు రాజ్య ఆధునికరణకు ఎంతగానో దోహదపడ్డాయి.

- ప్రాంగిణి జి.లక్ష్మీ,

m : 98491 36104

e: laxmangadeou@gmail.com

ఏగణిగ తొసు ప్రంచ ప్రంచ క్షోడ్

కథ ఎప్పుడు పుట్టింది? మనిషి పుట్టినప్పుడే కథ పుట్టిందేమో? భావ పుట్టినప్పుడే కథ కూడా పుట్టిందేమో? ఓబుకాలాన భూమండలమంతా హిమయుగంలో కూరుక పోయినప్పుడు ఎముకలు కొరికే చలిరాత్రుళ్లలో పాతరాతి యుగం అదిమానపులు చీకటి గుహలలో చలిమంటల చుట్టు చేరినప్పుడు, నిద్రాని పొద్దుపోని క్షణాల నుండి కథ పురుడు పోసుకుని పుట్టిందేమో? ఈ భూమీదు ప్రపథమంగా కథ చెప్పిన ఆ అనామక ఆదిమానపుడెవరో?

ఈ మన దేశంలోనే కాదు. ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలలోనూ కథలు చెప్పే ప్రత్యేక జాతుల వారు ఉన్నారు. మధ్య ఆసియా దేశాలలో వారిని “అసహక్కు” అంటారు. వీరు “ఏక్తతారా” లాంటి వాయిదాన్ని మీటుతూ రోజుల తరబడి “మానస్” పురాణాన్ని గానం చేస్తారు. ఇది కూడా మన మహాభారతం లాంటిదే. మానన్ రెండు వేల సంవత్సరాల క్రిందటి పురాణగాథ. ఆ పాటను నేను మధ్య ఆసియా దేశాలను పర్యాచిస్తున్నప్పుడు విన్నారు.

తన గాడిదపై దేశదేశాల సంచారం చేసిన ముల్లా నసీరుద్దీన్

13వ శతాబ్దికి చెందిన సూఫీ తత్పవేత్త. ఆయన చెప్పిన నీతి కథలు ప్రపంచవ్యాప్తంగా ప్రసిద్ధి చెందాయి. సమర్కండ్ సందర్భించినపుడు అక్కడ గాడిదపై కూచున్న ముల్లా నసీరుద్దీన్ విగ్రహానికి నివాళులు అర్పించే అదృష్టం నాకు లభించింది.

కథలలో విన్న వెన్నెల కాదు వెన్నెలలో విన్న కథల గురించి ఇప్పుడు మీకు చెబుతాను. ఆ వెన్నెల కథలు చెప్పిన కథల మాంత్రికుడి గురించి అతను చేపే కథా సంవిధానం గురించి కూడా కథ చెబుతాను. కంచికి వెళ్లని ఆ ‘కథకుడి కథ’ ఆఖరిలో ఎట్లా ఆగమైపోయిందో కూడా విన్నవిస్తాను. ఓ బుధ జనులారా సాప్థానంగా ఆలకించి అనందించండి.

వేసవికాలం. నిండుపున్నమి పండు వెన్నెల కాలం. మా గల్లీలో ప్రతి ఇంటి ముందు జాజారంగుతో పెద్ద పెద్ద అరుగులు. అందరూ అన్నాలు తినంగనే ఇండ్లు గ్యాసునూనె దీపాలు ఆర్యేసి నులక మంచాలు, నవారు మంచాలు, చినిగిన ఈత చాపలు, అతుకుల జొంతల పక్కబట్టలు, షత్రుంజేలు, మెత్తలు తీసుకుని, మరచెంబులలో మంచినీళ్ల సాకర్యం ఏర్పాటు గావించుకొని మా గల్లీల జమయ్యేవారు. పిల్లలం అరుగుల మీద, పెద్దలు, ముసలోళ్లు మంచాలల్ల, చాపల మీద ఎవరింటి ముందు వారు కాళ్లు చాపుకుని, నడుంపాల్చి “అట్ ఆరాం కా మామీలా హై” అన్నట్లు సెటీల అయ్యేవారు.

అప్పుడు గల్లీ హరాత్తుగ ఒక సామూహిక రంగస్థలంగ మారిపోయేది. నానాజాతి సమితి సభలాగ దర్జనమిచేయి. గల్లీ ఆఖర్లు రెండు తురుకోళ్ల ఇండ్లు వారికెదురుంగ మరాలోళ్లు, ఇటువక్క పడ్లోళ్లు, జంగమొళ్లు వారికెదురుంగ బాపనోళ్లు తర్వాత మేమూ మా ఇంట్ల కిరాయికి ఉండే మరాలీ, కస్తుడం వాళ్లా. మా పక్కన బల్రెలదొఱితో సహా పాలు అయ్యే గల్లోళ్ల ఇల్లు ఇట్లు అందరూ కలగాపులగంగ కలువంగనే మా గల్లీ మీనీ భారతంగా, మేరా భారత్ మహాన్ గా భాసించేది. భిన్నత్వంలో ఏకత్వానికి మా గల్లీ ఒక సంకేతం. ఒక ప్రతిక.

మండుబెండల మధ్యాహ్నలల్ల వేడివేడి పడగాలులతో వేగిగి కాలికాలి సాయంత్రానికి అందరూ నిప్పుల కొలిమిలో మండి మండి నీళ్లలో ముంచి తీసిన ఇనుప ముక్కల్లు చల్లబడేవారు. ఇక రాత్రిత్తు అరుగుల మీదకు చేరంగనే వేపచెట్టు మీంచి చల్లగాలి వింజాపురలు మీచేది. మా ఇంటి నుండిచ్చిన మల్లె పందిరి పూల పరిమళాలు మమ్మల్లి చుట్టుముట్టి కనబడకుండా కావలించుకునేవి. మనస్సుంతా మత్తు మందు చల్లినట్లు మాయకు గురికాంగనే అప్పుడు “కథక చక్కపర్తి - మాటల మాంత్రికుడు” హౌడ్ వెంకయ్య తాత “భళీ భళీ మా తాత బలైంబు చెబుని” అన్నట్లు రంగప్రవేశం చేసేవాడు.

తాతా, తాతా ఒక కథ చెప్పు తాతా అని మేమందరం పిల్లలం

ఆయన చుట్టూ చేరేవారం. బుంగ మీసాల చాటు నుండి ఆయన ముసి ముసి నవ్వులు వౌలికించుకుంట అక్కడే క్రింద ఉత్తనేల మీద కూచునేవాడు. మేమందరం ఆయనచుట్టూ బెల్లు చుట్టూ రకగల్లాగ మూగేవాళ్లం. మా వెంకయ్య తాత కూచుంటే ఒక కథ లేచి నిలబడితే మరో కథ అన్నట్లుండెటోడు.

వన్నెవన్నెల వెన్నెల కథలు తైనవైనాలుగా వర్షసలతో ప్రారంభించేవాడు. ఆయన నిఫుంటువలో కథా నిర్వశనం, కథాభాష్యం ఎట్టిదనగా కథ చెప్పటం అంటే సుత్తికొట్టటం కాదు. శ్రోతల మనోనేత్రాలకు పట్టంగట్టినట్లు దృశ్యమానంగా చెప్పటం, బాలనాగమ్మ నాటకంలో మాయలఫరీక్రి మనుషుల్ని రాతిబోమ్ములుగా మార్చినట్లు కథకుడు శ్రోతల్ని మంత్రముగ్గుల్ని గావించి శిలాప్రతిమలుగ నిలబట్టాలి. కనెప్పులు ఆర్ధకుండ, తెరిచిన నోట్లు మూయకుండ స్థాంపువలై పోవాలి. భయంతో ఊపిరి బిగపట్టి ఒంటిమీది రోమాల నిక్కిందుచుకుని ఆ తర్వాత హస్యశరసం రాగానే కడుపుబ్బ ముక్కుచెక్కులయ్యేటట్లు నవ్వాలి. ఒక కంట అనందభాష్యాలు మరోకంట దుఃఖాప్రవరులు రాల్సాలి.

ఎవరూ ఎన్నడూ వినని కొత్త కొత్త కథలు చెప్పేవాడు. బిగబిగ తాడు సాంబెసాంపె కట్టి, ఎనరు మనట్లు గుంజకు బందిట్లు, రాకాసి లోయలు ఒంబికన్ను రాక్కాసుడికి, ఒంబికమ్ము పిశాచానికి మధ్య జరిగిన ముష్టియధ్ం, బాతాల పోతురెడ్డి చిట్టిపొట్టి హస్యశరసం కథలు కథలుగా వర్ణించి చెప్పేటోడు.

పువ్వరకాలం గురుకుల విద్యాభ్యాసం ముగించుకున్న రాకుమారుడు శ్వేతాశ్వంపై దేశాటనానికి బయలుదేరి కాకులు దూరని కారడవిలో చీమలు దూరని చిట్టడవిలో ప్రయాణిస్తూ అకలిగొన్న పులిబారి నుండి ఒక సాధువును రక్షించగా ఆయన ఒక తాడును మరో కట్టేను “దివ్యాస్తములుగా” బహుకరించగా వాటి మహిమతో రాకుమారుడు దుష్టులను శిక్షించి శిష్టులను రక్షించి రాకుమారైను వివాహమాడటవే “బిగబిగతాడు - సాంపె సాంపె కథ”. దొంగమొగుడు - దొంగపెళ్లాం కథ రెండోది. ఇద్దరూ వ్హాల్లాంచి కష్టపడి సంపాదించటం ఇష్టుదలేని సోమరిపోతులు. భర్త బియ్యం దొంగతనానికి బయలుదేరితే భార్య పొయి అంటించి నీక్కితో ఎనరు పెట్టి బియ్యం కోసం ఎదురు చూస్తుందేది. ఒక రోజు కథ అడ్డం తిరిగి దొంగదొరికాడు. ఊరోట్లు వాణ్ణి గుంజకు కట్టి కొట్టుతున్నారు. అక్కడ వాడి పెళ్లాం బియ్యం కోసం ఎదురుచూస్తూ మిగుటో పెద్దగా “ఎనరు మనట్లు” అని కేంకేనింది. దానికి జవాబుగా మొగుడు ఏడ్పగొంతుతో “గుంజక బందిట్లు” అని మొత్తుకున్నాడు.

జవేగాక శాఫినీధాకినీ భూతప్రేత పిశాచాలు, దయ్యాలు, చేతబడులు, బాణమతులు, ఎగిరే రెక్కల గుర్రాలు, నిప్పులు మింగి జ్ఞాలులు క్కెనేయి పడగల శేషనాగులు, ఆయన కథల కార్ఫూనాలో తాజా తాజా కహనీలు. ప్రతి కథను వర్ణించి సుదీర్ఘంగా సాగదీసి

తర్వాత రోజుకు వాయిదా వేసి ఊరించేవాడు. ఒక ముక్కలో చెప్పాలంటే వ్యాప్త వెంకయ్య తాత అంటే “కథల ఖజానా - పిల్లలకు నజరానా” అన్నహాట.

“పెద్దలు పిల్లలకు ఆస్తుల్ని ఇచ్చినా ఇష్టకున్న పరవాలేదు కాని వారసత్త సంపదగా కథలను, పాటలను ఇష్టవలసిందే”.

వీర్యశోర్యపాస్య సాహసగాథలు వినిపించే ఆయన బ్రతుకు కథ మాత్రం విషాదభరితం. అది బ్రతికి చెడిన మనిషి కథ. కలతలు కన్నెత్తు నిండిన కప్పొల కథ.

ఆయనది ప్రాంగులాద్ కాదు. ఎక్కడో సల్లగొండ జిల్లాలో ఓ పలెట్టారు. వధు పనిలో మహామశూర్ కళాకార్. ఆ రోజులలో అపుడపుడే నందికొండ (నాగార్జున సాగర్) ఆనకట్ట పని శురూవయ్యాంది (1955). బ్రతకటానికి అక్కడికి వెల్లిన ఈయన బ్రతుకు పచ్చగా పండింది. అక్కడ ఓ చిన్న గుత్తెదార్కగ మారి దండిగా సంపాదించాడు. చక్కటి భార్య, ఇద్దరు పిల్లలతో ఇల్ల కళకళ లాడుతున్నప్పుడు ఒక దుర్ఘటన జరిగింది.

ఒక రోజు పూజ గదిలోకి వెళ్లేసరికి పెద్దనాగుపొము ప్రత్యుషమైంది. నందికొండలల్ల నుండి పచ్చినదేవో గోధుమ వర్షంతో నిగినిగలాడుతూ చాలా పొడుగ్గా, బలంగా కనబడింది. ఇతనిని చూడగానే కోపంతో బునకొట్టి పడగ పూర్తిగా విప్పి తోక చివరన దాదాపు అతని ఎత్తులో నిలబడింది. నీల మఱల్లా మెరుస్తున్న రెండు కంట్లనూ అతని కంట్లల్లో పెట్టి తీపుళంగా చూస్తుంది. ఈ లోగా అక్కడికి వచ్చిన భార్యాపిల్లలు ఆ దృశ్యాన్ని చూసి కెప్పున అరిచారు. ఆ అరుపులకు ఇరుగుపొరుగు

అందరూ గుమికూడారు. దాంతో అది ఇంకా కోపంతో బుసలు కొడుతుంది. నోరు తెరిచి తెల్లబి కోరల్ని ప్రదర్శిస్తుంది. ఎవరికి ఏం తోకలేదు. చివరికి అతనే తేరుకుని నెమ్ముదిగా ఒక్కొక్క అడ్డుగే వెనక్కి వేసుకుంటు ఇంట్లకీ పెళ్లి తను వేటాడే నాటు తుపాకీ చేతుల్కీ తీసుకుని అందరూ వారిస్తున్న వినకుండా ఆ పాము పడగకు గురి చూసి కాల్చాడు. ఆ పాము రక్తం కక్కుకుంటూ నేల కూలి అతనికేసి తీప్పుమైన చూపుతో కేపగా చూస్తూ మూడుసార్లు పడగను నేలకుట్టి “ఎదో శపధం చేస్తున్నట్లు” ప్రాణం వదిలింది.

శనివారం రోజు పామును అది నాగుపొమును ఇంట్లో చంపడం ఆ ఇంబికే అపభం అని చాలా మంది భయపడ్డారు. శాంతి చేయించుమన్నారు. కనీసం దాని నోట్లో ఒక వెండిరూపాయి బిళ్ల పెట్టి సగోరపంగా దహనం చేయమని సలహా ఇచ్చారు.

అతను ఏ సలహాలను పాటించలేదు. చచ్చిన పామును పెంటకుప్పుమై విసిరేశాడు.

సరిగ్గా మూడు రోజులకు చూడచక్కని అతని ఇల్లాలు నిద్రలో పడకున్నది పడకున్నట్లుగానే మంచంలోనే మరణించింది. జాగ్రత్తగా పరిశీలన్లే ఎడమ పాదం బొటన వేలిదగ్గర పాముకాటు కనబడింది.

ఊరుణేరంతా గొల్లుపున్నది.

పగబట్టిన పొము సంతతి లోకంలో ఎక్కడ దాక్కున్నా వచ్చి పగ దీర్ఘకుంటుందని మహాభారతంలోని “పరీక్షితుడిని కాటు వేసిన తక్కకుడి” కథను అందరూ చెప్పుకున్నారు.

ఇంకో వారం రోజులకు అతను కాంట్రాక్ట్ తీసుకుని కడుతున్న కట్టడం అకారణంగా కుపుకూలింది. పది మంది పనివాళ్లు అక్కడి కక్కడే శిథిలాల్లో సజీవ సమాధి అయ్యారు. ఆ కుటుంబాల వాళ్లకు ఇతనే వేలల్లో పరిపోరం చెల్లించవలసి వచ్చింది. ఆ మరునాడే సర్చౌర్ ఇతని కాంట్రాక్టును రద్దు చేసింది. ఈ సంగతిని విని ఎక్కువ వడ్డికి అప్పులచ్చి “పెట్టుబడి” సమకూర్చిన కాబూలీలు బాకీ వసూళ్ల కోసం ఇతని వెంటపడేసరికి ఉత్తచేతులతో కట్టుబట్టులతో ఇద్దరు చిన్న పిల్లలతో పట్టునికి పారిపోయి వచ్చి మర్చిపోయిన వడ్డపనిలో మట్టి కూలీగా మారిపోయి మా గల్లీలో ఉంటున్నాడు. తన ఆచూకీ కాబూలీలకు తెలియకుండా అజ్ఞాతవాసం చేస్తున్నాడు.

తన గుండెగాయం మాన్యకోవడానికి ఆయన వెన్నెల రాత్రుళ్లలో “కథా మార్చాన్ని” ఎన్నుకున్నాడు.

X X X

వడ్డపనులు దొరకటం రోజులోజూకూ కనాకష్టమేపోతుందనీ, ఇద్దరు పిల్లల్ని ఎట్లా సాకాలో సమజయితులేదని, చుక్కల పర్వతంల (తీశైలం) ఆనకట్ట పనులున్నపనీ, వొచ్చే సంవత్సరం శివరాత్రి షపాంగనే వాపను వస్తుననీ అందరికి చెప్పి పిల్లలతో సహా దేశం (వలన) పోయాడు.

రెండు మాడు శివరాతులు గడిచి పోయినయ్య. ప్రతి వెన్నెల రాత్రి, వెన్నెలలో తడినిన ప్రతి అరుగు అతని కోసం ఎదురు చూసింది. అయినా అతని అతాపతా (జాడ) లేదు.

రేడియోలు, పేరికిర్దర్లు వచ్చినంక మా గల్లీ వాళ్లందరూ కాల వాహిని అలల వాలున కొట్టుకపోయి ఆ “కథక చక్రవర్తి” మర్చిపోయింద్రు.

అయన చెప్పుకుండా వదిలి వెళ్లిన “అయన కథ” మాత్రం ఎవరికి తెలియదు.

ఒకరోజు మిట్టమధ్యమ్మాం తీశైలం ఆనకట్ట నిర్మాణంలో చాలా ఎత్తుమీద నిలబడి సెంట్రింగ్ పని చేస్తున్నాడు. నలుగురు పహాల్ఫోన్ లాంటి మనుషులు అక్కడికి వచ్చి అతని కాళ్లు చేతులు ఎత్తి పట్టుకుని గాలిలో ఊయలలా ఊపుతూ ఇసుకబస్తాను విసిరేసినట్లు క్రింద పాతాళలోకంలో ప్రవహిస్తున్న కృష్ణమ్యు ఒడిలోకి విసిరి వేశారు. అందరూ గుఢ్ఱప్పగించి చూస్తుండగానే దర్జాగా జీవక్కి కర్నూలు వైపు మాయం అయ్యారు. వారు కాబూలీ వాలాలు పంపిన కిరాయి గుండాలని ఎవరికి తెలియదు.

కృష్ణమ్యు ఉధృతిలో అతని ఆనవాళ్లు కూడా దొరకలేదు. అయన పిల్లలు ఒకరు నున్నిపెంట మరొకరు ఈగల పెంట బస్తాందులల్లి ఖిక్కగాళ్లగా మారిపోయారు.

వెంకయ్య తాత కత కంచిదాకా వెళ్లకుండ మధ్యల కృష్ణలో గల్లంతయ్యంది.

వద్దుల్లే నందమూలి తారక రామారావు
శతజయంతి ఉత్సవాల సందర్భం

జాతీయ సద్గు

‘జానపద గిరిజన విజ్ఞాన సేకరణ -
అధ్యయనం : సమస్యలు - పరిష్కారాలు’

జానపద కళల శాఖ మరియు

దక్షిణాత్మ జానపద విజ్ఞాన సంస్థ (ఫోజిల్స్)
సౌజన్యంతో

తేది : 10 మార్చి, 2023

వేదిక : పొల్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
హైదరాబాద్

జానపద గిరిజన విజ్ఞాన పీఠం
పొల్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
వరంగల్లు -2

అయన లేదు కాని వెన్నెల ఆయన కోసం నిరీక్షిస్తునే ఉంది.
యాభై ఏండ్లు దాటినా ఆయన చెప్పిన కతలు ఇప్పటికే నాకు వెన్నెల
రాత్రుళ్లలో గాలిలో గుఢ్ఱప్పగించి చూస్తుండగానే దర్జాగా జీవక్కి కర్నూలు వైపు
మాయం అయ్యారు.

సన్న కథా రచయితను చేసింది. “కథక చక్రవర్తి వోడ్డ వెంకయ్య”
తాతనే.

(చార్మినార్ కథలు-పుస్తకం సుంచి)

-పరపస్త లోకేష్వర్,

m: 91606 80847

e : lokeshwar.hyderabad@gmail.com

అది ఓ ముఖ్యమంత్రి గారి ఊరు! ఆ గుడిని పట్టించుకొన్నవారు లేరు!!

అ ఊరు బూర్గుల (బారుగుల) మునుపటి మహాబాబునగర్ జిల్లా, పొద్దనగర్ తాలూకాలో, జాతీయ రహదారికి దగ్గరలో ఉన్న ఊరు. ఆ పేరు వినగానే మనకు బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు గుర్తుకొస్తారు. 6 మార్చి, 1952 నుంచి, 31 అక్టోబరు 1956 పరకూ ఆయన పైదరాబాదు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా వనిచేసి భూసంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టి జాగీర్చారు వ్యవస్థను రద్దుచేసి, తన భూమిల్ని దానంచేసి, భూదానోడ్యమాన్ని బలపరచిన, గొప్ప రాజీనితిజ్ఞుడు, సాహితీవేత్త, పరిపొలనా దక్కడు.

బార్గుల రామకృష్ణరావుగారి ఇంటిపేరు ‘పుల్లమరాజు’. ఆయన పుట్టింది, మహాబాబునగర్ జిల్లా, కల్వకుర్తి తాలూకా, పడకాల్గొమం. ఆయన బూర్గుల గ్రామంలో ఎక్కువకాలం నివసించటంవల్ల, బూర్గుల రామకృష్ణరావుగా ప్రసిద్ధులైనారు. ఆయన తిరుగాడిన బూర్గుల గ్రామ శివారులో ఒక త్రికూటాలయముంది. మూడు గర్భగృహాలు, అర్ధమండపాలు, ఒక రంగమండపంతో కాకతీయుల కాలంలో అంగరంగ వైభవంగా కళకళలాడిన దేవాలయం.

సల్లమల నేచర్ ఫోండేషన్, అధ్యక్షులు, పట్టం కృష్ణంరాజు ఇచ్చిన సమాచారం మేరకు ఆయన, ఆ గ్రామ మాజీ సర్పంచి, నేను ఈ ఆలయాన్ని సందర్శించాం. దక్కిణాభి ముఖంగా ఉన్న ఈ

త్రికూటాలయపు మూడు ఆలయాల్లో, ఉత్తర, తూర్పు వైపు గర్భాలయ, అర్ధమండపాలు ఆనవాళ్లు లేకుండా పోయాయి. పడమరమైపు గర్భాలయం శిథిలమైంది. శివలింగాన్ని అర్ధమండపంలో పెట్టుకొని పూజిస్తున్నారు. అర్ధమండప ద్వార శిల్పాలు, రంగమండప ద్వార శాఖలపైన కాకతీయ వాసుకిళ, ద్వారపాలకుల శిల్పాలు, రంగమండపంలో విడిగా ఉన్న నంది, బైరప శిల్పాలు 13వ శతాబ్ది కాకతీయ శిల్పాల నైపుణ్యానికి అద్దం పడుతున్నాయి.

ఆలయం చుట్టూ, పడిపోయి, మట్టిలో కూరుకుపోయి సగం కనిపిస్తున్న రాళ్లను వెలికితీసి, ఉన్నండపరకూ పునరుద్ధరించి, కనిపించకుండా పోయిన గర్భాలయ, అర్ధమండపాలను, కప్పురాళ్లను అదే శైలిలో మల్లీ నిర్మించి, మునువటిలా చేస్తే ప్రస్తుతం వెలవెలబోతున్న ఈ ఆలయం కళకళ లాడుతుంది. ఈ ఆలయ పునర్నిర్మించానికి గతంలో కొందరు ముందుకొచ్చినా, ఎందుకో ముడి బడలేదు. ఒక పుటీ ముఖ్యమంత్రిగారి ఊరులో ఉన్న ఈ ఆలయాన్ని పునరుద్ధరించటానికి పూనుకొంటే అడ్డంకులన్నీ వాటంతట అవే తొలగిపోతాయేమా!

-ఈమని శివనాగిరెడ్డి-స్వతి

m : 9848598446

e : nagireddy@malaxmi.in

పిచ్చుకమ్మా.. నువ్వెక్కడమ్మా..?

మార్చి 20వ ప్రపంచ పిచ్చుకల దినోత్సవం

“పిచ్చుకల సంరక్షణ మరియు రక్షణ” (-2023 థీమ్)

ఒకప్పుడు మనం నిద్రలేవగానే మన కళ ముందు కనిపించే చిన్న నేస్తం పిచ్చుక. ఇంటి చూరుల్లో, గోడల నెట్రెల్లో గూడు కట్టుకుని కళ్లు తెరవగానే కనిపించే ఈ చిన్న జీవాలు చేసే కిచకిచలు నేడు పల్లెల్లోనే కరువర్యాయా.

కమ్మానికేషన్ రంగంలో వచ్చిన విఫ్లవం వీటి చావుకొచ్చింది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని అందిపుచ్చుకోవాలనే తాపత్రయంలో ఇబ్బడి ముబ్బడిగా ఏర్పాటుచేసున్న సెల్టవర్డు ఈ చిన్నారి నేస్తాలకు మరణశాసనాన్ని రాశ్చున్నాయి. సెల్ టవర్ నుంచి వెలువదే రేడియోషన్కు ఈ చిట్టి గువ్వలు బలవుతున్నాయి. దీంతో పర్యావరణాన్ని తన శక్తిమేరకు కాపాడే పిచ్చుకలను రక్షించేందుకు పక్కి ప్రేమికులు నడుం బిగించాల్సిన పరిస్థితి వచ్చింది.

గుప్పెడు గింజలు వేస్తే చాలు కలకాలం తోడుంటామని మన చెంతనే ఉండే ఈ ఊరపిచ్చులను మనమే కావాలని దూరం చేసుకుంటున్నాం. చూడానికి చిన్న ప్రాణీ అయినా, జీవవైవిధ్యంలో తన వంతు పొత్రను పోషిస్తోన్న పిచ్చుక అంతరించిపోతే ఏమహతుంది అన్న ప్రశ్నకు చరిత్రే సమాధానం చెప్పంది. ఒకప్పుడు చైనాలో పిచ్చుకలంటే చీడ పురుగులుగా భావించేవారట. పంటలను నాశనం చేస్తున్నాయని, అపోర ధాన్యాలను అధికంగా తినేస్తున్నాయనే అపోహాతో చైనాలో పిచ్చుకల జాతిని నాశనం చేయడానికి నడుం బిగించారట. ఘలితంగా చైనాలో అతి తక్కువ సమయంలో పిచ్చుకలు మొత్తం నశించాయట.

పిచ్చుకల ఆహారం కోసం పంటపొలాలపై దాడి చేసి చిన్న చిన్న పురుగులు, క్రిమికీటకాలను మాత్రమే తినేవి. ఈ సంగతి గ్రహించని చైనీయులు వాటి వినాశాన్ని కోరుకున్నారు. పిచ్చుకలు లేని కారణంగా పంటలకు మరింతగా పురుగుపట్టి 1958-61 మధ్య కాలంలో చైనా తీవ్రమైన ఆహారకొరతను ఎదుర్కొందట. ఈ

విషయాన్ని చైనా కమ్మానిస్టు ప్రభుత్వం ప్రపంచానికి తెలియకుండా దాచిపెట్టిందని అంటుంటారు. చరిత్ర ఎలా ఉన్నా ఈ చిన్న ప్రాణిని కాపాడుకోవాల్సిన బాధ్యత మనమై ఎంతైనా ఉంది. పర్యావరణాన్ని కాపాడే ఈ పిచ్చుకల జాతిని సంరక్షించుకునేందుకు మనం నడుం బిగించాల్సిన అవసరం ఉంది. ముఖ్యంగా పల్లెల్లో నివసించే వారు ఊరపిచ్చుకల గూళ్లు కనబడితే వాటిని జాగ్రత్తగా సంరక్షించుకోవాలి. నేడు ‘ప్రపంచ ఊరపిచ్చుకల దినోత్సవం’ సందర్భంగా ఆ చిన్న జీవిని ఒకసారి గుర్తుచేసుకొందా!

పిచ్చుకలు ఊరపిచ్చుకలను సంరక్షించాలన్న లక్షణంతో ఏటా మార్చి 20వ తేదీని పిచ్చుకల సంరక్షణ దినంగా ప్రపంచవ్యాప్తంగా జరుపుకుంటున్నారు. మొట్టమొదటటి ప్రపంచ పిచ్చుకల దినోత్సవాన్ని 2010లో పాటించారు. అంతర్జాతీయంగా పిచ్చుకల సంరక్షణ కోసం ఈ దినోత్సవాన్ని నేచర్ ఫారెన్ సాఫ్ట్‌టై ఆఫ్ ఇండియా.. ప్రాస్ట్కు చెందిన ఎకో-సిన్ యూక్లెన్ ఫౌండేషన్, ఇతర జాతీయ, అంతర్జాతీయ సంస్థల తోడ్పాటుతో నిర్వహిస్తోంది. ప్రపంచవ్యాప్తంగా అంతరించి పోతున్న సహజ జీవవైవిధ్యం, జాతుల సంరక్షణ అవసరాన్ని గుర్తించి, వాటిని కాపాడుకోవడానికి ప్రజలను ఏకం చేయడమే ఈ పిచ్చుకల దినోత్సవ ముఖ్యందేశం.

ఇంటి పిచ్చుక ప్రపంచంలో అత్యుత్తమంగా సాధారణమైన, విస్తృతమైన జాతులలో ఒకటి. ఇంటి పిచ్చుక కాకుండా, వీటిలో ఇరవై ఆరు విభిన్న జాతులు ఉన్నాయి. ప్రపంచ పిచ్చుకల దినోత్సవం అనేది అసియా, ఆఫ్రికా, యూరప్ అనే మాడు ఇండాలలో విస్తరించి ఉన్న ఈ జాతులన్నింటి గురించి అవగాహన కల్పించే ప్రయత్నం.

- దక్షన్మూర్య

m : 9030 6262 88

e: desk.deccan@gmail.com

ನಿಜಾಂ ನಾಟಿ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲಕು ಪೂರ್ವ ವೈಭವಂ

‘ಅಲನಾಟಿ ಚಾರಿತ್ರಕ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಪೂರ್ವ ವೈಭವಾನ್ನಿ ಟೀಆರ್‌ಎಸ್ ಪೊಲನಲ್’ ಸಂತರಿಂಚುಕುಂದಿ. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಅಂದಾಲನು ಆಸ್ತಾದಿಸ್ತೂ ರೆಂಡಂತಸ್ತುಲ ಬಸ್ಸುಲ್ಲೋ ಪ್ರಯಾಣಂ ಚೇಯಡಂ ಒಕ ಗೊಪ್ಪ ಅನುಭಾತಿ’ ಅಂಟೂ ಓ ನೆಟಿಜನ್ ಚೇಸಿನ ಟೀಟ್ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲು ಗುರಿಂಬಿ ಗತಂಲೋ ದಕ್ಷನ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಮಾಸಪ್ರತಿಕ ಪ್ರಮರಿಂಬಿಂದಿ) ಪೈ ಸ್ವಂದಿಂಬಿನ ಮಂತ್ರಿ ಕೆಟೀಆರ್ ಆ ಅಂದಮೈನ ಅನುಭವಾನ್ನಿ ನಗರವಾಸುಲಕು ತಿರಿಗಿ ಅಂದುಭಾಟುಲೋಕಿ ತೆಚ್ಚಾರು. ತ್ವರಲೋನೇ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲನು ರೋಡ್‌ಕ್ಲಿಕ್ ಚನುಸ್ತುಲ್ಲ ಆಯನ ಅಮೃದೆ ಚೆಪ್ಪಾರು. ಟೀಟ್ಟರ್ ವೆದಿಕಗಾ ಸ್ವಂದಿಂಬಿನಟ್ಟುಗಾನೇ ಪರ್ಯಾವರಣ ಪ್ರಿಯಮೈನ ಎಲಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲನು ಪ್ರಾರಂಭಿಂಚಾರು.

ನಗರವಾಸುಲತ್ತೋ ಪಾಟು ಜಾತೀಯ, ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರಿಯ ಪರ್ಯಾವರಣಲನು, ಸಂದರ್ಭಕುಲನು ಸೈತಂ ವಿಶೇಷಂಗಾ ಆಕಟ್ಟುಕೊನೆ ವಿಧಂಗಾ ಉನ್ನ ಮೂಡು ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲನು ನಾನ್‌ಕೆರಾಂಗೂಡಲೋನಿ ಹೊವೆಂಡೀವಿ ಅನುಭಂಧ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಗ್ರೋಟ್ ಕಾರಿಡಾರ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಕಾರ್ಯಾಲಯಂ ವರ್ದು ಜೆಂಡಾ ಊಪಿ ಲಾಂಘನಂಗಾ ಪ್ರಾರಂಭಿಂಚಾರು. ಹೈರ್ಯುಲಾ - ಈ ಪ್ರೀಟ್ಲೋ ಭಾಗಂಗಾ ಏರ್ಪಾಟು ಚೇಸಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಂಲೋ ಮಂತ್ರಿ ಕೆಟೀಆರ್‌ತೋ ಪಾಟು ಪ್ರಭತ್ವ ಚೀಫ್ ಸೆಕ್ರಟರಿ ಶಾಂತಿಕುಮಾರಿ ಜೆಂಡಾ ಊಪಿ ಬಸ್ಸುಲನು ಪ್ರಾರಂಭಿಂಚಾರು. ಚೆವೆಳ್ ಎಂಪೀ ಜಿ.ರಂಜಿತ್‌ರೆಡ್ಡಿ, ಚಾಂಡ್ರಾಯಣಗುಟ್ಟ ಎಮ್ಮೆಲ್ಲೆ ಅಕ್ಷರುದ್ದಿನ್ ಒಬ್ಬೇಸೀ, ಹೊವೆಂಡೀವಿ ಕಮಿಷನರ್ ಅರ್ವಿಂದ್ ಕುಮಾರ್ ತದಿತರುಲು ಪಾಲ್ಗೊನ್ನಾರು.

ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರಿಯ ಪರ್ಯಾವರಣ ವಿಚಾರಂ..

ಹೈರ್ಯುಲಾ - ಈ ಪ್ರೀಟ್ ಸಂದರ್ಭಂಗಾ ಪ್ರಾರಂಭಿಂಬಿನ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲು ಪ್ರಸ್ತುತಂ ರೇಸಿಂಗ್ ಟ್ರ್ಯಾಕ್ ಪರಿಥಿಲೋನಿ ಟ್ರ್ಯಾಂಕಿಂಡ್, ನೆಕ್ಕನ್‌ರೋಡ್, ಪೊರ್ಟ್‌ಲ್ಯಾಟ್, ನಿಜಾಂ ಕಾಲೇಜ್ ರೂಟ್‌ಲೋ ತಿರುಗುತ್ತಾಯಿ. ಮೊದಲೀ ವಿದತ್ತಗಾ ಹೊವೆಂಡೀವಿ 6 ಬಸ್ಸುಲನು ಕೊನುಗೋಲು ಚೇಯಗಾ ಪ್ರಸ್ತುತಂ

ಮೂಡಿಂಟಿನಿ ಪ್ರವೇಶಪೆಟ್ಟಾರು. ತ್ವರಲೋ ಮರ್ಹೆ ಮೂಡು ಬಸ್ಸುಲು ರಾಸುನ್ನಾಯಿ. ಡಶಲವಾರ್ಗಾ ಮೊತ್ತಂ 20 ಬಸ್ಸುಲನು ಪ್ರವೇಶಪೆಟ್ಟಿಂದುಕು ವೆಚೆಂಡೀವಿ ಪ್ರಣಾಶಿಕಲನು ಸಿದ್ಧಂ ಚೇಸಿಂದಿ. ಹೈರ್ಯುಲಾ - ಈ ಪ್ರೀಟ್ ಅನಂತರಂ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲನು ಚಾರಿತ್ರಕ, ವಾರಸತ್ವ ಕಟ್ಟಡಾಲ ಸರ್ಕಾರ್ಲೋಲ್ಲೋ ನಡುವುತ್ತಾರು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪರ್ಯಾವರಣ ಸ್ಥಳಾಲನು ಈ ಬಸ್ಸುಲ್ಲೋ ಸಂದರ್ಭಿಂಚವಚ್ಚು. ಪರ್ಯಾವರಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಆರ್ವರ್ಕ್ಯಂಲೋ ವೀಟಿನಿ

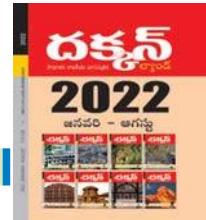
ನಿರ್ವಹಿಂಚನನ್ನಾರು. ಒಕ್ಕೆ ಬಸ್ಸುಲ್ಲೋ 65 ಸೆಟ್ಟ ವರಕು ಉಂಟಾಯಿ. ಬಸ್ಸು ಪೊಡವು 9.8 ಮೀಟರ್‌ಲ್ಲ ಕಾಗಾ.. ಎತ್ತು 4.7 ಮೀಟರ್‌ಲ್ಲ. ರೆಂಡುನ್ನರ ಗಂಟಲಪಾಟು ಛಾರ್ಟ್‌ಇಂಗ್ ಚೇಸ್ಟೇ.. ಈ ಬಸ್ಸುಲ್ಲೋ 150 ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ಲ್ಲ ವರಕು ಪ್ರಯಾಣಿಂಚವಚ್ಚನಿ ಅಧಿಕಾರುಲು ತೆಲಿಪಾರು.

ಇದೆ ನೇವಧ್ಯಂ...

ನಿಜಾಂ ಕಾಲಂಲೋನೇ ಪ್ರವೇಶಪೆಟ್ಟಿನ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್ ಬಸ್ಸುಲನು ಆಗ್ನೀಸೀ ಗ್ರೆಟ್‌ರ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಜೋನ್ 2003 ವರಕು ನಡಿಸಿಂದಿ. ಸಿಕಿಂಡ್ರಾಬಾದ್ ರೈಲ್‌ಸ್ಟೇಷನ್ ನುಂಬಿ ಜಾಪಾರ್ಯು ವರಕು, ಅಷ್ಟುಗಂಜ್ ವರಕು ಇವಿ ನಡಿಸೇವಿ. ಸಿಕಿಂಡ್ರಾಬಾದ್ ನುಂಬಿ ಮೆಹಿದೀಪಟ್ಟಂ ವರಕು ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್‌ಲು ಉಂಡೆವಿ. ನಗರವಾಸುಲತ್ತೋ ಪಾಟು ಇಕ್ಕಡಿಕಿ ವಚ್ಚೆ ಪ್ರತಿ ಒಕ್ಕರೂ ಆ ಬಸ್ಸುಲ್ಲೋ ಪಯನಿಂಚೆಂದುಕು ಎಂತೋ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಪೆವಾರು. ಟ್ರ್ಯಾಂಕಿಂಡ್ ಮೀರುಗಾ ಇಂದುಲೋ ಪ್ರಯಾಣಂ ಚೇಯಡಂ ಒಕ ಗೊಪ್ಪ ಅನುಭಾತಿ. ಕಾಲಕ್ರಮಂಲೋ ಬಸ್ಸುಲ ನಿರ್ವಹಣ ಭಾರಂಗಾ ಮಾರಡಂತೋ ವೀಟಿಕಿ ಕಾಲಂ ಚೆಲ್ಲಿಂದಿ. ಪ್ರೈಡ್‌ವರ್ಲ್ ಕಾರಣಂಗಾ ಕೂಡಾ ಬಸ್ಸುಲು ನಡವಡಂ ಕಷ್ಟಂಗಾ ಮಾರಿಂದಿ. ಮಂತ್ರಿ ಕೆಟೀಆರ್ ಚಾರವ ಮೇರಕು ಪ್ರಸ್ತುತಂ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ರೂಪಾಂದಿಂಬಿನ ಎಲಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಡಬುಲ್ ಡೆಕ್ಕರ್‌ಲು ಅಂದುಭಾಟುಲೋಕಿ ವಚ್ಚಾಯಿ.

- ಕಟ್ಟು ಪ್ರಭಾಕರ್
m : 8106721111
e: akumarkatta@gmail.com

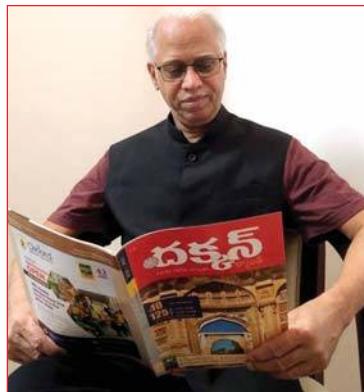

దక్కన్ ల్యాండ్ : ప్రజల పత్రిక

దక్కన్ ల్యాండ్ తన పేరుకు తగ్గట్టుగా ఒక దశాబ్దానికి ఏంచి ఈ ప్రాంతపు భౌగోళిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక కథనాలను అందిస్తోంది. సమాజం, చరిత్ర, సంస్కృతి, వారసత్వం పై రచయితలు, పారకులను ఒక్కటి చేయడంలో ఈ మాసపత్రిక కీలకపాత్ర పోవించింది. తెలంగాణ తన ఉనికి చాటుకునేందుకు పోరాదుతున్నప్పుడు రాష్ట్ర డిమాండ్ పై విభిన్న కథనాలను ప్రచురించడం ద్వారా నాడు ఎంతో అవసరమైన గొంతుకును వినిపించింది. ఉద్యమకారుల భావేద్వేగాలకు వేదికగా నిలిచింది. అలా చేయడం ద్వారా దక్కన్ ల్యాండ్ తనను తాను ప్రజల పత్రికగా నిరూపించుకుంది. భాష, సమాజం, కళలు, ఆర్థికర్మపై విశ్వాస శేఖరీలో అంశాలను ప్రచురించడం ద్వారా వివిధ సామాజిక వర్గాలకు చెందిన వారందరినీ పత్రిక చేరుకోగలుగుతోంది.

పత్రికకు రచనలు అందిస్తున్న వారు వివిధ సేప్యూలకు చెందిన వారు. వారి రచనలు వారి నిశిత దృష్టి, అనుభవం, జీవితాన్ని కాచివడబోసినట్టుగా ఉంటాయి. ఎంచుకున్న అంశం లోతుపాతులను తెలియజేస్తాయి. ఫలితంగా నూతన దృక్పాలను పొందడంలో

పారకులకు తోడ్పుడుతాయి. చరిత్ర, ఆర్థికూలజీ, ఆర్థికర్మ వంటి రంగాల్లో పరిశోధనల ఫలితాలను కూడా ఈ పత్రిక ప్రచురిస్తోంది. తద్వారా వాటిపై మరింత అర్థాయాల జరిగేందుకు అవసరమైన సోర్ట్ మెట్రియల్సు అందిస్తోంది. ఈ రకంగా చూసే దక్కన్ ల్యాండ్ తనకు తానుగా ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని స్థాపించుకుంది. అది ఒక పత్రిక మాత్రమే కాదు. జర్నల్ కూడా అని చెప్పడంలో అతిశయోక్తి లేదు. అలాంటి విశ్వాసము దక్కన్ ల్యాండ్ సాధించింది. ప్రీంట్ మీడియా సంక్లోభంలో చిక్కుకున్నప్పటికీ, దక్కన్ ల్యాండ్ మాత్రం ఒక దశాబ్ది కాలంగా మనుగడ కొనసాగించడం మాత్రమే గాకుండా పట్టిష్ఠ రీతిలో ఎదుగు తోంది. తన స్థానంలో మరింతగా నిలదొక్కుకుంది.

- తడకమళ్ల వివేక

టీఎస్ఎస్ఎస్ (తెలంగాణ స్టేట్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్

మాజీ సభ్యులు)

m : 93910 99727

e: tadakamallavivek@gmail.com

**Two Days National Seminar
on
“Recent Trends
in Historical Research”
(13th - 14th March, 2023)**

Sponsored by:
TSCHE & ICHR

Venu:
**Room No.133, Centenary Hall,
University College of Arts & Social Sciences
(UCA & SS), Osmania University,
Hyderabad-07, Telangana State, India**
Ph: 9652973499
Email:historydept_ou@yahoo.com

Organised by :
DEPARTMENT OF HISTORY
University College of Arts & Social Sciences
(UCA & SS)
Osmania University, Hyderabad - 07
Telangana State, INDIA

ప్రగతి-ఆభివృద్ధి: పర్మావరణం-ప్రపంచీకరణ-ఎరుక

ప్రగతి, ఆభివృద్ధి అనే మాటలను తరచుగా మనం వింటునే ఉంటాం. ఆర్థిక ప్రగతి, ఆర్బికాల్ఫీవ్హిప్స్చి అనే వాటిని కూడా అంతే తరచుగా మనం వింటుంటాం. మానవుడు ఎంతో ప్రగతిని సాధించాడు. మానవాళి మరెంతో ఆభివృద్ధిని సాధించిని చెపుకుంటూ ఉంటాం. ప్రపంచాన్ని నివాసయోగ్యమైన చక్కబీ లేదా మెరుగైన స్థలంగా తీర్చిదిద్దుకోవటం, మార్చుకోవటం విషయంగా మనకున్న దార్శనిక ర్ఘస్మీని మనం ప్రగతి అని నిర్వచించుకున్నాం. ఇది 19వ శతాబ్దపు అవగాహన: ఇక్కడ ప్రగతి బోగ్గును ఇంధనంగా వాడుతూ రూపొందిన భావజాలం ఇది వలసపాలన విస్తరణకు బాగానే దోహదపడింది. ఈ భావజాలం ప్రగతిని సాధించటం పట్ల అందరికీ ఒక నమ్మకం, విశ్వాసం లాంటివి ఏర్పడి ప్రగతి పట్ల ఒక ఆమోదం, సానుకూల దృష్టి ఏర్పడింది. అయితే మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం ఈ భావనను చిన్నాభిస్థం చేసింది. యుద్ధ, యుద్ధానంతర కాలంలో ఏర్పడిన ప్రతిష్ఠంభాల, మాంచ్యం లాంటివి ప్రగతి భావన గురించి వానవాళిని మనరాలో చనకు గురిచేసింది.

ఈక ప్రగతి అనే మాట స్థానంలో దానిని వెన్నంచి వచ్చింది ఆభివృద్ధి అనే భావన. ఆభివృద్ధి అనే భావన పెట్రోలియం చోదితం. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం విస్తరించసాగిన పారిశ్రామిక వారం ఒకటి ఆభివృద్ధిని నిర్వచించటమే కాకుండా నిర్వహిస్తూ కూడా వచ్చింది. ప్రగతి పట్ల మానవులకున్న నమ్మకాన్ని తొలి ప్రపంచయుద్ధం భగ్గుం చేసింది. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం మొదలై ముగినే కాలానికి ఆభివృద్ధి భావన కూడా పగుళ్లు బారింది, శకలీకరింపబడింది. ఈ భావనపై కూడా ఉన్న భ్రమలేవో తొలగిపోవటం ఆరంభమైంది. పెరుగుతూ వచ్చిన పేదరికం, దారిద్రుం, పెగులుతూ వచ్చిన పలురకాల ఉద్యమాలు, తిరుగుబాట్లు, సైనికజోక్కులు, ప్రాంతీయ యుద్ధాలు మరోవైపున వ్యధి చెందుతూ వచ్చాయి. పర్మావరణ కాలుష్యాలు, పర్మావరణ క్లైమ్యాలు కూడా.

పేదరికం, దారిద్రాలను ప్రక్కనపెట్టినా, ఉద్యమాలను తిరుగుబాట్లను పట్టించుకోకపోయినా జరిగిన యుద్ధాలు, సైనిక ప్రమేయల విధ్వంసాలను మరిచిపోయినా పర్మావరణ సంక్లోభం అనేది మానవాళిని వెన్నంచి వస్తునే ఉన్నది. అందుకే సమస్యలు

ఎన్ని ఉన్నపుటికీ అత్యంత ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకున్నదే పర్మావరణ సమస్య, పాశ్చాత్య నాగరికత ఎంతగా బాధించింది అనేది పర్మావరణ సమస్య తెలియజెప్పినంతగా మరొక సమస్య ఏది తెలియజెప్పదు. పాశ్చాత్య నాగరికత తన స్వీయ సభ్యులను ఎంతగా బాధించిందో అంతకు మించి అది తొంగదీసుకున్న సంప్రదాయ సమాజాల సభ్యులనూ అంతకు ఇనుమిత్తిల్లి బాధిస్తూ వస్తున్నది. పర్మావరణ సంక్లోభానికి మూలకారణం లక్ష్మరాహిత్యం. ప్రపంచీకరణ ఈ లక్ష్మరాహిత్యాన్ని మరింతగా ప్రతిష్ఠనించిందనేది మనం నేడు చూస్తున్నాం. ఆర్థిక, సాంస్కృతిక క్రమాల్లో, విధానాలతో లక్ష్మరాహిత్యం ప్రస్తుతం.

ప్రగతి అనేది ఏ కొద్దిమందితోనే కూడిన సమూహం. తనని తాను తక్కిన సమూహోలకంటే వ్యధి చెందామని అనుకోవడానికి సరిపోతుంది. ఆ కొద్దిమందితోనే ముడిపడి ఉంది. ప్రగతి అనేది ఏ

ఒక్క ఏడి వ్యక్తికే సంబంధిం చినది కాకుండా అది జాతులు, తెగలు శ్రేణీగతంగా ఔలై వెంట్లు మీద ఉన్నామని నంభావించు కోవటానికి పరిమితమైతుంది. ఈ శ్రేణీ గత క్రమంలో ఐరోపా వాసులు ఔలై మెట్లున, ఆష్టేలియా ఆదిమ జాతులు దిగువవెంట్లున ఉన్నట్లుగా నిర్మారణకు ఒకపకరిస్తుంది. ఈ శ్రేణీగత క్రమాన్ని ప్రజలను నిచ్చేసమెట్ల మీద ఎగువనో, దిగువనో ఉన్నారని చెప్పబున్ని ప్రపంచీకరణ ఏదో ఒక మేరకు సపాలు చేయటానికి దోహదిస్తుంది.

ప్రపంచమంతా ఒక్కటిగా మారింది. ఐక్యమైపోయింది. అనే క్రమాన్ని చెప్పడానికి, స్థానికి సాంస్కృతిక ప్రపంచీకరణ పదాన్ని వాడాడు. ప్రపంచీకరణ పదిస్తులు ఏమిటి? పెట్లుబడిదారీ విధాన విస్తరణ, పాశ్చాత్య సాంస్కృతిక విషయాల వ్యవస్థ విపరీత పెరుగుదల, వ్యాప్తి అని సులభంగానే చెప్పవచ్చు. పెట్లుబడిదారీ విధానంలో మీడియా సూతన రూపాలు, సాంకేతికతల కొత్త అవతారాలు, మేనేజ్మెంట్ వ్యవస్థల సరికొత్త రూపాలు తదితరాలు స్థల-కాల సంబంధ రూపాలను మార్చివేశాయి. అంటే కాలం స్థలాన్ని జయించింది. ఎంతో సులవుగా, సుకరంగా

ప్రజలు ఇప్పుడు ఒకరు భావ వినిమయం చేసుకోగలరు. భావ ప్రసారం నడుపుకోగలరు. బహుధూరాలను సుంచి మనుషులు సులభంగానే ప్రయాణించగలరు. మస్తువులను బట్టాడా చేసుకోగలరు. సమ్మది సంపన్నవర్గాలను ప్రపంచ వ్యాప్తంగా మరింత సన్నిహితం చేసిది. తమ సమీప/ఫాగ్సెటిక సోదరత్వంతో ఉండి కూడా దూరాలను సృష్టించుకోగలరు. తగ్గించుకోనూగలరు. అంతర్జాతీయ వాణిజ్యం అన్ని జాతిరాజ్యాల జాతీయ ఆదాయాలను సమనిష్పత్తిలో స్థిరంగానే పెంపాందింపజెసింది. కొత్తరకమైన కమ్యూనికేషన్ వద్దతులు ఆర్థిక సంశ్ఘల లావాదేవీలను సులువుగా మార్చాయి. అనూహ్వాయేగంతో పెట్టుబడులు ఎక్కడికైనా వెళ్లగల పరిస్థితి తలెత్తింది. ప్రపంచికరణ తెచ్చిన పరిణామం ఏమంటే జాతీయ ఆదాయాలపై ఆయా దేశ/ప్రభుత్వాలు నియంత్రణను నామరూపాలు లేకుండా చేయడానికి వీలు కల్పించింది. అటువంటి బహుళానేక పరిణామాలు అభివృద్ధి జాతీయ గుర్తింపులను సైతం మసకబ్రించింది. లేదా నాటి ప్రాధాన్యాన్ని కుదించింది.

ఒక కొత్తవర్గం ఏర్పడింది. తమ వ్యాపార ఆసక్తులకు ప్రయోజనాలకు ఏది అనుకూలంగా ఉంటే దానికి మారగల వర్గమిది. ఒక ఉదాహరణ చెప్పితే మీడియా మాంత్రికుడు రూపర్చు మర్కోడ్ తన ఆస్ట్రేలియా పొరసత్పాన్ని హోదులుకొని అమెరికా పొరసత్పం పొందాడు. అది తన లాభాలకు అనుకూలం కాబట్టి.

ఒక కొత్త గ్లోబల్ క్రమం ఒకటి ఏర్పడి, స్థిరపడినాక వర్గాల కూర్చులోనూ, సంస్కృతిలోనూ ఎన్నో మార్పులు సంభవించటం అసహజమేమీ కాదు. ఈ వర్గానికి, సంస్కృతికి, జీవన విధానాలకు వినియోగంతో సంభంధం. వినియోగక్రమంలో సమ్మద్దత్త కారణంగా దానికి మీ పట్టింపు పెద్దగా ఉండనట్లే వ్యవహారిస్తుంది. అటువంటప్పుడు పర్యావరణ సమస్యలు, సంక్లోధాలు అన్నితమును ప్రఖావితం చేయగలవి కావన్న ఒక తరహా భరోసా లేదా ధీమా ఉండగల అవకాశం ఉంటుంది. ఏనాడో ప్రగతి, అభివృద్ధి అనేవి పారబడిన పదాలుగా మారి వాటి అర్థాన్ని కోల్చేయి ఉంటాయి కనుక. తమ వర్గం వినా మరొకపేది వారి దృష్టిలో ఉండగల అవకాశాలు కూడా తక్కువే. భూమండలం మీద గల ఇతర మానవులు, ప్రాణులు నాటికి ఏర్పడిన, ఏర్పడబోతున్న ముప్పు, ఆపదలు వారినేమీ కలవరపెట్టవు. కదిలించవు. ప్రపంచికరణ చేసిన మరొక పని అంతకుపూర్వం కొనసాగుతూ ఉన్న వర్గ సంభంధాల సమతుల్యతను విచ్చిన్నం పరచటం. ఇందువల్ల కూడా వర్గాల మధ్య ఉండే ఏ కొంచెం మానవీయ స్వర్పతో కూడిన స్పందన అయినా గిడసబారిపోవటం.

ఇక మధ్యతరగతిగా మనం అభివర్షించుకుంటున్న వర్గం ముఖ్యంగా వేతనజీవులు, న్యాయాదులు, కైర్యులు, ఇతర పలు వృత్తులవారు, శాస్త్రవేత్తలు, రకరకాలు కళాజీవులు, బుద్ధిజీవులు, చిన్నచిన్న వ్యాపారశస్తలు పై వర్గం వారిని అనుసరించే క్రమంలోనో, అనుకరణలోనో తమ ఉనికించి ఏర్పడబోతున్న పర్యావరణ సంబంధ సమస్యలను పెట్టగా పరిగణించగల అవకాశాలు కూడా తక్కువే. ఒకటి అరా మినహాయింపులు ఎక్కడైనా ఉంటే ఉండవచ్చు. ప్రకృతి, పర్యావరణం పట్ల ఏ కొంచెం ఆలోచనలు, స్పందనలు ఎవరిలోనైనా ఉంటే వాటిని విస్తరించిన విసోద పరిప్రమ లోబరుచుకుంటుంది. ఇటీవలి పరిణామాలు చూస్తే మనకు ఈ విషయం సులభంగానే ఆర్థమవుతుంది. కరోనా కష్టకాలంలో ఎంతో ప్రాణభీతితో జీవించి, ప్రాణాలు దక్కించుకుని బతుకు జీవుడా అనుకున్న వారు సైతం ప్రస్తుతం ఓ.టి.టిలో విడుదలయ్యే నినిమాల గురించి ముఖ్యాలో జీవించుకుంటారు. సేజెన్స్ రూపంలో విడుదలయ్యే ల్రెమ్, ట్రైలర్ ఎవిసోడ్ గురించి చర్చిస్తారు. బహు భాషలలో విడుదలయ్యే సినిమాలలోని జిత్తివ్తు వైవిధ్యాలు, సినిమా పేకింగ్ దర్జక్తు ప్రతిభల గురించి చెప్పుకుంటూ ఉంటారు. ఇది ఏమీ ఆక్షేపించదగిన విషయం కాకపోవచ్చు కానీ, వారి జీవిత ప్రాధమ్యం గల అంశాలలో పర్యావరణం అందేనికి అంతగా స్థానం లేకపోవటాన్ని సూచిస్తుంది.

మరి ఎవరు పట్టించుకుంచారంటే, ప్రకృతి మీదనే ఆధారపడి, సహజవనరులతోనే జీవిక సాగించవలసివచ్చినప్పారు, వనరుల పంపిణీలో అవకాశం పొందని వారు, అవి అందనివారు వనరుల దోషిది చట్టబడ్డం కానీ పద్ధతుల్లో జరుగుతూ ఉండటాన్ని పరిశీలిస్తున్నప్పారు, వీరు కాదంటే పర్యావరణవాదులు కార్కార్కర్తలు, పర్యావరణ వేత్తలు, ఉధ్యమకారులు అలోచిస్తారు. పర్యావరణం గురించి చైతన్యవంతంగా, అవగాహనతో ఉండటం గురించి, ఉండవలసిన అగత్యం గురించి చెప్పుతూ ఉంటారు. వీరు చెపుతున్న విషయాల గురించి సమాజం ఆలకిస్తుండా లేదా అన్నదీ వేరే ప్రశ్న.

ప్రకృతికి, సంస్కృతికి ఏర్పడిన ఒక అంతరం ఏదో గుర్తించగలిగినప్పాడు, ప్రగతి, అభివృద్ధి, ప్రపంచికరణ, పర్యావరణ సమస్యల మధ్య అంతస్సుంబంధం ఏమిటనేడి మొత్తం సమాజానికి అవగాహనకొచ్చినప్పుడు పర్యావరణ సమతుల్యతను కాపాడుకోవటం గ్లోబల్ పొరులుగా అందరి కర్తవ్యమనే ఎరుక కలుగుతుంది.

- డా. ఆర్. సితారామరావు

m : 9866563519

e: sitametaphor@gmail.com

స్వర్ధం యొక్క సామరస్యాన్ని కొలిచే సాధనం

“జంతర్ మంతర్”

2010లో UNESCOచే గుర్తింపు

జంతర్ మంతర్ న్యా ధీలీ నగరంలో ఉంది. “జంతర్ మంతర్” అంటే “స్వర్ధం యొక్క సామరస్యాన్ని కొలిచే సాధనాలు” అని అర్థం. జంతర్ మంతర్ అంటే... ఏరియల్ వ్యాఖ్యలో కనిపించే అర్థం కనిపించే అయిమయ నిర్మాణం కాదు. అది ఒక భగోళ అధ్యాతం. పైగా అలా చూసి ఇలా వచ్చేనే ప్రదేశం కూడా కాదు. అతి పెద్ద సారగడియారం, ప్రపంచదేశాల్లో ముఖ్యమైన నగరాల్లో మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలు ఎప్పుడుపుతుందో ఇక్కడ ఉండి తెలుసుకోవచ్చి. చేతిలో సార్క్రోఫోన్ ఉండి, ఇంటర్నెట్లో చూసి ప్రపంచ దేశాల కాలగమనాలను తెలుసుకోవచ్చని తెలియని రోజుల్లో రూపుదిద్దుకున్న కాల నిర్మాణం. ధీలీ నడిబోధ్యన సంసద్ మార్గాలో కొన్ని ఎకరాల విప్పిర్చుంలో ఉంది జంతర్మంతర్.

జంతర్ మంతర్ విశ్వం, సమాజం, విశ్వాసాల పరిశేలనకు ఒక అధ్యాతమైన ఉదాహరణ. ఇది మధ్యాయుగ ప్రపంచంలో

రూపొందించబడిన గొప్ప అబ్బరేటరీ యొక్క శాస్త్రియ, సాంకేతిక భావనల యొక్క అంతిమ పరాకాష్టకు అత్యుత్తమ సాఙ్క్యాన్ని అందిస్తుంది. ఇది పదిహేను శతాబ్దాల కంటే ఎక్కువ కాలం పాశ్చాత్య, మధ్యాధ్యాచ్చ, ఆసియా, ఆఫ్రికన్ మతాల యొక్క ప్రధాన సెట్లు పంచకున్న చాలా పురాతన విశ్వేద్యవ, భగోళ, శాస్త్రియ సంప్రదాయాలకు సాక్షిగా ఉంది. ఇది 13 నిర్మాణ భగోళ శాస్త్ర పరికరాలను కలిగి ఉంది. కాలెండర్, భగోళ వర్ణికలను సపరిస్తూ 1723 నుండి జైపూర్ మహారాజా జై సింగ్-II ఆధ్వర్యంలో భారతదేశం అంతటా ఐదు అబ్బరేటరీలు ఏకకాలంలో నిర్మించబడ్డాయి. వీరు నిర్మించిన ఐదు అబ్బరేటరీలు ఈ ప్రదేశం మొదచేది. మిగిలిన నాలుగు అబ్బరేటరీలు ఉజ్జ్వలిని, మధుర, వారణాసి, జైపూర్లో ఉన్నాయి.

కంపెలింగ్ అబ్బరేటరీ పూర్వపు అంబర్ రాజ్యం యొక్క ప్రసిద్ధ పాలకుడు సహాయ జై సింగ్ వారసత్వంలో ఒక భాగం. జై సింగ్

వరద్ద హాలిటేజ్ సైట్

1688లో ప్రాంతీయ రాజున్ని పరిపాలించే రాజవంశ రాజ్యపుత్ర కుటుంబంలో జన్మించాడు. ఖగోళ శాస్త్రంలో గొప్ప ఆసక్తిని కొనసాగించే విద్యా యుగంలో జన్మించాడు. అతను 1699లో పదకొండు సంవత్సరాల పయస్సులో సింహసనాన్ని వారసత్వంగా పొందిన ఆసాధారణ వ్యక్తి. అతను గణితం, వాస్తుశిల్పం, ఖగోళ శాస్త్రంలో తన అభిరుచిలను కొనసాగించాడు. ప్రణాళికాబద్ధమైన జైపుర్ నగరాన్ని కూడా స్థాపించాడు. జంతర్ మంతర్ వద్ద ఉన్న సంస్కృతి నగర ప్రణాళికను నిర్మించిని. అదే కోణంలో రోడ్సు నిర్మించే యించుటాయి. ప్రారంభంలో ఆరావళి పర్వత శ్రేణిల నేపథ్యంలో ఈ అధునిక, శాస్త్రవైన స్వారక చిహ్నాలు ఇప్పుడు జైపుర్లో రద్దిగా ఉండే బజార్లలతో చుట్టూముట్టబడింది.

1702లో దక్కన్లో మగాళ కోసం సైనిక ప్రచారం చేస్తున్న నవయంలో జై సింగ్ మహరాష్ట్రకు చెందిన బ్రాహ్మణ పండితుడైన జగన్నాథుడిని కలిశాడు. ఆ తర్వాత, జగన్నాథుడు జై సింగ్కి ఖగోళ శాస్త్ర ప్రయోగాలన్నింటికి ముఖ్య సలహాదారు అయ్యాడు. ఆయన అనువదించడమే కాదు ఖగోళ శాస్త్రమైన సమకాలీన అరబిక్, అంగ్ గ్రంథాలు సంస్కృతంలోకి వచ్చాయి. అయితే పద్ధనిమిదవ శతాబ్దిపు కానానికి లేక్కి సామ్రాట్ సిద్ధాంత్ కూడా రాశారు. ఇది జంతర్ మంతర్ వద్ద అన్ని ఖగోళ పరికరాల నిర్మాణాన్ని పద్ధతిగా వివరిస్తుంది.

జంతర్ మంతర్ యొక్క తయారీకి పద్ధనిమిదవ శతాబ్దంలో అందుబాటులో ఉన్న జై సింగ్ అన్ని హిందూ ఖగోళ గ్రంథాలైన ఇస్లామిక్ క్యాలెండర్లు, యూరోపియన్ పట్టికల అధ్యయనం ఆపసరం అయింది.

ఆ సమయంలో వివిధ నాగరికతల్లో ఉపయోగించిన ఖగోళ పట్టికలకు నవీకరణ అవసరమని గ్రహించి, పెద్ద ఎత్తున అబ్బార్ఫేటరీలు.

నిర్మాణం సాధ్యమవుతుందని మొఘుల్ చక్రవర్తి ముహమ్మద్ పొను ఒప్పించాడు. ఖగోళ వస్తువుల సరైన రికార్డింగ్ కోసం పెద్ద రాతి పరికరాలను నిర్మించే ముందు అతను మొదట చిన్న ఇత్తడి, చెక్కు నమూనాలతో ప్రయోగాలు చేశాడు. యుద్ధాలు, రాచరిక ప్రయుభాలు, పరిపాలన యొక్క ఇతర ముఖ్యమైన వ్యవహారాలను ప్రారంభించడానికి ఇస్లామిక్ జిజ్ వంటి క్యాలెండర్లు ముఖ్యమైనవి. 1428లో తైమూర్ లెంగ్ మనవదు మీర్జా ఉలుగ్ బేగ్ సమర్కండ్లో తన అబ్బార్ఫేటరీని నిర్మించినప్పటి నుండి ఖగోళ అధ్యయనాల కోసం ఎటువంటి చొరవ తీసుకోలేదు. ఆయన స్వార్తిలో జంతర్ మంతర్ కోసం జై సింగ్ యొక్క మొదటి ప్రయోగం మొఘుల్ ఆధ్వర్యంలో ధిల్లీలోని ప్రదేశంతో ప్రారంభమైంది.

జైపుర్ అబ్బార్ఫేటరీ 1726 మరియు 1734 మధ్య గరిష్ట సంఖ్యలో సాధనాలతో పూర్తయింది. మొత్తం ఇరవై. వివిధ సంస్కృతులకు చెందిన ఖగోళ శాస్త్రవేత్తలు జంతర్ మంతర్ కోసం వారి నైపుణ్యాన్ని అందించడానికి ఆహ్వానించబడ్డారు. ఒక యూరోపియన్ ఖగోళ శాస్త్రవేత్త “పొసిప్పేక్ కోసం జై సింగ్ అప్పోనం ఆ సమయంలో మొఘుల్ చక్రవర్తి స్వంత లేఖ కంటే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత కలిగి ఉంది” అని కూడా నమోదు చేశాడు.

ఈ సమయంలో చాలా సాధనాలు క్రియాత్మకంగా కొనసాగుతున్నాయి. ఇది సజీవ అభ్యాస అబ్బార్ఫేటరీ.

సందర్భకులు తరువాగా జంతర్ మంతర్ యొక్క నైరూప్య, కనిష్ఠ రూపాలు, ఖగోళ వస్తువులతో వారి అనుబంధం ద్వారా ఆకర్షించబడుతుండగా, ప్రమంచ చరిత్రకు ఈ స్వారక చిహ్నాలు యొక్క శాస్త్రయ సహకారాన్ని గుర్తించడం వలన దాని పనితీరుపై మరింత అవగాహన ఏర్పడింది. జైపుర్లోని జంతర్ మంతర్ కట్టడానికి 2010లో ప్రపంచ వారసత్వ పౌరుదాను ఇస్తూ UNESCO నిర్మయం తీసుకుంది.

నిర్మాణం ప్రయోజనం

స్వాధీనీలోని జంతర్ మంతర్ అబ్బరేపురీలో ఉన్న 4 విభిన్నమైన సాధనాలు: సామ్రాట్ యంత్రం, జయప్రకాష్, రామ యంత్రం, మిశ్ర యంత్రం.

సామ్రాట్ యంత్రం: సామ్రాట్ యంత్రం, పెద్ద ఇన్స్ట్రుమెంట్, ఒక పెద్ద త్రిభుజం. ముఖ్యంగా ఇది సూర్యోభకు సమాన గంట. ఇది 70 అడుగుల ఎత్తు, 114 అడుగుల పొడవు, 10 అడుగుల మందంతో ఉంటుంది. ఇది భూమి యొక్క అక్షానికి సమాంతరంగా మరియు ఉత్తర ద్రువం వైపుగా ఉన్న 128-అడుగుల iH-పొడవు (39 మీ) హైపోలెన్యూన్సు కలిగి ఉంది. త్రిభుజానికి ఇరువైపులా గంటలు, నిమిషాలు మరియు సెకషన్లను సూచించే గ్రాడ్యూమేఫన్లతో కూడిన చతుర్భుజం ఉంటుంది.

సామ్రాట్ యంత్రం యొక్క నిర్మాణ సమయంలో సన్దియులు ఇప్పటికీ ఉనికిలో ఉన్నాయి. అంటే సామ్రాట్ యంత్రం ప్రాథమిక హగ్గి సన్దియులను వివిధ స్వద్ధవు వస్తువుల జీణత, ఇతర సంబంధిత కోఆర్డినేటర్లను కొలిచే ఖచ్చితమైన సాధనంగా మార్చింది. ప్రిమాట్ సామ్రాట్ యంత్రం సాధిక సమయాన్ని రెండు సెకషన్లను వరకు ఖచ్చితప్పంతో గణించగలదు. ప్రపంచంలోనే అతిపెద్ద సూర్య ఘనియారంగా పరిగణించ బడుతుంది.

జయ ప్రకాష్ యంత్రం: వాటి వృటాకార ఉపరితలాలపై గుర్తులతో కూడిన బోలుగా ఉన్న అర్ధగోళాలను కలిగి ఉంటుంది. క్రాన్స్ వైర్లు వాటి అంచుపై పొయింట్ల మధ్య విస్తరించబడ్డాయి. రామ్ లోపల నుండి, ఒక పరిశీలకుడు సక్షిప్తం యొక్క స్థానాన్ని వివిధ గుర్తులతో లేదా కిటికీ అంచుతో సమలేఖనం చేయగలదు. బహుళ వ్యవస్థలలో ఖగోళ వస్తువుల కోఆర్డినేటర్లను అందించగల అత్యంత బహుముఖ, సంక్లిష్టమైన సాధనాలలో ఇది ఒకటి. అజిముతల్-ఎత్తు వ్యవస్థ, తస్కటోరియల్ కోఆర్డినేట్ సిస్టమ్.

ఇది ప్రసిద్ధ ఖగోళ వ్యవస్థ యొక్క సులభమైన సంభాషణకు అనుమతించింది.

రామ యంత్రం: భూమిపై ఉన్న అక్షాంశం మరియు రేఖాంశం ఆధారంగా సక్షిప్తాల ఎత్తును కొలవడానికి ఉపయోగించే ఓపెన్ టాప్లటో కూడిన రెండు పెద్ద స్థాపాకార నిర్మాణాలు.

మిశ్ర యంత్రం: మిశ్ర యంత్రం (అక్షరాలు మిశ్రమ వాయిద్యం) అనేది సంపత్తరంలో అతి తక్కువ, పొడవైన రోజులను నిర్ణయించడానికి ఒక సాధనంగా రూపొందించబడిన 5 పరికరాల కూర్చు. ధీశ్వరీ నుండి యారి దూరంతో సంబంధం లేకుండా వివిధ సగరాలు, ప్రదేశాలలో మధ్యాహ్నం యొక్క ఖచ్చితమైన క్షణాన్ని సూచించడానికి కూడా దీనిని ఉపయోగించవచ్చు. మిశ్ర యంత్రం ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఉన్న వివిధ సగరాల్లో మధ్యాహ్నం సమయాన్ని సూచించగలిగింది.

పష్టాంశ యంత్రం:

పిన్ పోల్ కెమెరా మెకానిజింను ఉపయోగించి, ఇది క్వాడ్రాంట్ స్నేల్స్ కు మద్దతు ఇచ్చే టపర్లలో నిర్మించబడింది. సూర్యుని యొక్క అత్యంత దూరం, జీణత, వ్యాసం వంటి నిర్దిష్ట కొలతలను కొలవడానికి ఇది ఉపయోగించబడుతుంది.

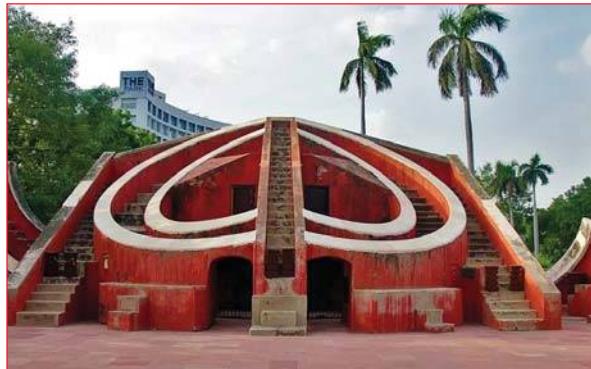
కపాల యంత్రం: జై ప్రకాష్ వలె అదే సాత్రంపై

నిర్మించబడింది. ఈ పరికరం ఒక కోఆర్డినేట్ సిస్టమ్ ను మరొకదానికి మార్చడాన్ని సాచించడానికి ప్రదర్శనగా ఎక్కువగా ఉపయోగించబడుతుంది. క్రియాశీల ఖగోళ పరిశీలన కోసం ఉపయోగించబడదు.

రాశివల్య యంత్రం: వీటిలో పన్నెండు నిర్మాణాలు నిర్మించబడ్డాయి. ప్రతి ఒక్కటి ఖగోళ వస్తువు మెరిడియన్ ను దాటిన క్షణంలో ఖగోళ వస్తువు యొక్క అక్షాంశం మరియు రేఖాంశాలను కొలవడం ద్వారా రాశిచక్క సక్షిప్తరాపులను సూచిస్తుంది.

సమగ్రత - ప్రామాణికత

జంతర్ మంతర్ యొక్క అబ్బరేపురీ ఉపషముండల ప్రాంతంలోని జపోరంగ పరిస్థితుల వల్ల ప్రభావితమైంది. ఆపై 19వ శతాబ్దిలో తాత్కాలికంగా వదిలివేయడం జరిగింది. తద్వారా శతాబ్దానికి పైగా

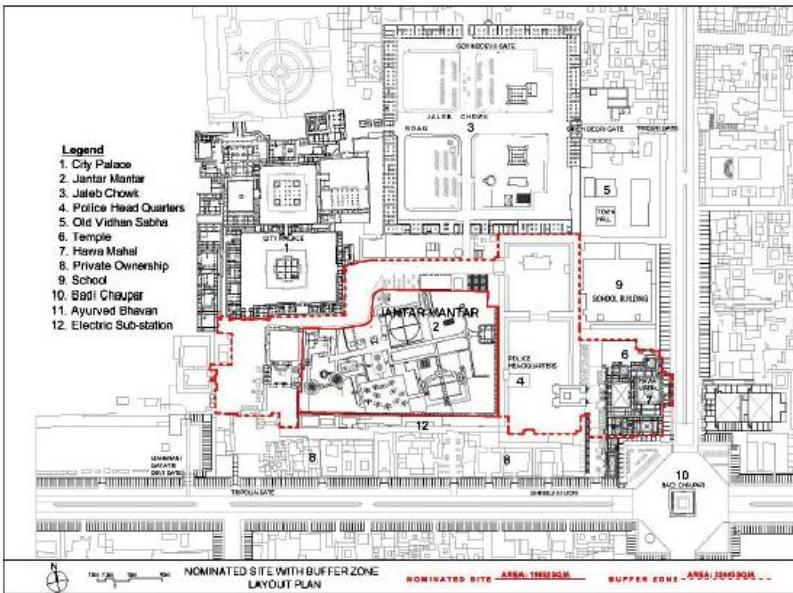

వివిధ పునరుద్ధరణలు జరిగాయి. అయినప్పటికీ, శైట్ యొక్క సాధారణ సమగ్రత భాష్టుతంగా నిర్వహించబడుతుంది.

అనేక కారణాల వల్ల వ్యక్తిగత పరికరం యొక్క ప్రామాణికతను స్థాపించడం చాలా ల్లిష్టంగా ఉంటుంది. ఖగోళ పనితీరుకు సంబంధించి ప్రామాణికత సాధారణంగా సందేహస్వరూపంగా ఉన్నప్పటికీ, ప్లాస్టిక్లు, ఇన్ఫ్రారెడ్ గ్రాస్యూమేషన్లు, కొన్ని నిర్మాణ వివరణలు, ఆస్తి యొక్క మూలకాల యొక్క తక్షణ ల్యూండ్స్‌స్ట్రీట్స్

పరిరక్షణ, ఉపయోగం, వివరణ పనులకు మార్గాన్నిర్మించం చేసే విస్తృతమైన నిర్వహణ ప్రణాళిక ద్వారా పర్యవేక్షిస్తుంది.

పర్యాటక అభివృద్ధిని నియంత్రించి, జంతర్ మంతర్ సమీపంలోని పట్టణ అభివృద్ధికి అనుమతించడం వల్ల ప్రథాన ముఖ్యమైన కల్పితుంది. జిల్లాను అభివృద్ధి చేయడానికి, ట్రాఫిక్‌ను నియంత్రించడానికి ప్రథాన ప్రాజెక్టులు ప్రకటించబడ్డాయి. ఇవి బఫర్ జోన్‌ను ప్రభావితం చేయవచ్చు. సాధారణంగా ఆస్తి యొక్క ప్రకృతి దృశ్యం, సాంస్కృతిక వాతావరణాన్ని ప్రభావితం చేయవచ్చు. బఫర్ జోన్‌ను రక్షించడానికి తీసుకున్న చర్యలను వేరొస్తడం, జైపూర్ మునిసిపాలిటీ యొక్క రాబోయే మాస్టర్ ప్లాన్‌లో ఈ చర్యలను చేర్చడం ప్రత్యేకంగా అవసరం. ఆస్తి నిర్వహణకు సంబంధించిన వ్యవస్థ నముచితంగా ఉంటుంది. అది వాస్తవికంగా విస్తృతమైన నిర్వహణ నంస్తను కలిగి ఉంటుంది. నిర్వహణ ప్రణాళిక ప్రకటించబడితే అందించబడుతుంది.

పర్యావరణానికి సంబంధించి స్థాపించడం చాలా కష్టం.

రక్షణ - నిర్వహణ చర్యలు

జంతర్ మంతర్ రాజస్థాన్ మాన్యమెంట్ ఆర్బియోలాజికల్ షైట్, యాంటిక్షిటీన్ య్యాక్ట్, 1961, సెక్షన్ 3 మరియు 4 ప్రకారం రక్షించబడింది. ఇది 1968లో జాతీయ ప్రాముఖ్యత కలిగిన స్మారక చిప్స్యూంగా గుర్తించబడింది.

స్మారక చిప్స్యూం రాజస్థాన్ రాష్ట్ర పురావస్తు శాఖలే రక్షించబడింది. నిర్మాణ ప్రదేశం, చుట్టూపక్కల బఫర్ జోన్‌లోని అన్ని

అర్టిషెక్చర్, శిల్ప సౌందర్య కళలను తిలకిస్తూ మంత్రముగ్గా లవుతుంటారు. నేడు అనేక రంగాలకు చెందిన, ప్రపంచంలోని అనేక సంస్కృతులకు చెందిన విద్యార్థులు, శాస్త్రవేత్తలు, పర్యాటకులు.. జైపూర్ జంతర్ మంతర్ ఒక చారిత్రక కట్టడానికన్నా చాలా విశిష్టమైనదని అర్థం చేసుకుంటున్నారు. కోటులు, రాజభవనాలతో నిండిన ఈ ప్రాచీన నగరంలో జంతర్ మంతర్ ఏక శిలా నిర్మాణాల ఇప్పటికీ అంతరిక్షాన్ని ప్రతిబింబిస్తూనే ఉన్నాయి.

-సువేగా, m : 9030 6262 88

e: desk.deccan@gmail.com

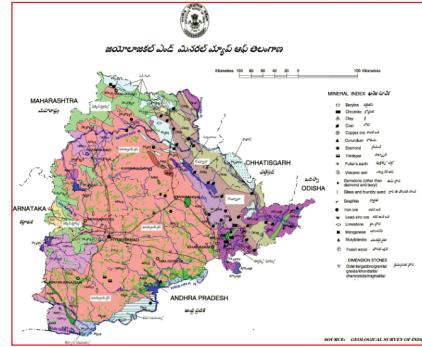

తెలంగాణ ప్రాంతం యొక్క భూగర్భ చరిత్ర

తెలంగాణ భూభాగం ఆవిర్భవించిన (తీరు) విధానం మరియు కాలాన్ని పునర్విర్మాణం చేస్తే ఈ భూభాగాన్ని క్రేటాన్స్ ఇన్స్ట్రాక్రేటానిక్ రిఫ్ఫ్ బేసిస్స్, వివిధ ప్రక్రియాలకు విభజించడం జరిగినది. ఈ ప్రక్రియ అర్చ్వ్యున్-ప్రోటోబోజోయిక్ పీరియడ్లో జరిగినది. దీని తరువాత ఫానరోజోయిక్ అవక్సేపాలు మరియు నదులకు ఇరువైపులు క్వాట్రులనిరి అవక్సేపాలు ధారావత్తుకావడం జరిగినది. ఇప్పుడున్న దేటాలో కొన్ని గాహ్వు ఉన్నప్పటికీ అందుబాటులో ఉన్న దేటాలో ఈ భూభాగం యొక్క భూగర్భ చరిత్రను పునర్ నిర్మించడానికి ప్రయత్నించడం జరిగినది.

అర్చ్వ్యున్ పీరియడ్ 4500 మిలియన్ నంద్రత్రాల నుండి 2500 మిలియన్ నంద్రత్రాల మధ్య కొనసాగింది. ఆ సమయంలో భూమిపై పొర (Crust) సన్గా ఉండడం, ఉషష్ణగ్రతలు చాలా ఎక్కువ ఉండటం, క్రెస్ట్ యొక్క శిలలు హాఫిక్ మిక్రమంతో కూడియండటం, మరియు అది 3500 మిలియన్ సంవత్సరాల సమయంలో భూమిలో చీలికలు ఏర్పడడం, వీటి ద్వారా చాలా మొత్తంలో టోనోలైట్ ట్ర్యానెజ్మెట్ మగాల్ ద్రవం పైకి రావడం, మధ్య మధ్యలో సన్నిహిత మాఫిక్-అల్ఫ్రెంచాఫిక్ అగ్నిపర్వత శిలలు ఇదే సమయంలో ఏర్పడటం జరిగినది. ఇలాంటి సంఘటన దాదాపు ప్రపంచమంతటా చేటు చేసుకున్నది. ఇవె కేంద్ర బిందువులుగా, వాటి చుట్టూ ప్రోబోక్సైన్స్‌గా ఏర్పడినవి, వీటినే క్రేటాన్స్ అని అందురు. మన ద్వీపకల్యాప చం (Peninsular shiled) కొన్ని క్రేటాన్స్ అలా ఏర్పడినవి, వాటినే ధర్మార్గ, బస్తర్, సింగభం మరియు ఆరావలి క్రేటాన్స్‌గా పేర్కొనబడినవి. ఈ క్రేటాన్స్లో క్రెస్ట్ (Crust) చాలా ఎక్కువగా ఉన్నది. కానీ వీటి మధ్యలో ఉన్న ఇస్క్రోబెనిక్ ప్రాంతంలో క్రెస్ట్ సన్గా, బలహింగా ఉండడం వల్ల ఆ ప్రాంతంలో రిష్టలోయలు, బేసిస్స్ మరియు మొబైల్ బెల్లోలు ఏర్పడి వాటిలో విస్తృతంగా అవక్సేపాలు ధారావత్తు కావడం జరిగినది. దీని తరువాత వైకల్యం

మరియు ప్రక్కంవనలు జరగడం వీటన్నిచీ ప్రభావం ఈ భూభాగంపై పడటం వల్ల ఇప్పుడున్న ఆకారం మరియు క్రస్టల్ ఆర్బిట్రేక్సర్ని మనం చూస్తున్నాము.

తెలంగాణ భూభాగం ధర్మార్గ క్రేటాన్స్లోని అంతరభాగం ఈ క్రేటాన్ రెండు పెక్కాన్స్ బ్లాక్స్గా విభజించబడినది. (Western block) పశ్చిమభాగం మరియు (Eastern block) తూర్పుభాగం ఈ రెండు బ్లాక్స్గాని విభజించేది ఒక పెద్ద పీవ్జోన్. మనరాష్ట్ర ప్రాంతం (Eastern block) తూర్పుభాగంగా పరిగణించబడినది. ఈ ప్రాంతంలో చాలావరకు టోనోలిటిక్ సుండి గ్రానోడియారిలిటిక్ సైసెన్ ఉన్నవి. వీటి వయస్సు 3600–2600 మిలియన్ ఇయర్స్. వీటిని పెనుస్పులర్ సైసెన్గా పరిగణించ బడినది. ఇవి దాటా 40%, భూభాగంలో విస్తరించి ఉన్నవి. మిగతా ఇన్స్ట్రాక్రోనిక్ బేసిస్స్లో మీసో సుండి నియో ప్రోటోరింగ్ నిక్ కాలానికి సంబంధించిన అవక్సేపాలతో కూడి ఉన్నది. వీటిని కడప, పాకాల పెనుగంగ, కర్కులు, పల్సుడు, సుల్యాచ్యు మరియు భీమా అవక్సేపాలు గా గుర్తించబడినది. తూర్పులో మరియు పశ్చిమంలో డెక్కన్ ట్రాప్స్, నార్తెవెస్ట్ లో గోండ్వానా అవక్సేపాలు ఉన్నవి.

క్రేటానిక్ సైసెన్ యందు మధ్య మధ్యలో సన్నుటి పొదుగాలీ fault boundod belts వాటిలో వోల్ఫాన్స్కి మరియు క్లాస్టిక్ అవక్సేపాలు ధారావతం కావడం జరిగినది. ఈ బెల్లో గ్రీన్ స్టోన్ బెల్లో (schist belts) అనబడినవి. వీటి వయస్సు 2700–2900 మిలియన్ ఇయర్స్గా నిర్ధారించబడినది.

ఈ ప్రాంత శిలలు 2600 నుండి 2000 మిలియన్ ఇయర్స్ మధ్యకాలంలో మూడుసార్లు వైకల్యానికి లోసైనవి. వాటి ప్రభావం వల్ల Amphibolite facies metamorphism, (రూపాంతరం) విస్తృత మిగాల్చిసపన్ మరియు ఫాటాష్ మాగ్నోలిసంకు ఈ ప్రాంతంలో

అమృ భాషలను కాపాడుకుండాం

ఎప్పటిలా ఈ ఏడాది ఫిబ్రవరి 21న అంతర్జాతీయ మాతృభాషా దినోత్సవం ఘనంగా జరిగింది. అదే సమయంలో ప్రపంచంలో అంతరించిపోతున్న భాషల పట్ల ఆందోళన రెట్లింపవుతోంది. భాష అనేది సమాచార మార్పిది మార్గం మాత్రమే కాదు, ఒక వ్యక్తి పుట్టుక పరమార్గం కూడా అందులో ఉంటుంది. మన ఆలోచనలు రూపుదిద్దుకునేది మన భాషలో నుంచే. భాషలన్నీ విభిన్నం. దేనికదే ప్రత్యేక లక్షణాలను కలిగిఉంటుంది. వాటిని భవిష్యత్తు తరాలకు అందించడం మన ప్రాథమిక కర్తృవ్యంగా భావించాలి.

భాషలకు సంబంధించి కొన్ని ఆసక్తిదాయక విశేషాలు:

- నేడు ప్రపంచంలో 6,800 కు పైగా సహజ భాషలు ఉన్నాయి. అంటే... ఆయా భాషలు నేటికీ వ్యపోరంలో ఉన్నాయి. వాటిని మాట్లాడే వారు సహజంగా ఉన్నారు. వీటిలో అత్యధికం ఆసియా, ఆఫ్రికాలలోనే ఉన్నాయి. ఆసియాలో 2,300 భాషలు ఉన్నాయి. ఆఫ్రికాలో 2,100 భాషలు ఉన్నాయి. వాటిలో అత్యంత అరుదైనవి, అంతరించిపోతున్నవి కూడా ఎన్నో ఉన్నాయి. ప్రపంచ వ్యుత్తం మీద 23 భాషలు అత్యంత ప్రామర్యం పొందాయి. ప్రపంచ జనాభాలో అత్యధికులు సంభాషించుకునేది వీటిలోనే.
- ప్రపంచంలో అత్యధికులు మాట్లాడే భాష చైనీస్. దాని తరువాతి స్థానంలో స్పొనిష్ ఉంది. మూడో స్థానంలో ఇంగ్లీషు నిలిచింది. ఆ తరువాతి స్థానాల్లో హిందీ, అరబిక్ ఉన్నాయి. బెంగాలీ, పోర్చుగీన్, రఘ్నీన్, జర్జ్న్ ఆ తరువాతి స్థానాల్లో నిలిచాయి. (స్థానాల పరంగా కొన్ని వివాదాలు ఉన్నా... మొత్తం మీద అటూ ఇటూగా ఇవే భాషలు ఉన్నాయి)
- గ్రీకు వర్షమాలను అత్యంత ప్రాచీనమైన వాటిలో ఒకబిగా భావిస్తారు. ఉనికి పరంగా చూస్తే అది అట్టడుగున ఎక్కుడో ఉంది.
- మాట్లాడే భాషల పరంగా ఇంగ్లీషు నాలుగో స్థానంలో ఉన్నప్పటికీ ప్రపంచ సమాచారంలో 80% ఇంగ్లీషులోనే నిల్వ చేయబడుతుంది. ప్రపంచంలో సాంకేతిక, శాస్త్రియ ప్రచురణల్లో సగానికి పైగా ఇంగ్లీషులోనే ప్రచురితమవుతుంటాయి.
- సుమారుగా కోటి జనాభా ఉండే పపువా న్యూ గినియా భూభాగంలో 700కు పైగా భాషలు వాడుకలో ఉన్నాయి. ప్రపంచంలోని మొత్తం భాషల్లో సుమారుగా 15 శాతం ఇక్కడే ఉన్నాయి.

- ప్రపంచంలోనే బహుభాషా దేశంగా ప్రభ్యాతి చెందింది భారతదేశమే. ఇక్కడ 845 భాషలు, మాండలికాలు వాడుకలో ఉన్నాయి.
- ప్రపంచంలో పలు దేశాల్లో ఏకకాలంలో ఎన్నో భాషలు అధికార భాషలుగా చలామణిలో ఉన్నాయి. ఈ విషయంలో బోలీవియాదే రికార్డు. ఇక్కడ 37 అధికార భాషలున్నాయి. భారతదేశంలో 17 భాషలు అధికార భాషలుగా ఉన్నాయి. జింబాబ్వేలో 16 అధికార భాషలున్నాయి. దక్కిణాప్రికాలో పన్నెండు అధికార భాషలున్నాయి.
- ఆసలు ప్రపంచంలో ఇన్ని భాషలెందుకు... ఒక భాషలో అంతా మాట్లాడుకుంటే ఎలా ఉంటుంది... ఈ ఆలోచన మీకు ఎప్పుడో ఒకసారి వచ్చే ఉంటుంది. అది నిజంగా కూడా జరిగింది. ఎస్పెరాంటో పేరుతో ఒక కృతిమ అంతర్జాతీయ భాష కూడా రూప దిద్దుకుంది. 1887లో ఇది జరిగింది. వార్ను డాక్టర్ జమెన్ హెచ్ దీన్ని రూపొందించారు. ఈ భాషపై జిగె సదస్యుల్లో తప్ప మరక్కడా అది వాడుకలో లేకుండా పోయింది. ఇలాంటి భాషలే 200 దాకా ఉన్నాయి. ఎలివ్వె, స్టౌర్ ట్రైక్, క్లిన్ గాన్ అలాంటి భాషలే.

- ఇటీవలి శతాబ్దాల్లో అత్యంత తక్కువస్థాయిలో మార్పులకు లోనైన భాష ఐస్ లాండిక్. దాదాపుగా పరభాషా పదాలేవీ దీనిలో చేరలేదు.
- అతి తక్కువ అక్షరాలు ఉన్న భాష బోగన్ విల్లె ద్వీపవాసుల భాష. ఇందులో 11 అక్షరాలు మాత్రమే ఉంటాయి. హవాలియన్ వర్షమాల రెండో స్థానంలో నిలిచింది. ఇందులో 12 అక్షరాలు ఉన్నాయి.
- అత్యధిక అక్షరాలను కలిగిఉన్నది కాంబోడియా భాష. ఇందులో 74 అక్షరాలున్నాయి. వీటిలో 33 హల్లులు, 23 అచ్చులు, 12 స్వతంత్ర అచ్చులు ఉన్నాయి.
- వియత్నాంలో మాట్లాడే సెడాంగ్ భాషలో యాషై అచ్చులు ఉన్నాయి.
- ప్రపంచంలో సగటున వారానికి ఒక భాష మాయమైపోతున్నది. చాలా సందర్భాల్లో ఆ భాషను మాట్లాడే ప్రజలతో పాటుగా వారి సంస్కృతి కూడా అంతమైపోతున్నది.
- ప్రపంచంలో 90 శాతం భాషలు ఏదో ఒక విధంగా అంతరించిపోయే మప్పు అవకాశాలను కలిగిఉన్నాయి.

- పదోవంతు భాషలు మాత్రమే మనగలిగే అవకాశం ఉంది.
- ప్రపంచంలో ప్రస్తుతం 46 భాషలకు సంబంధించి వాటిని మాట్లాడే వారు ఒక్కటారు మాత్రమే ఉన్నారు. అంటే... ఆ 46 మంది గుసుక మరణిస్తే... 46 భాషలు అంతరించిపోయినట్లే.
- నల్ల సముద్రం, కాస్పియిన్ సముద్రం మధ్య ఉండే కాసన్ ప్రాంతంలో ముగ్గురు, నల్లగురు మాత్రమే మాట్లాడుతున్న భాషలు అనేకం ఉన్నాయి. వారు గుసుక భవిష్యత్తు తరువాత ఆ భాషలను అందించకపోతే వారితో పాటే ఆ భాషలు కూడా అంతరించిపోతాయి.
- అంతరించిపోయిన దశలో పునర్ జన్మ పొందిన భాషలు కూడా ఉన్నాయి. దాదాపుగా 2 వేల ఏళ్ల క్రితమే అంతరించి పోయిందనుకున్న హీబ్రా భాష తిరిగి ప్రాణం పోసుకుంది. ప్రస్తుతం 80 లక్షల మంది దీన్ని మాట్లాడుతున్నారు. 50 లక్షల మంది దాన్ని తమ ప్రధాన భాషగా ఉపయోగిస్తున్నారు.
- ఒక భాష బిత్తికి ఒట్ట కట్టలంటే, విజయవంతంగా వృద్ధి చెందాలంటే దాన్ని ఉపయోగించే వారు కనీసం పది లక్షల మంది అయినా ఉండాలి.
- పదజాలం పరంగా అత్యంత సంపన్న భాష ఆంగ్ల భాష. అందులో పది లక్షలకు పైగా పదాలున్నాయి. వీటిలో ఒక లక్ష డెబ్యుయి వేల పదాలు బాగా వాడుకలో ఉన్నాయి. ప్రపంచంలోని అన్ని భాషల నుంచి పదాలను తీసుకున్నది కూడా ఆంగ్ల భాషనే.
- 700 మిలియన్ మంది ఇంగ్లీషును విదేశీ భాషగా నేర్చుకుంటున్నారు. 320 మిలియన్ మంది నెచ్చివ్ లాంగ్వేజ్ గా ఇంగ్లీషును నేర్చుకుంటున్నారు. సెకండ్ లాంగ్వేజ్ గా అత్యధికులు నేర్చుకునేది ఇంగ్లీషునే.
- ప్రపంచవ్యాప్తంగా అందరికి ఇర్చుచుయ్యేది మూగభాష (సైన్ లాంగ్వేజ్) అని అనుకుంటాం. అందులోనూ 300కు పైగా రకాలు ఉన్నాయి. అత్యంత ప్రాచుర్యంలో ఉన్నది అమెరికన్ సైన్ లాంగ్వేజ్. చేతి సైగలు మాత్రమే కావుండా ముఖ కవశికలు, బాడీ లాంగ్వేజ్ కూడా సైన్ లాంగ్వేజ్ లో భాగంగా ఉంటాయి.
- అత్యంత ప్రాచీన లిఖితఫూర్సుక భాష సుమేరియన్ భాష.
- అతి తక్కువ ఇస్రాయేలిన్ దెన్చిలో గల భాషగా జవనీన్ సాహిత్యంటారు. అది ఇన్ డ్రెట్క్ భాష కావడం, గౌరవసూచకాలు

- అధికంగా ఉండడం కూడా ఇందుకు ఒక కారణం. దెన్చి తక్కువగా ఉంటే... మాట్లాడేందుకు / రాసేందుకు ఎక్కువ పదాలను ఉపయోగించాలి ఉంటుంది. ఇక్కడ విచిత్రం ఏమిటంటే... ఇలా తక్కువ దెన్చి ఉండే భాషలను చాలా వేగంగా మాట్లాడుతుంటారు. జవనీన్, స్వానిష్, ప్రైంచ్ లాంటి వాటిని ఇంచుకు ఉండాపాటుగా చెప్పవచ్చు. మొత్తం మీద చూస్తే మాత్రం (సాధారణ వేగంతో మాట్లాడే) ఇతర భాషల్లో ఒక నిమిషానికి ఎంత సమాచారం అందిస్తామో... ఇలా వేగంగా మాట్లాడే... తక్కువ దెన్చి ఉన్న భాషల్లో కూడా అంతే సమాచారం అందించగలుగుతాం.
- సుమారుగా ఒక లక్ష ఏళ్ల క్రితమే భాష రూపుదిద్దుకుండని ఒక అంచనా.
  - ప్రపంచ జనాభాలో సగం మంది కనీసం రెండు భాషలు మాట్లాడగలుగుతారు. పలు దేశాల్లో కనీసం రెండు భాషల్లో మాట్లాడడం అత్యంత సాధారణం.
  - ప్రైంచ్ భాషను అత్యధికంగా మాట్లాడే ప్రజలు ఉన్న సగరం ఏది అంటే ప్రోస్న రాజధాని పారిన్ అని అనుకుంటాం. కానీ అది తప్పు కాగో రేశ రాజధాని కిన్ శాసాలో అత్యధిక సంఖ్యలో అంటే 12 మిలియన్ మంది ప్రజలు ప్రైంచ్ మాట్లాడుతారు. పారిన్ జనాభా 11 మిలియన్ వరకూ ఉంటుంది.
  - మరే భాషతోనూ సన్నిహిత సంబంధాలు లేని భాషలను ఐసాలేప్టిడ్ భాషలుగా చెబుతుంటారు. యూరప్ కి చెందిన ప్రాచీన భాషల్లో ఒకకైన బాస్ క్రూ భాష కూడా అలాంటిదే. ప్రోస్న, స్పెయిన్ సరిహద్దు ప్రాంతంలో ఈ భాష వాడుకలో ఉంది. ప్రపంచంలోని మరే భాషతో కూడా దీనికి పెద్దగా సంబంధాలు లేవు.
  - లందన్లో సుమారుగా 300 భాషలు వినవచ్చు. న్యూయార్క్ సిటీలో మరింకెన్నో భాషలు వినవచ్చు.
  - కొత్త భాషలను నేర్చుకోవడం మెదడు శక్తిని, గుర్తుంచుకునే శక్తినీ పెంచుతుంది. మరింకెంచుకు అలస్యం... ఓ కొత్త భాషను నేర్చుకోవడం ఈ రోజే ప్రారంభించాం.
- (అంతర్జాలం నుంచి సేకరణ)

- దక్షర్ పంశీ మాహాన్ నర్,

m : 9848902520

e : vamsiglobal@gmail.com

దక్షన్ ల్యాండ్ కు ISSN ఆమోదం

రచయితలు తమ రచనలను పంపవలసిన చిరువామూ :

“చంద్రం” 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar,
Hyderabad - 500 029 Telangana.

సంప్రదించవలిన ఆఫీస్ ఫోన్ : 9030626288

E-mail: desk.deccan@gmail.com

website: www.deccanland.com

- ఎడిటర్

పరిశోధకులకు సుభవార్త

దక్షన్ ల్యాండ్ మాసపత్రిక ISSN (International Standard Serial Number) ఆమోదం పాంచిందని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాము. మా ISSN 2581-3188. ప్రముఖ, ప్రాచీన, పరిశోధకుల తమ పరిశోధనాత్మక, విశ్లేషణాత్మక రచనలను ప్రచురించే జీసై వినియోగించుకోవడం ద్వారా ప్రాచుర్యం చేసుకోవడానికి ఈ సదవకాశాన్ని సంధీవియాగపరుచుకోవాలని కోరుతున్నాము.

మార్చి 31, 2016న అసెంబ్లీలో పవర్ పాయింట్ ప్రజెంటేషన్ చేస్తున్న ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్

వాతావరణ మార్పులకు అనుగుణంగా దేశానికి సమగ్ర జల విధానం

తెలంగాణ రాష్ట్ర సాధనా ఉద్యమానికి నీటి దోషిదీ ప్రథాన ప్రాతిపదికగా ఉండేదని అందరికి తెలిసిందే. గత తొమ్మిది సంవత్సరాలుగా తెలంగాణ రాష్ట్రంలో ఆమలు అవుతున్న సాగునీటి పథకాలు ప్రజలకు ఘలాలు అందిస్తున్న సంగతి తెలిసిందే. జూన్ 2, 2014 న తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడిన తర్వాత తెలంగాణ ప్రభుత్వం సాగునీటి రంగంలో తెలంగాణ ప్రజల ఆకంక్షలు తీర్మానికి పథకాలు రూపొందిం చింది. సమైక్య రాష్ట్రంలో జరిగన అన్యాయాన్ని సవరించడానికి తెలంగాణ ప్రభుత్వం తీవ్రంగా శ్రమిస్తున్నది. కృష్ణా, గోదావరి జలాల్లో తెలంగాణకు న్యాయంగా దక్కువలసిన వాటా కోసం పోరాటం ఒక ఎత్తు. ఆ నీటిని వినియోగించుకునేందుకు ప్రాజెక్టులని కట్టుకొవడం మరొక ఎత్తు. ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్ గారు ఈ అంశంలో ఒక సంవత్సరం పాటు నిపుణులతో మేధా మథనం చేసి తెలంగాణ అవసరాలకు అనుగుణంగా, ప్రాజెక్టుల్లో ఉన్నసాంకేతిక సమస్యలని, అంతర రాష్ట్ర సమస్యలని పరిష్కరిస్తూ, ఇతర అడ్డంకుల్ని తొలిగిస్తూ ప్రాజెక్టుల రీ ఇంజనీరింగ్ ని చేపట్టినారు. ఉద్యమ సమయంలో ముందుకు వచ్చిన డిమాండ్లను నెరవేర్చే క్రమంలో మరికొన్నికొత్త ప్రాజెక్టులను చేపట్టింది. ఈ తొమ్మిది ఏండ్లలో పెండిగ్ ప్రాజెక్టులన్నీ రస్వింగ్ ప్రాజెక్టులుగా మారి రాష్ట్రంలో దాదాపు 89 లక్షల ఎకరాలకు సాగునీరు

అందుతున్నది.

ప్రభుత్వం అనుసరించబోయే సాగునీటి విధానాన్నివివరిస్తూ ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్ గారు రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో 2016 మార్చి 31 న చేసిన ప్రసంగం చారిత్రాత్మకం. అది తెలంగాణ రాష్ట్ర సాగునీటి విధాన పత్రంగా భావించాలి. కంప్యూటర్ ట్రైన్ మీద పవర్ పాయింట్ ప్రేజెంటేషన్ చేస్తూ మాడు గంటల పాటు సాగిన ప్రసంగం అది. ఒక అనుభవజ్ఞుడైన టెక్ సప్పీ(Tech Savvy) అయిన వ్యక్తి మాత్రమే అటువంటి ప్రసంగం చేయగలడు. గూగుల్ ఎర్ సాఫ్ట్ వేర్ నవోయంతో అనితరసాధ్యంగా సాగిన ఆ ప్రసంగం ఒక సాహసోపేతమైన చర్చ. విషయ పరిజ్ఞానం ఉండడంతో పాటు తన మీద తనకు ఎంతో విశ్వాసం ఉంటే తప్ప ఈ సాహసం రాజకీయ నాయకులు ఎవరూ చేయలేరు. భారతదేశంలో ఇటువంటి ప్రసంగాలు అటు పార్లమెంటులో గానీ, ఇటు రాష్ట్రాల శాసన సభల్లో కానీ గతంలో జరిగిన దాఖలాలు లేవు. ఈ ప్రసంగం తయారి కోసం సిఎం గారు ఒక విద్యార్థి లాగా శ్రమించారు. ప్రాజెక్టులకు సంబంధించి సమస్త సమాచారాన్ని సేకరించారు. ప్రసంగాన్ని ఎట్లా మొదలు పెట్టాలి, ఏమేమి చెప్పాలి, ఎట్లా ముగించాలి అన్న అంశాలతో ఒక లైన్ తయారు చేసుకున్నారు. ప్రసంగ పాతాన్ని తయారు చేసుకున్నారు. శాసన సభ్యుల కోసం సమస్త సమాచారంతో ఒక పుస్తకాన్ని తయారు

బెంబెటో జాంజిబె నదిపై నిర్వించిన కరీబా డ్యాం

బైమాలో యాంగ్రి నదిపై నిర్వించిన శ్రీ గార్డెన్ డ్యాం

చేయించారు. ఇంత మేఘేమధనం జరిగిన తర్వాతనే ఆయన ప్రసంగం ఇచ్చారు. అది చరిత్రాత్మక ప్రసంగంగా నిలిచిపోయింది.

తాను తెలంగాణలో చేసిన సాఫల్య ప్రయోగాన్ని ఆయన దేశముతా అమలు కావాలని కోరుకుంటున్నారు. గత కొన్ని నెలలుగా ఈ అంశాలను తన పత్రికా సమావేశాల్లో, ప్రసంగాల్లో ప్రస్తావిస్తునే ఉన్నారు. దేశంలో అన్ని నదులలో లభ్యమయ్యే నీరు సుమారు 70 వేల టీఎంసిలు ఉంటే స్నాతంత్ర్యం వచ్చిన 75 ఏండ్లలో 35 - 40 వేల టీఎంసిలకు మించి నీరు వాడకంలోకి తీసుకు రాలేకపోయామని ఆయన అన్నారు. అపారమైన జలరాసులు నిరుపయోగంగా సముద్రంలోకి వెళ్లిపోతున్నాయని ఆయన ఆవేదన వ్యక్తం చేస్తున్నారు. దేశంలో అతి పెద్ద మొట్రో నగరం చెచ్చే తాగునీటి కోసం కటకటలాడడం ఏమిటి? చెచ్చే నగరానికి తాగునీరు ఇప్పటినీ దొర్చాగ్యం ఏమిటి? ఈ దేశానికి ఆ బాధ్యత లేదా? దేశంలో వేలాది గ్రామాలు ఇంకా తాగునీటి కోసం తపించి పోతున్నాయి. తాగునీరు కూడా ఇప్పటినీ ఈ స్నాతంత్ర్యం దేనికి? అని ఆయన ప్రశ్నిస్తున్నారు. ఈ దేశ పాలకులకు సమగ్ర జల విధానం, దార్ఢనీకత, చిత్త శుద్ధి లేకపోవడమే ప్రధాన కారణం అని ఆయన అన్నారు. వ్యవసాయ రంగంలో ఆజ్ఞాయిల సాధించిన అభివృద్ధిని బైనా సాధించిన అభివృద్ధిని ప్రస్తావిస్తుపు కానీ మనమెందుకు ఆ పని సాధించడం లేదు? అను అంశంపై సీరియస్ చర్చ దేశంలో జరగడం లేదు. సమగ్ర విధాన రూపకల్పనాపై చర్చ జరగడం లేదు. ఒక వైపు దేశ ప్రజలు తాగునీటి కోసం, దేశ దైత్యాంగం సాగునీటి కోసం తప్పిస్తుంటే గంగా, బ్రహ్మాపుత్ర నదులలో అపారమైన జలరాశి నిరుపయోగంగా సముద్రంలోకి వెళ్లి పోతున్నాయి. దేశంలో ప్రతీ ఏడు కరువు - వరదలు - కరువు స్థితి ఎందుకు నెలకొంటున్నది? అని ఆవేదన వ్యక్తం చేస్తున్నారు. ఈ అంశంపై ఆయన విస్తృతంగా అధ్యయనం చేస్తున్నారు.

మంఖుమంత్రి కేసీఆర్ ఆవేదనలో వాస్తవం ఉన్నది. భారత దేశంలో, ఇతర దేశాలలో నీటి లభ్యత, నీటి వినియోగం ఎట్లా ఉండో పరిశీలించవలసిన అవసరం ఉన్నది.

ప్రకృతి ప్రకోపాలు:

ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వాతావరణంలో తీవ్రమైన మార్పులు చోటు

చేసుకుంటున్నాయి. ఈ మార్పులకు అనేక కారణాలు ఉన్నప్పటికీ అడవుల నరికివేత ప్రధానమైన కారణంగా ముందుకు వచ్చింది. ఇటీవల జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు చూస్తే ప్రకృతి మనిషిపై ప్రతీకిరణ తీర్మానంలున్నదని అనిపిస్తున్నది. 2013లో జరిగిన కేదార్నాథ్ దుర్భటం, మొన్న ఫిబ్రవరి 8న జరిగిన రిషి గంగా నదికి ఆకస్మికంగా పచ్చిన వరదలు, అమెరికా దక్కిణ రాష్ట్రాలైన బెక్స్‌న్, మిసిసిపి తదితర రాష్ట్రాలలో సంభవిస్తున్నదనిపీ ఎరుగిన మంచు తుఫానులు, 2019లో కేరణలో సంభవించిన వరద, విధ్వంసం, 2021లో రాయలుసిమలో వచ్చిన వరదలు, 2022 సెప్టెంబర్లో తెలంగాణలో కురిసిన కండపోత వర్షాలు.. ఇంకా ప్రపంచ వ్యాప్తంగా సంభవిస్తున్నానేకానేక ప్రకృతి విపత్తులు. ఉత్తరాఫండ్ రాష్ట్రంలో మంచు గ్లోబుర్ కూలిన కారణంగా రిషి గంగా నదికి వచ్చిన ఆకస్మిక వరదల వలన 200 పైగా ప్రాణాలు కొట్టుక పోయాయి. అపారమైన ఆస్తి నష్టం వాటిల్లింది. రిషి గంగ జల విద్యుత్ ప్రాజెక్టు మనిగి పోయింది. 2021లో అమెరికాలో బెక్స్‌న్ రాష్ట్రం ఇంతకు మందు ఎప్పుడూ అనుభవమలోకి రాని మంచు తుఫానులో విలచిలాడింది. ఉష్ణి గ్రత్తలు అనూహమంలోకి రాని మంచు తుఫానులో విలచిలాడింది. ఉష్ణి గ్రత్తలు అనూహమంగా -10 డిగ్రీల సెంట్‌గ్రేడ్ కు పడిపోవడం వలన నీటి సరఫరా దారుణంగా దెబ్బతిస్తున్నది. కరంట వినియోగం అనూహమంగా పెరగడంతో విద్యుత్ గ్రిడ్ ట్రైప్ అయి విద్యుత్ సరఫరాకు తీవ్ర అంతరాయం కలిగింది. ప్రజలు నీరు లేక, కరంటు లేక గడ్డకట్టే చలిలో బికినియారు. అమెరికా దక్కిణ రాష్ట్రాలు అన్నిటిలో ఇటువంటి పరిస్థితినే ఎదుర్కొన్నాయి.

ప్రావరణ శాస్త్రవేత్తల పొచ్చరికలు :

ఈ పరిస్థితిని ప్రావరణ శాస్త్రవేత్తలు, సంబంధిత నిపుణులు దశాబ్ద కాలంగా అంతర్జాతీయ వేదికల మీద విస్తరణగా చర్చిస్తున్నారు. భారత లో కూడా ఈ చర్చ జరుగుతున్నది. గత కొన్ని దశాబ్దాలుగా ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వాతావరణంలో తీవ్రమైన మార్పులు చోటు చేసుకుంటున్న సంగతిని వారు గుర్తు చేస్తున్న ఉన్నారు. భూగోళం మీద రోజురోజుకు ఉష్ణిగ్రత్తలు పెరుగుతున్నాయి. వరువు కరువులు, లేకపోతే అతి వరదలు సంభవించి ప్రజలు కడగండ పొలవు తున్నారు. ఈ వాతావరణ మార్పులకు (Climatic Changes) అనేక కారణాలు ఉన్నప్పటికీ.. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఏటా లక్షలాది చదరపు కిలోమీటర్ల

ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో కృష్ణా నదిపై
నిర్వించిన శ్రీలైలం ద్వాం

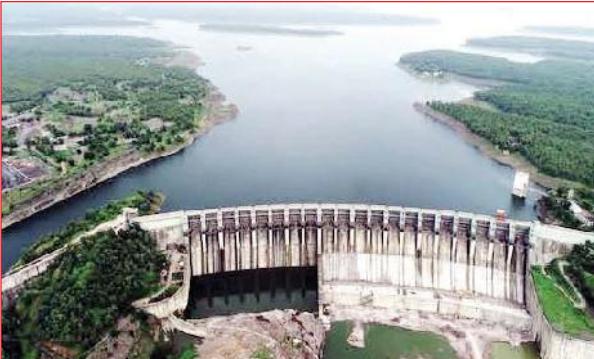
ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో కృష్ణా నదిపై నిర్వించిన
నాగార్జున సాగర్ ద్వాం

మేర అడవుల నరికివేత ప్రధానమైన కారణంగా ముందుకు వచ్చింది. 2000 నుండి 2012 వరకు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా 2.30 మిలియన్ చదరపు కిలోమీటర్ల అడవి మాయం అయ్యిందని అధ్యయనాలు తెలియజేస్తున్నాయి. ప్రతీ నిమిషం ఒక పుట్ బాల్ మైదానం అంత అడవి అమెజాన్ అడవుల నుంచి మాయం అపుతుస్తుది. 2018 లో సుమారు 3.60 మిలియన్ హైక్షార ఊష్ట ముందల అడవులు (Tropical Forests) భూమి మీద నుంచి మాయం అయినట్టు ఒక అంచనా. అడవుల నరికివేత వలన భూగోళంపై ఉప్పోట్లో తీవ్రమైన మార్పులు సంభవిస్తున్నాయి. ఈ మార్పులు బుతు పవనాల గమనాన్ని ప్రభావితం చేస్తున్నాయి. బుతువపనాల మీద ఆధారపడిన వ్యవసాయిక దేశాలైన భారతీ, పాకిస్తాన్, బంగ్లాదేశ్, శ్రీలంక, నేపాల్, మయాన్మార్ తదితర దక్కిబాసియా దేశాల మీద తీవ్ర ప్రభావాన్ని చూపుతున్నాయి. 1970 డశకం దాకా వానాకాలంలో నాలుగు నెలల పాటు వర్షపొతం ఉండేది. ఇప్పుడు వార్ల్ఫ్ సగటు వర్షపొతంలో తగ్గుదల లేకపోయినా వర్షం కురిసి రోజులు సుమారు 25 నుంచి 30 రోజులకు పడిపోయింది. వర్షం నెల, నెలన్నర రోజులు అసలే కురువదు. కురిస్తే రెండు మూడు రోజుల్లో భారీ కుండ పోత వర్షం కురిసి పోతుంది. అనంతరం మళ్ళీ వర్షం పూత్త ఉండడు. ఈ దోబాచూలాటలు మనం గత కొన్నిండుగా మన అనుభవంలోకి వస్తునే ఉన్నాయి. జాన్, జాలై, ఆగస్టు నెలల్లో వర్షం లేక కరువు పరిస్థితులను చూసాము. సెప్టెంబర్, అక్టోబర్ నెలల్లో భారీ వర్షపొతం, నదుల్లో వరద భీభత్తం చూసాము. ఆ తర్వాత తిరిగి ఎండలు దంచి కొట్టే పరిస్థితులు వస్తాయి. ఈ 25, 30 రోజుల్లో కురిసి భారీ వర్షపు నీటిని నొడిసిపుట్టే జలాశయాలు దేశంలో తగినంత లేవు. ఈ కారణంగా దేశంలో విచిత్రమైన పరిస్థితి నెలకొంటుస్తుది. కరువులు - వరదలు - కరువులు ప్రతీ ఏడూ పునరావృత్తం అపుతున్నాయి. ఈ నేపథ్యంలో కరువులను, వరదలను నివారించడానికి, ఆ దేశాల విద్యుత్ అవసరాలను తీర్చడానికి ప్రపంచంలో అనేక దేశాలలో అతి భారీ నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన

జలాశయాలను నిర్మించుకున్నారని చెపుతూ కేసిఆర్ ఆ వివరాలను కూడా ప్రజలకు వెల్లడిస్తున్నారు. కొన్ని అతి పెద్ద ద్వాంల వివరాలను ఈ కింద పట్టికలో చూడవచ్చు.

క్ర.సం	ద్వాం/ప్రారంభించిన సంవత్సరం	నది	దేశం	నిల్వ సామర్థ్యం	
1.	కర్బా ద్వాం (1959)	జాంజిబె	జింబాబ్వె	6533	
2.	బ్రాట్స్ ద్వాం (1967)	అంగారా	రష్యా	5968	
3.	అక్టోబర్ ద్వాం (1965)	పోట్టూ	ఘనా	5085	
4.	జాన్సన్ ద్వాం (1970)	మనికూగాన్	కెనడా	4944	
5.	గురి ద్వాం (1978)	కరోని	వెనిజులా	4767	
6.	ఆస్పాన్ ప్లా ద్వాం (1970)	షైల్య	తంజావూ	4661	
7.	బెన్వెట్ ద్వాం (1968)	పీన్	బ్రిటిష్	కొలంబియా	2613
8.	క్రాస్వెయర్డ్ ద్వాం (1972)	యూనిసి	రష్యా	2588	
9.	జేయా ద్వాం (1975)	జేయా	రష్యా	2401	
10.	రాట్టై బొరాస్ ద్వాం (1981)	లా గ్రాండ్	కెనడా	2179	
11.	త్రీ గాస్ట్ ద్వాం (2003)	యాంగ్	చైనా	1400	
12.	హూవర్ ద్వాం (1936)	కొలరాడో	అమెరికా	1243	
13.	జైట్ర్పు ద్వాం (1984)	పరనా	బ్రిజిల్/పరాగ్	1024	

ప్రపంచంలో కురిసి పోతుంది. అతిపెద్ద నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన ద్వాంలను యూరప్, ఉత్తర అమెరికా, దక్కిణ అమెరికా, అఫ్రికా, చైనా దేశాల్లో రశాబ్జాల క్రితమే నిర్మించినట్టు తెలుస్తుస్తుది. జింబాబ్బె ఘనా, తంజావూ, వెనిజులా లాంటి చిన్సు దేశాల్లో ప్రపంచంలో అతి పెద్ద ద్వాంల నిర్మాణం జరిగింది తెలుస్తుస్తుది. అదే సమయంలో మన దేశంలో కూడా ద్వాంల నిర్మాణం కొనసాగింది. కాని ఎందువల్లనో కనీసం 500 టిఎంసిల నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన ఒక్క ద్వాం నిర్మాణం కూడా జరగలేదు. భారతీలో అతి ఎక్కువ నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన ద్వాంలలో మధ్యప్రదేశ్ లో నర్కూదా నదిపై నిర్మించిన ఇందిరాసాగర్ (431 టిఎంసి), రెండవ స్థానంలో ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కృష్ణ నదిపై నిర్మించిన నాగార్జున సాగర్ (407 టిఎంసి.. పూడిక

మధ్యప్రదేశ్లో నర్సాదా నదిపై నిర్మించిన ఇందిరాసాగర్ ద్వాం

వలన నాగార్జున సాగర్ నిల్వ సామర్థ్యం 315 టీఎంసి లకు పడిపోయాంది) ద్వాంలు ఉన్నాయి. మన దేశంలో అతి భారీ నిలవ సామర్థ్యం కలిగిన ద్వాంల నిర్మాణం జరగక పోవదం చేత తలసరి నీటి లభ్యత, తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యం ఇతర దేశాలతో పోలిస్తే చాలా తక్కువ.

తలసరి నీటి లభ్యత, తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యం :

కేంద్ర జల సంఘం వారి అధ్యయనాలు, నివేదికల ప్రకారం భారత దేశంలో తలసరి నీటి లభ్యత (Per Capita Water Availability), తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యం (Per Capita Storage Capacity) మిగతా దేశాలతో పోలిస్తే చాలా తక్కువ. వివరాలు కింది పట్టికలో చూడవచ్చు.

దేశం	తలసరి నీటి లభ్యత (ఫునపు మీటర్లు)	తలసరి నీటి నిల్వ (ఫునపు మీటర్లు)
ఱష్య	31,883	6103
ఆస్ట్రేలియా	21,764	4733
బ్రిటిష్	41,865	3145
అమెరికా	9802	1964
టర్కీ	2890	1739
చైన్	2060	1111
భారత్	1486	210

పై పట్టికలోని సమాచారం ఆధారంగా విశ్లేషిస్తే.. సంవత్సరానికి తలసరి నీటి లభ్యత 1700 ఫునపు మీటర్లకు తగ్గితే అది నీటి ఒత్తిడికి (Water Stress) సూచిక. 1000 ఫునపు మీటర్లకు తగ్గితే అక్కడ నీటి సంక్షోభం (Water Scarcity) ఏర్పడిన దానికి సూచన. ఈ సూచికకు నాలుగింతల ఎక్కువగా రష్యలో తలసరి నీటి లభ్యత, తలసరి నీటి నిల్వ ఉన్నది. ఈ కారణంగా రష్య నాలుగేండ్ర వరుస కరువులను తట్టుకోగలుగుతుంది. అదే విధంగా ఆస్ట్రేలియా మూడేండ్ర వరుస కరువులను తట్టుకోగలుగుతుంది. భారత్లో తలసరి నీటి లభ్యత, తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యం చాలా తక్కువగా ఉన్న కారణంగా

3, 4 నెలల కంటే మించి కరువును ఎదుర్కోలేదు.

భారతదేశంలో స్థితిగతులు :

దేశంలోని అన్ని ప్రధాన నదులపై తగినంత నీటి నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన జలాశయాలు లేవు. గంగా, బ్రహ్మపుత్ర లాంటి అత్యధిక నీటి లభ్యత ఉన్న నదులపై కూడా తగినంత నీటి నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన జలాశయాలు లేవు. ఈ నీరంతా సముద్రంలోనికి వెళ్లిపోతున్నది. గంగా నదిలో ఏటా సుమారు 18,000 టీఎంసిల నికర జలాలు లభ్యమవుతాయి. వరద నీరు అదనం. తలసరి నీటి లభ్యత లెక్క గడితే అది 900 కూచిక్ మీటర్లు. బ్రహ్మపుత్రా నదిలో ఏటా సుమారు 18,600 టీఎంసిల నికర నీటి లభ్యత ఉంటే తలసరి నీటి లభ్యత 12,000 కూచిక్ మీటర్లు. బ్రహ్మపుత్ర నది బేసిన్లో జనాభా గంగా బేసిన్ తో పోలినప్పుడు చాలా తక్కువ. అయితే దేశంలోనే అత్యధిక నీటి లభ్యత ఉన్న ఈ నదులపై తగినంత నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన జలాశయాల నిర్మాణం జరగక పోవదం చేత అపారహైన ఈ నీరు నిరువయోగంగా సముద్రం లోకి వెళ్లిపోతున్నాయి.

18,600 టీఎంసి నీటి లభ్యత ఉన్న బ్రహ్మపుత్ర నదిపై నికర నిల్వ సామర్థ్యం (Live Storage Capacity) కేవలం 89 టీఎంసిలం టీఎంసిల నీటి లభ్యత ఉన్న గంగా నదిపై నికర నిల్వ సామర్థ్యం 1989 టీఎంసిలు. ఈ రెండు నదులతో పోలిస్తే గోదావరి, కృష్ణా నదులలో నీటి లభ్యత తక్కువే కానీ తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యం వీటి కంటే మెరుగ్గా ఉన్నది. 4156 టీఎంసిల నీటి లభ్యత ఉన్న గోదావరి నదిపై నికర నిల్వ సామర్థ్యం 1534 టీఎంసిలు. 3143 టీఎంసిల నీటి లభ్యత ఉన్న కృష్ణా నదిపై నికర నిల్వ సామర్థ్యం 1935 టీఎంసిలు. గంగా నది కంటే కొద్దిగా తక్కువ. తగినంత నీటి నిల్వ సామర్థ్యం లేని కారణంగా నాలుగు నెలల వర్షా కాలంలో గంగా, బ్రహ్మపుత్ర ఇతర ఉత్తర భారత హిమాలయ నదులకు ప్రతీ సంవత్సరం కరువులు-వరదలు-కరువులు పరిస్థితి ఎదుర్కోక తప్పటం లేదు. దేశంలో ఉన్న అన్ని ప్రధాన నదులపై తగినంత నీటి నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన జలాశయాల నిర్మాణం జరగనట్టుయే మారుతున్న వాతావరణ పరిస్థితుల వల్ల రాబోయే దశకాల్లో దేశం తీవ్ర నీటి

శ్రీ గాఢ్సెన్ డ్యాం ఉపగ్రహ చిత్రం

ఈజిష్టోలో నైలు నదిపై నిర్వించిన
ఆశ్వాన్ ప్రో డ్యాం

సంక్షోభం, తద్వారా అహర భద్రతకు సంబంధించిన సవాళ్లు ఎదుర్కొనలని ఉంటుందని కేంద్ర జల సంఘం నిపుణులు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

ఉమ్మడి రాష్ట్రంలో నీటి నిల్వపై నిర్భావం:

వర్షాకాలం గడచిపోయిన తర్వాత మన నదుల్లో నీటి ప్రవాహాలు ఉండవ. ఆ సమయంలో మన వ్యవసాయ, తాగునీటి అవసరాలు, పారిక్రామిక అవసరాలను తీర్చేవి ఈ జలాశయాలే. ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాలు తెలంగాణ ఎత్తిపోతల పథకాల్లో తగినంత నిల్వ సామర్థ్యం ఏర్పాటు చేయాలన్న అంశంపై దృష్టి పెట్టలేదు. ఉమ్మడి రాష్ట్రం ప్రతిపాదించిన ప్రాణహిత చేవెళ్లలో (ఆయకట్టు 16 లక్షల ఎకరాలు) నిల్వ సామర్థ్యం 14 టీఎంసిలు, కల్పకుర్తిలో (ఆయకట్టు 4.25 లక్షల ఎకరాలు) 4 టీఎంసిలు, నెట్టెం పాడులో (2 లక్షల ఎకరాలు) 11 టీఎంసిలు, భీమాలో (ఆయకట్టు 2 లక్షల ఎకరాలు) 8.50 టీఎంసిలు, దేవాదులలో (5 లక్షల ఎకరాలు) 8 టీఎంసిలు, ఎంబంగ్రిలో (2.50లక్షల ఎకరాలు) 13 టీఎంసిలు మాత్రమే ఉన్నాయి.

తెలంగాణ ఏర్పాటు తర్వాత పెరిగిన నీటి నిల్వ సామర్థ్యం:

తెలంగాణ రాష్ట్రం ఈ అంశంలో సరి అయిన దిశలోనే ప్రయాణిస్తున్నది. ముఖ్యమంత్రి కెసిఆర్ గారు ప్రాజెక్టులను రీ ఇంజనీరింగ్ చేసే సమయంలో జలాశయాల నిల్వ సామర్థ్యాన్ని పెంచుకోవాలిన అవసరాన్ని గుర్తించారు. తెలంగాణ ఏర్పాటు తర్వాత ప్రాజెక్టుల రీ ఇంజనీరింగ్ లో భాగంగా కాశేశ్వరం ప్రాజెక్టులో 141 టీఎంసిలు, పాలమూరు రంగారెడ్డిలో 68 టీఎంసిలు, డిండీలో 25.56 టీఎంసిల నిల్వ సామర్థ్యం కలిగిన జలాశయాలను ముఖ్యమంత్రి ప్రతిపాదించడం జరిగింది. ఎక్కడ అనుకూలత ఉంటే అక్కడ జలాశయాలను ఏర్పాటు చేయాలని ముఖ్యమంత్రి భావిస్తున్నారు. కల్పకుర్తి ప్రాజెక్టులో నిల్వ సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి స్థలాల అన్వేషణ చేయాలని అధికారులను ఆదేశించినారు. కడెం నదిపై 5.36 టీఎంసిల కట్టి ప్రాజెక్టును ఆమాదించినారు. గోదావరిపై కాశేశ్వరంలో భాగంగా మేడిగడ్, అన్నారం, సుండిళ్ల, సమ్మక్కపూర్ బ్యారేజీలు

జప్పుటికే పూర్తి అయినాయి. సదర్ మాట్ బ్యారేజి నిర్మాణం జరుగుతున్నది. తమిడ్చిహాట్లీ పద్మ బ్యారేజి నిర్మాణం కోసం మహారాష్ట్రతో ఒప్పందం కుదిరింది. కొన్ని సాంకేతిక, పర్యావరణ కారణాల రీత్యా తమిడ్చిహాట్లీ బ్యారేజి స్థలాన్ని వార్డా నదిపై ఆసిఫాబాద్ జిల్లా, కౌటాల మండలం వీర్ధండి గ్రామం పద్మకు మార్పుదం జరిగింది. అక్కడ బ్యారేజి నిర్మాణం కోసం ప్రాజెక్టు నివేదిక తయారు అవుతున్నది.

అమెరికాలో కొలరాడో నదిపై నిర్వించిన మాపర్ డ్యాం

పెన్ గంగ నదిపై ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో చనాక కోరాటా బ్యారేజి పూర్తి అయింది. ఆ ప్రాజెక్టులో భాగంగా పిప్పల్కోడ్, గోమూత్రి జలాశయాల నిర్మాణానికి ముఖ్యమంత్రి ఆమాదించినారు. సీతారామ ప్రాజెక్టుకు నికరంగా నీటి సరఫరా కోసం, విద్యుత్ ఉత్పత్తి కోసం దుమ్ముగూడెం ఆనకట్ట కింద 36 టీఎంసిల సీతమ్మసాగర్ బ్యారేజీని ప్రతిపాదించడం జరిగింది. దేవాదుల ప్రాజెక్టులో 10 టీఎంసిల లింగంపల్లి జలాశయాన్ని ఆమాదించినారు. సింగూర్ (30 టీఎంసి), నిజాంసాగర్ (17 టీఎంసి), శ్రీరంసాగర్ (90 టీఎంసి), గౌరవెళ్లి (9 టీఎంసి), లోయర్ మానేరు (24 టీఎంసి) తదితర జలాశయాల్లో నీటి కొరత ఏర్పడినపుడు కాశేశ్వరం ప్రాజెక్టు డ్యారా నింపడానికి

కాచేగురం ప్రాజెక్టులో నిర్మించిన మల్లన్న సాగర్ జలాశయం

ఏర్పాట్లు జరిగాయి. కాచేగురం ప్రాజెక్టు రాదార్లో ఉన్న జలాశయాల్లో, చెరువులలో, చెక్ డ్యూంలలో సుమారు 500 టీఎంసిల నీటిని నిల్వ చేసుకునే వెసులుబాటు ఉన్నది. ఇవస్తీర్ణాధ్రులో తలసరి నీటి లభ్యతను, తలసరి నీటి నిల్వ సామర్థ్యాన్ని పెంచుకోవాడానికి దోహదం చేసేవి.

తెలంగాణలో తలసరి నీటి లభ్యత - తలసరి నీటి నిల్వ:

తెలంగాణలో కృష్ణా, గోదావరి బేసిస్టల్లో కలిపి మొత్తం నీటి ప్రస్తుత లభ్యత 1268 టీఎంసిలు. (కృష్ణా బేసిస్ట్ న్యాయఘ్నమైన వాటా కోసం తెలంగాణ పోరాటం చేస్తున్నది. కృష్ణా ట్రేబ్యూనల్ తెలంగాణ ఆశించినట్టు 575 టీఎంసిల నీటి కేటాయింపులు జరిపితే తెలంగాణలో నీటి లభ్యత 1543 టీఎంసిలకు పెరుగుతుంది) తెలంగాణలో ప్రస్తుతం అన్ని మేజర్, మీడియం ప్రాజెక్టులు, చెరువులు, చెక్ డ్యూంలలో ఉన్న నీటి నిల్వ సామర్థ్యం 1100 టీఎంసిలు. తెలంగాణ జనాభా 4 కోట్లుగా పరిగణిస్తే తలసరి నీటి లభ్యత

898 ఘనపు మీటర్లు, తలసరి నీటి నిల్వ 718 ఘనపు మీటర్లు. తెలంగాణ రాధ్రుం తలసరి నీటి నిల్వ భారతదేశం తలసరి కంబే (210 ఘనపు మీటర్లు) చాలా ఎక్కువ. నీటి నిల్వను ఎంత పెంచుకుంటే నీటి లభ్యత కూడా అంతగా పెరుగుతుంది. ఈ అంశంపై అంతర్జాతీయంగా జరుగుతున్న చర్చకు అనుకూలంగానే తెలంగాణలో జలాశయాల నిర్మాణం కొనసాగుతున్నది. ఇదంతా ముఖ్యమంత్రి కెసిఆర్ కు జల వనరుల అభివృద్ధిపై ఉన్న అవగాహన,

రాజకీయ సంకల్పం వల్లనే సాధ్యం అయ్యంది.

వాతావరణ మార్పులకు అనుగుణంగా సమగ్ర జల విధానం:

జప్పుడు కెసిఆర్ గారు దేశంలో లభ్యమయ్యే అపారమైన జలరాశులను 40 కోట్ల ఎకరాల భూములకు మళ్ళించాలన్న లక్ష్యంతో అధ్యయనం చేస్తున్నారు. కేంద్ర జల వనరుల మంత్రిత్వ శాఖ నివేదికల ప్రకారం దేశంలో ఉన్న 24 నదీ బేసిస్టల్లో లభ్యమయ్యే నీరు 70 వేల టీఎంసిలని తెలుసున్నది. సాగునీటికి, తాగునీటికి, పారిత్రామిక అవసరాలకు ఎంత నీరు అవసరం? దేశంలో ఉన్న 24 నదీ బేసిస్టల్లో నీటి లభ్యత ఎంత? ఏ నదిలో ఎన్ని అదనపు జలాలు ఉన్నాయి? దేశంలో ఏ ప్రాంతాల్లో నీటి కొరత ఉంది? ఎక్కడి నుంచి ఎక్కడికి నీటిని మళ్ళించగలం? చ్చెం తదితర దేశాలలో నదుల అనుసంధానం ఎట్లా జరిగింది? వారి అనుభవాలు ఏమిటి? తదితర అంతాలపై ఆయన విస్తుతంగా అధ్యయనం చేస్తున్నారు. దేశ జల వనరులపై అవగాహన ఉన్న నిపుణులతో చర్చిస్తున్నారు. ఆయన చర్చలు సఫలం కావాలని, ఈ దేశానికి ఒక సమగ్ర జల విధానం రూపొందాలని, సమస్త దేశ ప్రజల సాగునీటి, తాగునీటి కష్టాలు, కరువులు, వరదల కడగండ్ల తీరాలని కోరుకుండాం.

- శ్రీధరీరావ్ దేవ్యపాండ్చె,

m : 94910 60585

e : irrigationosd@gmail.com

రచయిత భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛ

ప్రెస్టిగ్ మురుగన్ రాసిన నవల ‘మాథోరూపగన్’ని నిషేధించాలని 2016లో ఓ కేసుని మద్రాస్ హైకోర్టులో దాఖలు చేశారు. అందులో అశీలత వుండని పిటీషనర్ వాధన. ఈ కేసు అప్పటి మద్రాసు హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, అప్పుడు సుట్ర్టుంకోర్టు న్యాయమూర్తిగా పనిచేస్తున్న సంజయ్ కీషన్ కొర్ట్ బేంబికి వచ్చింది. ఆ రిట్ పిటీషన్ ఆయన తిరస్కరించారు. అశీలత అనేది చూసేవారి కోణాన్ని బట్టి వుంటుండని ఆయన అప్పుడు అభిప్రాయపడ్డారు.

ఈ రచన, చిత్రం అవమానకరమైన అనుభాతిని కలిగిస్తుందన్న భావన వ్యక్తులను బట్టి వుంటుంది. వాజ్య స్వీకరించడాన్ని బట్టి వుంటుంది. మన రాజ్యంగం ప్రకారం భావప్రకటనా స్వేచ్ఛ అనేది కళాకారుడికి, రచయితకి అనుకూలంగా వుంటుంది. ఆ అనుకూలాన్ని అంత నులువుగా భంగం కలిగించకూడదని న్యాయమూర్తి కొర్ట్ అభిప్రాయపడ్డారు.

కొంతమంది స్థానికులు ఆ నవల విపయంలో అభ్యంతరాలిని లేవెనెత్తారు. దాని వల్ల ఆ నవల విషయాస్పదమైంది. ఈ నవల ఒక జంట చుట్టూ తిరుగుతుంది. వారికి సంతానం కలగదు. గర్భం ధరించడానికి వారు చాలా కాలం చూస్తారు. ఆ సమయంలో సంతానం లేదన్న కళంకాన్ని వారు ఎదుర్కొంటారు.

ఆ నవల గురించి జరిగిన దశ్శచారం, తరువాత ఆ నవలా రచయిత ప్రొఫెసర్ మురుగన్ సాంఘిక మాధ్యమాల్లో ఓ సంస్కరణని పోస్ట్ చేస్తాడు. ఆ రచయిత అంటే తాను మరణించానని దాని సారాంశం. అదే విధంగా తాను రాసిన నవలన్నించిని సర్కులేపన్

సుంచి ఉపసంహరించుకున్నట్టుగా అందులో రాస్తాడు. రచయిత తన స్వంత సంస్కరణని సాంఘిక మాధ్యమాల్లో ఈ విధంగా పోస్ట్ చేస్తాడు. ఈ విషయాలన్నింటిని గమనించిన మద్రాస్ హైకోర్టు ఈ నవలని నిషేధించడానికి నిరాకరిస్తుంది. పుస్తకాన్ని ఎంపిక చేసుకునే హక్కు పారకుడికి వుంటుందని, ఏదైనా పుస్తకం నచ్చకపోతే పారకుడు ఆ పుస్తకం చదవడానికి నిరాకరించవచ్చు. అంతేకానీ ఆ నవలని, ఆ పుస్తకాన్ని చదవకూడదని ఇతరులెవరూ డిమాండ్ చేయకూడదని కోర్టు తన తీర్పులో స్పష్టంగా పేర్కొంది.

సాహిత్య అభిరుచి అనేది అందరికి ఒకేలా వుండదు. ఒకరికి నచ్చింది మరొకరికి నచ్చకపోవచ్చు. ఒకరికి ఆమోదయోగ్యమైనది మరొకరికి ఆమోదయోగ్యం కాకపోవచ్చు. అయినప్పటికే రాసే హక్కుకి ఎలాంటి అటుంకం వుండటానికి వీట్లేదని కోర్టు తన తీర్పులో పేర్కొంది. ‘అశీలత అనేది వుండవచ్చు. లేకపోవచ్చు. అది ఒక్కటే నవల ఏకైక లక్ష్యం కాదని’ ఆ తీర్పులో న్యాయమూర్తి కౌర్ పేర్కొన్నారు. స్థిరంగా వున్న సామాజిక వైతిక సూత్రాలకి అది విరుద్ధంగా వుండవచ్చు. నెన్న విపయంలో, పిల్లలు లేకపోవడం విపయంలో సమాజంలో కొన్ని కళంకాలు వుండి వుండవచ్చు.

ఈ కేసు భావప్రకటనా స్వేచ్ఛకి, వాక్ స్వాతంత్యానికి ముహిషి వున్నది. రాజ్యంగంలోని హక్కులో ఇది చాలా ప్రతిష్టాత్మకమైన హక్కు సాహిత్యం, చట్టం, సమాజం గురించిన సంబంధాల గురించి ఈ కేసు లోతుగా వివరిస్తుందని నేను నమ్మతున్నానని న్యాయమూర్తి సంజయ్ కౌర్ ఆ తీర్పులో అభిప్రాయపడ్డారు.

రచయితల మాదిరిగా, నమాజాన్ని నిర్మించడంలో అనమనాతలని అభిప్రాయలని తొలగించడంలో కూడా న్యాయముర్తులు పొలు పంచకుంటారని న్యాయమూర్తి అభిప్రాయపడినారు. కోర్టులో న్యాయమూర్తి కూడా రచయితగా మారతారు. సామాజిక సంస్థలు ఎలా వని చేయాలి, వాటిని నమర్థవంతంగా వని చేయంచాలో కూడా న్యాయమూర్తి చేస్తాడు. ఈ పసులన్నీ కూడా న్యాయమూర్తి రాజ్యాంగ పరిధిలోనే చేస్తాడు.

పెరుమాల్ మురుగన్
రాసిన నవల ‘మాట్లారూపగన్’ 2010లో ప్రచురించబడింది. ఆ తరువాత 2014లో అంగ్దంలో ప్రచురించారు. అంగ్దంలో ప్రచురించిన తరువాతనే సమస్యలు మొదలైనాయి.

ఈ నవలలోని కథాంశం విషయానికి వస్తే సంతానం లేని జంట పడ్డ కష్టాలని ఈ నవలలో రచయిత వివరిస్తాడు. తిరుచనగోద ప్రాంతంలో వన్న దురాచారాలని ఈ నవల ప్రతిభింబిస్తుంది. ఆలయ రథోత్సవంలో జరిగే 14వ రోజు పూజా కార్యక్రమంలో పాగ్నిసాలని కుటుంబ సభ్యులు కుటుంబస్తులారు. సంతానంలేని స్త్రీకి, యువకుడికి మధ్య జరిగిన లైంగిక వేధింపులను ఈ నవల చిత్రీకరిస్తుంది. ఈ నవలలోని కథాంశం ఓ నిర్మిష ప్రాంతంలోని నిర్మిష నమాజోనికి

సంబంధించినది. ఒకవేళ ఆమె గర్భం దాలిన్నే ఆ బిడ్డని దేవుని బిడ్డగా పిలుస్తారు. ఈ నవలలో అంతర్లీనగంగా అశ్శేలంగా వుందని కోర్టు ముందు దాఖలు చేసిన పిటిషన్లో పేర్కొన్నారు.

ఈ నవలని తమిళంలో రాసినప్పుడు, అది ప్రచురితం అయినప్పుడు ఎలాంటి అశ్శంతరాలు లేవు. మురుగన్కి ఎన్నో అవార్డులు కూడా లభించాయి. ఇంగ్లీషులోని అనువాదం చేసిన తరువాత సమస్యలు మొదలైనాయి.

అందం అనేది, అశ్శేలత అనేది చూసేవారి కన్నుల్లో వుంటుంది. మర్యాద, అశ్శేలత అనేవి సాపేజీ పదాలు. జ్యోతిసంజయ్యు కొల్ వెలువరించిన ఈ తీర్పు నిస్సన్దేహంగా ప్రగతిశీల తీర్పు.

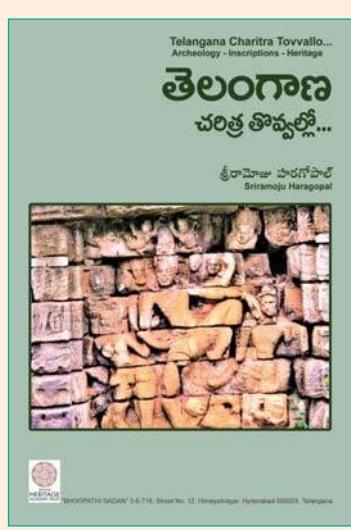
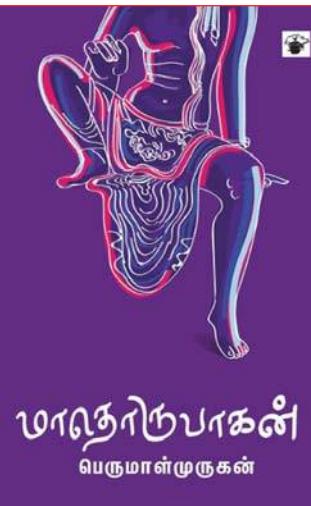
పుస్తకాలని నిషేధించడానికి, భావాలకి అద్భుకట్ట వేయడానికి ఈ తీర్పు ఉపయోగ పదుతుంది. ఈ మధ్య ఈ తీర్పుని ప్రస్తావిస్తూ న్యాయమూర్తి ఓ సమావేశంలో ప్రసంగించారు. అది WORDS ARE WHERE IT ALL BEGINS.

ఈ తీర్పుద్వారా రచయిత భావప్రకటనా స్వేచ్ఛ రచయితదే కాదు అందరి భావ ప్రకటనా స్వేచ్ఛ వెలుగులోకి వచ్చిందని చెప్పవచ్చు.

-మంగారి రాజేందర్ (జింబో)

m : 9440483001

e : rajenderzimbo@gmail.com

దక్కన్ హెరిటేజ్ అకాడెమీ ప్రచురణ

తెలంగాణ చరిత్ర తొవ్వుల్లో..

తెలంగాణ ఏర్పడ్డాక తెలంగాణ చరిత్ర, సంస్కృతి, భాష, సాహిత్యం, దేవాలయాలు, శాసనాలు, పురాతన, చారిత్రక సంపదలపై తెలంగాణ కొత్త చరిత్ర బ్యందం విశేషంగా కృషి చేస్తుంది. ఇందులో ప్రముఖులు శ్రీ రామాజు పాల్గొల్ రాజు, సంవత్సరాలుగా దక్కన్ల్యాండ్ మాసపత్రికలో కాలమ్ నిర్వహిస్తున్నారు. అవన్నీ కలిపి తెలంగాణ చరిత్ర తొవ్వుల్లో... అనే పుస్తకాన్ని దక్కన్ హెరిటేజ్ అకాడెమీ ప్రచురించగా ప్రాంగం బుక్ ఫెయాలో అలిశెట్టి ప్రభాకర్ కళావేదికపై ఆవిష్కరణ జరిగింది. రచయితకు వారి బృందానికి అభినందనలు.

వెల : రూ. 200, పుస్తకం లభించే చిరునామా : దక్కన్ హెరిటేజ్ అకాడెమీ ‘భూపతి సదన్’ 3-6-716, స్ట్రీస్ నెం. 12, హిందువురులు రోడ్, హైదరాబాద్-500029.

మొ : 9030626288

కోయ కోయతూర్ గోండ భాష

క్రీ. మా. కొన్నివందల సంవత్సరముల చరిత్రను పరిశీలించినచో ఉత్తర భూభాగానికి లుటేరియా, దక్షిణ భూభాగానికి గోద్వాన అని పిలిచేవారు. ఇక్కడ గోండి ధర్మప్రజల సగ్గ ఘట్టల రాజ్యము ఉండెనని చరిత్ర ఆధారములలో గల విషయమున సత్యము. గోండ్వాన రాజ్యమునకు మరోపేరు కుయ్యవదేశము. ఈ కుయ్యవదేశము ప్రజలే కోయిణ్ఠ - వీరినే గొండులు అని పిలిచెదరు.

కోయ కోయతూర్ గోండ ప్రజలను సగ్గలుగా ఏర్పర్చి నవమాజములో మానవతా విలువలను పెంపాందింపవడేసి సాంప్రదాయాలను, సంస్కృతిని, ఆచార వ్యవహారాలను నేర్చిన గోండి సంస్కృతి ఎంతో ఉన్నతమైనది. జటువంటి స్వచ్ఛమైన గోండి ధర్మమును శ్రీ పొహూండి కుప్పొర్ లింగో రాయిత్డ్ జంగో శాస్త్రియ ముగా విశజించి సామాజిక వ్యవస్థకు శాస్త్రియ దృక్పథమును అందించారు. స్వచ్ఛమైన సాంప్రదా యాలను కోయగోండ నవమాజమునకు అందించిన మహామార్తులు శ్రీపాపుండి కుప్పొర్లింగో, కోష్టవీన్ రాయిత్డ్ జంగో పేరు సూచించిన సాంప్రదాయాలను, ఆచార వ్యవహారములను నేటివరకు కోయగోండ ప్రజలు పాటించుచు, ఆచరిస్తు నాగరికతను కాపాడుతూ వస్తున్నారు. ప్రత్యేకమైన ఆచార వ్యవహారములతో జీవనశైలిని గడువుతున్నారు. గోండి ధర్మ ప్రజలకు స్వతంత్ర్య న్యాయ వ్యవస్థాపనతో పాటు సంబంధ బాంధవ్యాలు, తత్త్వచింతన మానవతా విలువలు పెంపాందించే సూత్రాలను, తత్త్వమును శ్రీ పొహూండి కుప్పొర్ లింగో కోయగోండి భాషలో బోధించినారు. పాటలు, కథలు, శాస్త్రములు, పొడుపుకథలు, గాథలు, ఎస్సెన్స్ గోండుల సంస్కృతితో ఇమిడి యున్నవి.

గోండి భారతదేశపు మాతృభాష:

ప్రపంచ పటమును భాషా ఆధారముగా సమగ్రగా చూస్తే ఒక విషయము స్ఫుర్తముగా కనిపిస్తుంది. ప్రతి దేశానికి తమ రాజభాష, మాతృభాషలు కలవు. యునైటెడ్ కింగ్డమ్ రాజభాష, మాతృభాష - అంగ్రము. ఈ విధముగా చైనాకు రాజభాష, మాతృభాష - చైనీస్, ప్రాస్ట్ - ఫ్రెంచ్, ఇటలీకి - ఇటాలియన్, జపాన్కు - జపాని, స్థోల్మెన్కు - స్థోల్మెన్, రాజభాషలు, మాతృభాషలు కలవు. కానీ మన భారత దేశపు స్థితిని పరిశీలిస్తే ఒక విచిత్రమైన విషయం గోచరిస్తుంది. అదేమనగా మన దేశానికి హిందీ రాజభాష. మరి హిందీ భాష ఈ

దేశములో ఏ ఒక వర్గము యొక్క మాతృభాష కాదు. తల్లి తన సంతాసానికి నేర్చి భాష అదే మాతృభాష.

దేశపు మాతృభాషగా గుర్తించడానికి కొన్ని యొగ్యతలుండుట అత్యంత అవసరము. అవి:

- ఆ భాష అన్ని భాషలకంటే ప్రాచీనమైనదై ఉండాలి.
- ఆ భాష యొక్క వ్యాపకత ఇతర భాషలపై ప్రభావము పదే స్థాయిలో ఖచ్చితముగా ఉండాలి.
- యుగయుగాల వరకు ఆ భాష సామాన్యాల భాష రూపములలో ఉండాలి.
- ఆ భాష నిరంతరముగా మరియు వర్తమానములో కూడ ఆస్తిత్వం కలిగి ఉండాలి.

5. ఆ భాషలో జానపద గీతాలు, జానపద సాహిత్యము మరియు సంస్కృతి ప్రాచుర్యంలో ఉండాలి.

అనేక భాషా శాస్త్రజ్ఞులు ‘బ్రహ్మా’ ఈ దేశపు ప్రారంభ భాషగా అంగీకరి స్తున్నారు. ‘బ్రహ్మా’ నుండి ప్రాచీన భాష పాశీ పాశీ పాశీ ప్రాచీ భాషపై అత్యధిక ప్రభావము చూపేనని, పరిశీలకులు తీరుమల వెంకటేశ ఆత్రంగారు పాశీభాష పుట్టుక కూడా గోండి భాష నుండియే అని తన “గోండి సంస్కృతిచే ధర్మ” అను తన గ్రంథంలో తెలిపియున్నారు. ఈ జె.ఎఫ్.

పోనిట్ట జస్ట్స్ రానాడే, రేవ. పాదర్ మరియు మాక్స్ ముల్లర్ మొదలైన విద్యాంసులు గోండి భాషను “ప్రాచీ ద్రావిడియన్ లాంగేస్జ్గ్ గా భావించారు. రాజ్యాంగము అంగీకరించిన భాషలలోకెల్లా తమిళభాష అత్యంత ప్రాచీనమైన భాష. కానీ గోండి భాష ప్రాచీనత ముందు ఇది నిలువబడదని ద్రావిడ భాషావేత్త డా॥రాబర్ట్ కాల్టెల్ (కోల్ఫ్రేల్) చెప్పారు.

ఈ పరిస్థితిలో మనకు తెలుస్తుంది ఏమనగా గోండి భాషలో ఈ దేశపు గ్రామీణ ఇతర భాషలు (మాండలికాలు) అర్థము చేసుకుంటున్నారు. నేర్చుకుంటున్నారు. ముఖ్యంగా తమిళం, తెలుగు, కన్నడం, మళ్ళీళ్ళం, బ్రహ్మా, కుయ్య, కొలాపీసీ, మొదలైనవి గోండిభాష సమీప పోలికలు అధికముగా ఉన్నవి.

గోండిభాష ప్రాటో ద్రావిడన్ లాంగేస్జ్ అనగా ప్రారంభ ద్రావిడ భాష. ఇది తమిళం కంటే ప్రాచీనమైనది. కాబట్టి రేవ. పాదర్ పీరార్ పరిశోధన ఆధారముగా మొహంజుదరో, హరప్పా, ద్రావిడ లిపి బ్రహ్మా లిపి కంటే కూడా ప్రాచీనమైనది. అనేక భాషా శాస్త్రజ్ఞులు గోండి

భాషను ప్రారంభిక ద్రావిడ భాషగా ఒప్పుకున్నారు. 'వెంకటేర్ ఆత్రం' అధ్యయనం ప్రకారం గోండి లిపి బ్రహ్మీ లిపికి తల్లి అనగా ఈ దేశపు అన్ని భాషల తల్లి అయిన మన గోండి భాష ఈనాలికి జీవించి ఉన్నది. గోండ్వానా రాజధాని శ్రుయోగ క్రి.పూ. 104 నష్టం కాకుంటే మరియు నలందా విశ్వవిద్యాలయంలో 629లో కాలీపురం రాజు బ్రహ్మీపాదుడు భాష యొక్క అపార సాహిత్యమును భస్మము చేయుకుంటే గోండిభాష సాహిత్యము సరియైన మార్గాన్ని చూపేది, గోండి భాష భారతదేశపు మాతృభాష అని బుబులు అయ్యేది.

గోండిభాష లిపిని రంగేలిసినగ్ భావారి హస్యంతరావు కుప్రాంకుంరం (జిడిపి) మాధవరావ్ మౌతిరావణ కంగాళి మని రావణదుగ్గాగార్లు పరిశోధనల చేత ఎంతో ప్రయాసంకోర్చి లిపి వెతకబడి ప్రస్తుతము పుస్తకముల రూపములో ఉంచబడినది. ప్రచరితమవుతుంది.

గోండి ద్రావిడ భాషలు:

గోండిభాష ద్రావిడ భాషా కుటుంబమునకు చెందినది. ద్రావిడ కుటుంబములో 1. తమిళం, 2. మళ్ళీయాళం, 3. కోత, 4. తొడ, 5. కొడగు, 6. క్రూడం (మూండలికంబడగ), 7. తుళు, 8. తెలుగు, 9. గోండి (మూండళికం కోయ), 10. కొండలేకకువి, 11. పంగో, 12. ముండ, 13. కూయి, 14. కువి, 15. కొలామి(మూండలికం నాయ్యి), 16. నాయకతీ, 17. పర్రీ, 18. గదబ, 19. కూడుఖ్, 20. మాల్టో, 21. బ్రాహుయా అనే ఈ ఇరవై ఒక్క భాషలు ఉన్నట్లు ప్రస్తుత లెక్కల ప్రకారం తేలింది.

గోండి మధ్య ద్రావిడ భాష అనేదానికి మధ్య ద్రావిడ భాష కుటుంబంలోని భాషలైన తెలుగు, కొండ, తమిళం, పెంగో, మళ్ళీయాళం, కూయి, మూండ, కొలామి, కూడుఖ్, కువి భాషలతో సన్నిహిత సంబంధం ఉందని స్వస్థమవుతుంది.

కొన్ని ధ్వనుల కలయిక ఈ క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

గోండి	తెలుగు	తమిళం	మళ్ళీయాళం	క్రూడం	కొలామి
భాష	భాష	భాష	భాష	భాష	భాష
కన్	కన్ను	కణ్	కణ్	-	కన్
పల్	పల్లు	పల్	పల్	పల్	పల్
నూర్	నూఱు	నూఱు	నూఱు	-	-
ఎలి	ఎలుక	ఎలి	ఎలి	జలి	-
విడుజ్	విడు	విడు	విడు	-	-

వీటిలో తమిళం నుండి తుళి దాకా ఉన్న భాషలను ఒక ఉపభాషా కుటుంబప్రాంతాను (డక్షిణ ద్రావిడం) తెలుగు నుంచి గదబ దాకా ఉన్న భాషలను మరోభాషా కుటుంబముగాను (మధ్య ద్రావిడం) కూడుఖ్ మాల్టో బ్రాహుయా అనే మూడు భాషలు ఇంకొక ఉపభాషా కుటుంబముగాను (ఉత్తర ద్రావిడము) పరిగణించవచ్చు. గోండి భాష యొక్క ధ్వనులు, వ్యాకరణం, నిర్మాణము మిగిలిన మధ్య ద్రావిడ భాష తో పోల్చి చూస్తే గోండికి అన్ని ద్రావిడ భాషలతో సంబంధమన్నట్లు ఉంది.

- సిదాం అర్చు

FORM IV (See Rule 8)

Statement about ownership and other particulars of periodical Deccan Land as required to be published in the first issue every year after the last day of February.

- Place of publication : Hyderabad
- Periodicity of its publication : Monthly
- Printer's Name : M.Veda Kumar
Nationality : Indian
Address : "CHANDRAM"
3-6-712/2,
Street No.11,
Himayatnagar,
Hyderabad-
500029.
- Publisher's Name : M. Veda Kumar
Nationality : Indian
Address : "CHANDRAM"
3-6-712/2,
Street No.11,
Himayatnagar,
Hyderabad-
500029.
- Editor's Name : M. Veda Kumar
Nationality : Indian
Address : "CHANDRAM"
3-6-712/2,
Street No.11,
Himayatnagar,
Hyderabad-
500029.
- Names and addresses of individuals who own the periodical and partners or shareholders holding More than one per cent of the total capital. : M. Veda Kumar

I, M. Veda Kumar, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Sd/-
(M. Veda Kumar)
Date : 1st March, 2023 Signature of Publisher

వేలుపుగొండ తుంబురేశ్వరాలయం

వేలుపుగొండ గ్రామానికి తూర్పుగా వున్న చిన్న గుట్టకు ఉత్తరం అంచన చెరువు ఒడ్డున శివాలయం వుంది. ఈ ఆలయం తుంబురేశ్వరాలయంగా ప్రసిద్ధి చెందింది. తుంబురేశ్వరాలయంలో లింగాన్ని స్వయంగా నారదుడే ప్రతిష్ఠించాడని స్థానికులు కథగా చెప్పుకుంటారు. ద్వారప్పణితిని పరిశీలించినపుడు సందేహాలు అనేకంగా కలుగుతున్నాయి. ఈ దేవాలయం ఎవరిది. తుంబురేశ్వరునిదే అయితే ఎక్కడా తుంబురుని బొమ్మ కనపడదు. గ్రామాలయ ద్వార నిర్మాణం ఫూర్తిగా చాటుక్కుశైలి.

జైనంలో సుమతితాంత్రి 5వ తీర్థంకరుని యజ్ఞ యజ్ఞిణులలో యిక్కడు తుంబురుడు. ఈ తుంబురుడు హిందూమతం, పూర్వాల్మీ గంధర్వ ప్రభువు. నారదునితో సమానమైన గానపతిభ కలవాడు. జైవంలో కెక్కుతో కనిపిస్తాడు. ఈశ్వరభక్తుడు. నందితో సమానమైన వాడు. అర్థారేశ్వరునిలో కూడా ఒక్క శివప్పే ఆరాధించి, ఈశ్వరుని మాలినివాడు. ఆమె శాపానికి గుర్తైన వాడని పురాణ కథనం. వేల్వగొండ తుంబురేశ్వరాలయంలో తుంబురుడు కనిపించడు. శివుడే తుంబురేశ్వరుడైనాడేమో.

ఈ దేవాలయానికి ప్రధాన ద్వారం ఒకటి, ఉపద్వారాలు రెండు వున్నాయి. దేవాలయం ముందర ఒక గోధుమరంగులోనికి మారిన తెల్ల గ్రానైట్ నంది విగ్రహం వుంది. నందికి గజ్జలపట్టెడ తప్ప వేరే అలంకరణ లేదు. శిల్పిరీతిని బట్టి ఇది బాదామి చాటుక్కుశైలికి చెందిన నంది. దానికి ఎదురుగా 6 అడుగుల ఎత్తున్న కపడగల నాగశిల్ప ఫలకం దేవాలయ ద్వారం గోడలకి ఆనించి నిలిపివంది. దక్షిణం వైపు ఉప ద్వారానికి, ప్రధాన ద్వారానికి కేవరూప వైప్పప ద్వారపాలకులున్నారు. ప్రధానద్వారానికి వింజామరలతో స్త్రీ పరిచారికలు, కాన్సులతో పరిచారకుల నడుమ ద్వారపాలకులు అగుపిస్తాయారు. ద్వారస్తంభాలపై చాటుక్కుశైలి రత్న పుష్పలు, లతామాలికా తోరణాలున్నాయి. ఓప ఉత్తర ఉపద్వారానికి ఇరువైపుల కలశాలున్న ద్వార స్తంభాలున్నాయి. వాటి పక్కన ఒకే రాతికి చెక్కిన రెండు పానవట్టల మీర అమర్ఖన లింగం వుంది.

కప్పు చూరుకింద దేవాలయానికి రెండువైపుల ఔరవ శిల్ప ఘలకాలున్నాయి. వాటికి మధ్య రెండువైపుల కపడగలతో ఖడ్డాలు, దాలులు ధరించిన నాగశిల్పాలున్నాయి. వీటి మధ్య ప్రధాన ద్వారంపై లలాటబింబంగా మకరతోరణం చెక్కిన చతుర్భుజ తాండవశివుని శిల్పం (Ref.Rekharao), ఇద్దరు మార్గంగికులైన గణపతినిధులు కనిపిస్తారు. దేవాలయ ద్వారంపైన, ఇరువైపుల వాద్యలతో. మకర యాశీలకు వెనకు

రెండువైపుల మెదలు వెనక్కి తిప్పి చూస్తున్న అందమైన, రెండు హంసల శిల్పాలున్నాయి.

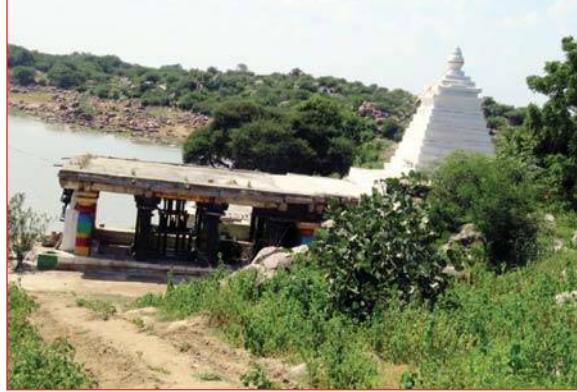
ఈ గుడి ఎన్నిసార్లు పునరుద్ధరింపబడ్డదో... ఒకే దేవాలయంలో జైనం, శైవం, వైష్ణవం అనవాళ్ళు అగుపిస్తాయాయి. ఇది ఏ దేవాలయి దేవాలయం? రెండు ద్వారాల్లో వైప్పప ద్వారపాలకులున్నారు. కానీ, కేవాలయం కాదు. కానీ, బయట వున్న సత్రం వంటి నిర్మాణం గోడల్లో పెట్టిపున్న దశావతారాల తోరణంతో వున్న కేవపమార్తి తల ఒకటి కనిపించడం వల్ల ఈ గుడి ప్రాంగణంలో కేవాలయముండేదని చెప్పవచ్చు. కలశాల ద్వారముంది. ప్రస్తుతం జైనాలయం కాదు. శివతాండవ శిల్ప పట్టిక వుంది. దీనిని శివాలయం అంటున్నారు. పశ్చిమాభిముఖ ద్వారమున్న ఈ దేవాలయ మంటపంలో గుడి మంటపంలో 16 స్తంభాలున్నాయి. అన్ని స్తంభాలు ఒకే శైలిలో లేవు. వేర్వేరు కాలాలలో వేర్వేరు శైలిలలో చెక్కిన రెండురకాల స్తంభాలు రాష్ట్ర కూటులు, చాళుక్యులు, కాకతీయుల శైలిలో వున్నాయి. మంటపమే గర్భగుడికి తర్వాత చేర్చినట్లున్నది. నక్షత్రాకార దేవాలయానికి ఈ మంటపం కుదర లేదు.

ఈ దేవాలయంలో అంత రాళం లేదు. పెద్ద గర్భగుడి వుంది. గర్భగుడి ద్వారస్తంభాలపై పరిచార కులతో కూడిన చతుర్భుజులైన శైవద్వారపాలకులు శృంగి, శృంగి కరండ మకుటాలతో, ధమరుక, త్రిశూల, ఖట్టాంగం, గదలతో తర్వాతిపట్టి వున్నారు. అయితే ఈ ద్వారపాలకులకు పక్కన విభిన్నమైన స్తంభాలపై జైనధేయ దేవాలయంలోని కలశాలను పోలిన కలశాలున్నాయి. ఇది జైన దేవాలయ లక్షణమే. స్త్రీ పరిచారకులతో ఇద్దరు కుడిచేతులు వైకెత్తి మకరాల నోటిలో పెట్టినట్లున్న శిల్పాలో ఒక స్త్రీ చేతిలో ఘలం, రెండు స్త్రీ చేతిలో జలపాత వున్నాయి. వీరు ఇద్దరు గంగా యములనై వుంటారు. వింజామర ఒక చేత, ఘలమైక చేత ధరించిన స్త్రీ, ధనం లేక కాన్సుల సంచి మోస్తున్న పురుష పరిచారకుడు ద్వారానికిరైపై అగుపిస్తాయి.

ఉత్తరాశిమీద లలాటబింబంగా ద్వారపాలకు జిల్లామున్నది.

గర్భగుడి కడప ముందర మెట్టుబిండగా శంఖలతాతోరణం చెక్కిపున్న రాతిఘలకం వున్నది. ఇది జైన దేవాలయ సంప్రదాయం. ప్రతి జైన దేవాలయం గర్భగుడి ముందర సాధారణంగా కనిపించే రాతిఘలకం.

గర్భగుడి గోడకు అదిత్యని అర్థ (ఉప్పు) శిల్పమున్నది. శిల్పం పౌలుసల శైలిలో చెక్కినది.

గ్రుగుడిలోపల మధ్య సోమసూత్రమున్న గుండ్రని పానవట్టంలో ప్రతిష్ఠింబధిన అరదుగు ఎత్తైన శివలింగమున్నది. ఈ శివలింగం గుండ్రంగా లేదు అంచులు మచిచిన నలుపలకల లింగంగా కనిపిస్తున్నది. లింగం ముందు తూర్పుమైపు చిన్న నంది వుంది. గర్బగుడిలో లింగానికి ఉత్తరంగా దుర్గ, దక్షిణంగా మైలారుడు వున్నారు. ఉత్తరంగా 13,14 శతాబ్దాల శైలిలో చెక్కిన దుర్గాదేవి విగ్రహం వుంది. అది దేవతాధిష్ఠాన పీరం కాదు. శివలింగ వేదిక మీద చదరపు రాతిపలక మీద దేవతన నిలిపారు.

ఇద్దరు దేవేరులతో పెద్దగడ్డం, సిగముడితో పీరాసనంలో కూర్చున్న ద్విబుజుడైన మల్లను దేవుని శిల్పపలకం వుంది. అయినవోలులోని మల్లను వలె గడ్డం వుంది. అయిధధారి కాదు. కుచిచేతిలో అక్షమాల (జవమాల) వుంది. కూర్చునివున్న స్యామి ఎడమతొడపై గంగిమలవ్యాప్తి తుప్పాడ మల్లవ్యాలున్నారు (కర్ణాటక సంప్రదాయం - Ref. Venkatesh Kuruba).

శాసనాలలో ప్రతిమాలక్ష్మణాలు చెప్పడం అరుదు. మైలారుదేవుని ప్రతిమాలక్ష్మణాన్ని వివరించిని నల్గొండ జిల్లా నిడిగూడెం శాసనం. అరుదైన మైలారుదేవుని ప్రతిమాలక్ష్మణం ఈ శాసనంలోని శివస్తుతిలో భాగంగా వివరింబబడింది. ఈ శాసన కవికి శిల్పశాస్త్ర పరిచయ మున్చిట్టు ఈ వివరశి సాక్షం చెప్పుక్కున్నది. ఈ శాసనంలో భక్తుల కోరిక మేరకు అవతరించిన శంభు మైలారుదేవుడు ‘ఎడమచేతిలో త్రిశూలం, పానపాత్ర, తీక్ష్ణ ఖడ్గం, ధమరుకాలు’ ధరించి కనిపిస్తాడని ప్రతిమాలక్ష్మణ వివరణ ఉంది. చాముండి దేవతకు పురుషురాపమే మైలారుదేవుడుగా కనిపిస్తాడు.

‘హామహాస్తే త్రిశూలం కనకమయ సుధాపానపాత్రం ద్వితీయే భిఫ్రాణం లీక్కుఖడ్డం ల్రిత దకమ వరే దైత్యానాత్రక హేతుర్వానారత్నేము..భై బ్రధం ధమరుగ పరే వారుగంభీరనాదం భక్తుస్నేష్టారం సిక్షే జయంతి కులపతి శూంభు మైలార దేవః’ (నల్గొండ శాసనసంపది-1, శా.సం.99, పే.284, నడిగూడెం)

వేలుపుగొండ మల్లను ఈ శాసనకాలం కంటే ముందరి వాడనిపిస్తుంది. ప్రతిమాలక్ష్మణ పరిణామం ఇక్కడ కనిపిస్తున్నది.

వేలుపుగొండ గ్రామానికి పడమట వున్న చిన్నశాతిగుట్ట మీద పురాతన శివాలయపు అనవాళ్ళు, ఆవాసాల గోడల పునాదులు, ఒక గుండం, రాతిగుపలు అగుపిస్తున్నాయి. 3 అడుగులు ఎత్తున్న శివలింగం గుండని పానవట్టం మీద నిలిపివుంది. పానవట్టం పురాతనపైనది. లింగం మాత్రం సమలింగశిల్పం. బ్రుహస్పూత్రం కూడా వుంది. అది

తర్వాత కాలానిది చాళుక్యులదా, కాకతీయులదా? ఒకముడు అక్కడ పెద్ద శివలింగం వుండేదని మాత్రం తెలుస్తున్నది. ప్రస్తుతం శివలింగానికి పడమట దక్షిణాభిముఖంగా వున్న ద్వారంతో రామాలయం కొత్తగా నిర్మించబడినది వుంది. ఆంజనేయుని గుడి కూడా వుంది. కొత్తగా గుట్టపైకి రోడ్డు వేసేందుకు తప్పినపుడు ఆ బాటలో, గుట్టకింద విప్పకుండిసుల నాటి పొడ్డాన ఇటుకలు లభించాయి. గుట్టపైన చూస్తే కూడా పెద్ద ఇటుకలు కొన్నిచోట్ల గుండ్రంగా పేర్లు కనిపిస్తున్నాయి. కొన్ని రాళ్ళవరునలు కూడా. ఘర్యం గుట్ట మీద కీసరలో లెక్క రామలింగశ్వరాలయం వుండేదేమో. గుట్టపైకి ఉత్తరం సుంచి రాతిమెట్లు కట్టివున్నాయి.

గుట్టమీద సుంచి తూర్పుమైపుగా దిగుతున్నపుడు రాతిగుహ కాసుకుని వున్న రాతిగోడలకు చెక్కిన పార్వ్యనాథుని విగ్రహం, అటీటు ట్రీపురుమల శిల్పాలు వున్నాయి. 7తలల నాగు భత్తంగా వున్న పార్వ్యనాథుని శిల్పం శైలీపరంగా 9వ శతాబ్దానికి చెందినది కావాలి.

గుట్ట కింద ఆగ్నేయంగా ఒకబోట బైరవుని రేభాశిల్పం వుంది. గ్రామంలో పశువుల దవాభాన ముందరి గడ్డమీద జీనుని తల ఒకటి వుంది. మరోబోట అడుగెత్తున్న రాతిమీద హనుమంతుని విగ్రహం చెక్కివుంది.

అటు బైరవుడు కాపాలిక, కాలాముఖులిక్కడ వుండేవారని తెలుపుతుంటే, హనుమంతుడు అక్కడ వ్యాప్తిచెందిన వైప్పువ మతప్రతినిధిగా వున్నాడు.

ఈ దేవాలయం వెలుపలి గోడల మీద అత్యంతమైన శిల్పాలున్నాయి. ప్రదక్షిణ క్రమంలో చూస్తే

- 1వ కుడ్జయిల్పం నాగిని హాళేళీదు శైలిలో వున్న విగ్రహం. రామపుగుడి నాగినికి ఆదర్శశిల్పం.
- 2వది ఎత్తుమడిమల పావుకోళ్ళతో మోకాళ్ళ దాలేన అంగప్రటంతో, కుచిచేతిలో న్యాయదండంతో, ఎడమచేతి చూపుడు వేలు గడ్డం కానించి నిల్చిన్న మీసులప్పక్కి తలపై మెడలదాకా వేలాడిన శిల్పారణం వుంది. (విశేషాలుని ప్రతిమ అనిపిస్తుంది) ఇదే శిల్పాన్ని పోలిన బొమ్మ హాళేళీదులో కూడా వుంది.
- 3వ శిల్పం కుచిచేయి కుడితొడపైనుంచి ఎడమచేత చామరం వంటిదానిని ధరించి నిల్చిన్న ట్రీముర్తి త్రిభంగిమ శిల్పం. రామపుగుడి త్రిభంగిమశిల్పాలకు పేరుగున్నది.
- 4వది బైరవశిల్పం. కపాలమాలాలంక్రత, అష్టభజి. ఖట్టుంగం ధరించడం పాపవత, మహాశ్వర, కాలాముఖుల ఆరాధనా

శిల్పాలలో ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. కాళ్ళకింద రాక్షసుడు, పాముని చంపుతను ముంగిన ఈ శిల్పంలో ప్రత్యేకం. కాకతిదేవత లక్ష్మణులుగా చెప్పుకున్న ప్రతిమాలక్ష్మణాలలో ముంగినవాహనంగా వున్న సొమ్య చాముండిని కాకతి అన్నారు... ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

- 5వ శిల్పం నాట్యముద్రపట్టిన నాట్యగ్రత్త.
- 6వది తలపై తామరను ధరించి దానిపై బోసం వంటి దానిని రెండుచేతులతో పట్టుకుని మోస్తున్న నాగినిశిల్పం.
- 7వ శిల్పం కుడిచేత ఘలం, ఎడమచేత పుష్పం ధరించిన ప్రీమ్యార్తి జైనయ్యిణిని పోలిపుంది.
- 8వది కీర్తిముఖం వంటిది. లేదా పరిపాలకుల చిహ్నమై వుంటుంది.
- 9వది దర్శణనుండరి. హాళేబీదు శిల్పమే ననిపిస్తున్నది.
- 10వ శిల్పం హంసవాహిని సరస్వతి. అక్షమాల, పుష్టకం, అంకుశం, పాశాలతో మామిడిపిందెల తోరణంతో సుభాసనంలో కనిపిస్తున్న ఈ దేవత జైనప్రతిమాలక్ష్మణాల పోలికలతో వున్నది.
- 11వ కుడ్యుశిల్పం ఎడమచేయి తలపై నాట్యముద్రగా ధరించివున్న య్యిణి. హాళేబీదుడైతి.
- 12వ శిల్పం అత్రుకూపోగ్యాందిని. కుడిచేత మామిడిపండ్లు తెంపుతను ఈ ప్రీమ్యార్తి ఎడమపైపు చంకలో వున్న పుత్రుని ఎడమచేతిలో మామిడిపండ్ల గుత్తి... జైనప్రతిమాలక్ష్మణాలను బట్టి ఈ శిల్పం అప్రుకూపోగ్యాందిని లేదా అంబికదే. ఈ య్యిణి నేమినాథుని శాసనదేవత.
- 13వ శిల్పం కుడిచేత అంకుశం, ఎడమచేత ఘలం ధరించివున్న య్యిణిది.

- 14వ శిల్పం మన్మథునిది. కుడిచేత పుష్పబాణం, ఎడమచేత చెరుకువిల్లు ధరించివున్న సుందరుడు మన్మథుడే.
- 15వ శిల్పం మహిషాసుర మృద్మనిదే... ఈ శిల్పం కూడా హాళేబీదు శిల్పాలతో జతకట్టేదే.
- 16వ శిల్పం రామపుటో కనిపించే కోతి సుందరి బోమ్మే.
- 17వ శిల్పం ద్వీఘుజుడైన బైరవుడు. కుడిచేత ఖడ్గం, ఎడమచేత రక్తపాత్రను ధరించివున్నాడు.
- 18వది చివరి కుడ్యుశిల్పం కుడిచేత పుష్పం, ఎడమచేత ఘలం ధరించివున్న ప్రీమ్యార్తిది. య్యిణి శిల్పమేననిపిస్తున్నది.

గుడి సక్షత్రాకారంలో నిర్మించబడ్డది. మహబూబ్‌నగర్ గ్రంథాలలో దేవాలయాన్ని కొన్నింట పోలిపుంది. దేవాలయమంటపం, దాని ప్రశ్నరాలను చూసినపుడు ఇది కాకతియైలై కాదనిపిస్తున్నది. తుంబరేశ్వరదేవాలయం ఎదురుగా స్తరం లక్ష్మణాలను కలిగిన పాకశాల వుంది. ఈ నిర్మాణం గోడల మీద కూలిపోయిన గుడి శకలాలను అతికించినట్టున్నారు. తూర్పుగోడమీద బహుశః కేశపమ్యార్త తలకావచ్చు). తలచుట్టు తోరణంమీద దశావతారాల శిల్పాలు కనిపిస్తాయి. దశావతారాలలో బధ్దుడు(తొలిసారిగా తెలంగాణాలో కనిపించాడు)

కూడా వున్నాడు. ఈగోడలో పున్నవన్నే పాతగుడి శకలాలే.... ఉత్తరంవైపున్నగోడకు గంపతితో కూడిన సప్తమాతృకలు, దేవాలయం కప్పులో వుంచే పద్మదళం, అష్టకోణయంత్రం, కీర్తిముఖాలు, సప్తాశ్వాల అదిత్య దేవతాఫేరం, నాగశిల్పాలు, రాతిపూలకిచీకీ, ఒక రాతి పలకపై పాదాలు వున్నాయి. పాదాలు జైనమతంలో కనిపిస్తాయి. లోపల రాష్ట్రకూటులశైలి రాతిస్తుంభాలు, ఈశాస్త్రంలో బావి శిథిలాలు, ఈ దేవాలయాలకు ఉత్తరాన పెద్దచెరువు వున్నాయి.

రాజులు మారినపుడల్లా మారిన రాజుల విశ్వాసాల కనుగుణంగా దేవాలయాలు కూడా పరివర్తనం చెందటం తెలంగాణ దేవాలయాల్లో కనిపిస్తున్నది. వేలుపుగొండ తుంబరేశ్వరాలయం ఒక పెద్ద ఉదాహరణగా నిచివుంది.

ప్రస్తుత వేలుపుగొండలో లభించిన, అచ్చయిన శాసనాలు మూడు మెదక్ జిల్లా శాసనసంపటిలో వున్నాయి.

1. కళ్ళాణీచాటుక్కు చక్రవర్తి త్రైలోక్యముల్లదేవర పాలనాకాలంలో క్రీ.శ. 1050సం.లో వేసిన శాసనంలో ఇక్కడి శివాలయానికి 12 మర్మరుల భూమిని గుదిలో పూజాదికాల నిర్వహణకు గాను ప్రెగ్గడ గోవిందయ్య చేసిన దానం ప్రస్తావించబడింది.

2. కళ్ళాణీచాటుక్కుచక్రవర్తి రెండవ జగదేకమల్లుని ఏలుబడికాలంలో క్రీ.శ. 1139 సం.లో వేయబడిన శాసనంలో వేలుపుగొండలోని మైలార్దదేవునికి 'సాచి పెమ్మానడి' అర్పనాదులకు గాను భూములను దానం చేసినట్టు తెలుపబడ్డది.

3. ఈ శాసనం అనంపర్చాడ్ఱం. లఘుశాసనం. ఇందులో కేవలం మల్లినెట్టి అతని కూతురు ప్రస్తావించబడ్డది. శాసనలిపిని ఒట్టే 8 లేదా 9 శతాబ్దించాల్చి శాసనం.

తుంబరేశ్వరాలయం శివాలయం కాదు. శివాలయాగా మార్చబడిన జైనబసని. గుట్టమీద విష్ణుకుండినుల కాలంనాటి రామలింగేశ్వరాలయ శిథిలాలున్నాయి. కోటగోడ అనవాళ్ళున్నాయి. గుట్టకే లభించిన రాతిచిత్రాలు, దొరుకుతున్న రాతివిముట్టు వేలుపుగొండ చరిత్ర పూర్వయుగం నుంచి చారిత్రక కాలాల దాక మాసవ పరిషామాలకు, సంస్కృతి, నాగరికతలకు వికాసవేదికగా పున్నదని తెలుస్తున్నది.

ఇలీవలికాలంలో గుడి పక్కనున్న చెరువు ఆవలి గుట్టమీద నుండుగుల నల్గూర్లనైటు రాతిలో చెక్కిన పార్శ్వనాథ విగ్రహం లభించింది.

ధన్యవాదాలు:

ఈ జైనేత్తాలయ సందర్భంలో, పరిశీలనలో సహచరులు వేముగంతీ మురళీక్షష్ట వేముగంబి రఘునంద్, అపోచిలిం కరుణాకర్, బోగ్గుల శంకర్ రెడ్డి, చంటిలకు.

- శ్రీరామేష హరగోపాల్,

m : 99494 98698

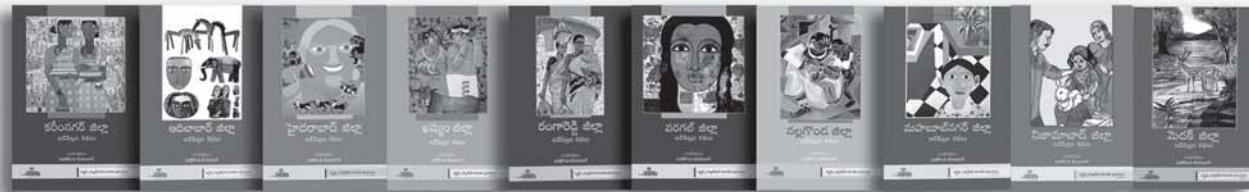
e: akshara25@gmail.com

చిల్డ్రన్స్ ఎడ్యుకేషనల్ అకాడమీ

ప్రైధరాబాద్ (Regd. 720/1982)

బాల చెలిమి
పిల్లల వికాస పత్రిక

తెలంగాణ బడి పిల్లల కథలు

10 పుస్తకాల సెట్ ధర రూ. 330 • తగ్గింపు ధర రూ. 300

పిల్లలకు అత్యంత ఆనందానిచ్చేది ఆట బోమ్మలు, కథల పుస్తకాలే. పొర్చుపుస్తకాలు అంబించే జ్ఞానానికి సమాంతరంగా మరంతో లీచ్జ్ఞానాన్ని అంబించేది బాల సాహిత్యమే. పుస్తకాలు పిల్లల ఆరోహించాలను పెంచుతాయి. వారి తీవ్రాలకు ప్రాణం పోస్తాయి. వారిలో స్మజనాత్మకతను పెంచుతాయి. చల్తు, సంస్కృతి, కళలు, సైన్స్ మానవ స్వభావాలు, జంతు స్వభావాలు, ఆరోగ్యసంబంధిత అంశాలు - ఒకటేమిటి ప్రాథమిక విజ్ఞానాన్ని బాలసాహిత్యం, పిల్లలో వైతికతను, ఆధ్యాత్మికతను, సత్కుమామైన ప్రవర్తనను, మంచి చెడుల అవగాహనను పెంచే బాధ్యతను బాలసాహిత్యమే నెరవేర్గులదు.

ఇవి ఆచ్చంగా మన పిల్లలు రాసిన కథలు, స్వాధ్యామైన కథలు. "చిల్డ్రన్స్ ఎడ్యుకేషనల్ అకాడమీ" తెలంగాణలోని ఉమ్మడి 10 జిల్లాల "బడి పిల్లల కథలు" సంకలనాలుగా అందమైన బోమ్మలతో గతంలో వెలువరించింది. అవి రెండు తెలుగు రాష్ట్రాల్లోనూ బిశేష ఆదరణ పొందాయి.

అలాగే ఇప్పుడు పిల్లలకోసం తెలంగాణలోని ఉమ్మడి పటి జిల్లాల బాల సాహిత్య రచయితలు రాసిన "పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు" పటి సంకలనాలను అందమైన బోమ్మలతో వెలువరించింది. చిన్నారులు, పెద్దలు, సాహితీ వేత్తలు ఎప్పటినెలి ఈ పుస్తకాలను ఆదరిస్తారని ఆరేష్యున్నాం.

-మజీలోం వేదకుమార్
చైర్మన్, చిల్డ్రన్స్ ఎడ్యుకేషన్ అకాడమీ

పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు (ఉమ్మడి పడి జిల్లాలు)

10 పుస్తకాల సెట్ ధర రూ. 350 • తగ్గింపు ధర రూ. 300

ప్రతులకు

అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలు. మరియు
'భూపతి సదన్' 3-6-716, ప్రైట్ నెం.12, హిమాయ్తెనగర్, హైదరాబాద్-500029
ఫోన్ : 9030 6262 88

email: edit.chelimi@gmail.com website : www.balachelimi.com

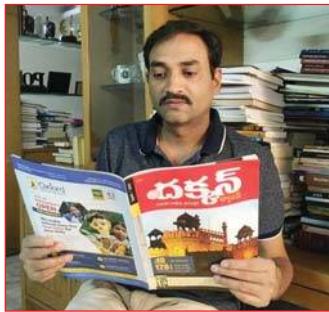
చిల్డ్రన్స్ ఎడ్యుకేషనల్ అకాడమీ ప్రచరించిన ఇతర పుస్తకాలు

స్వతంత్ర అభిప్రాయాల వేదిక

ప్రత్యేక తెలంగాణ రాష్ట్ర ఉద్యమ కాలంలో పుట్టి రాష్ట్ర అవతరణ అనంతరం కూడా ఆయా రచయితలు తమతమ స్వతంత్ర అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చడానికి ఒక వేదికగా నిలుస్తున్నది దక్కన్ ల్యాండ్. పత్రికకు సమాంతరంగా తెలంగాణ రిసోర్స్ సెంటర్ ప్రతి శనివారం సాయంత్రం “చర్చ” పేరుతో ఏర్పాటు చేసిన వేదిక ఉద్యమకారులు, మేధావులు తమతమ గళాలను వినిపించడానికి వీలు కల్పించింది. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే తెలంగాణ రిసోర్స్ సెంటర్ లో మాటల్లడని మేధావి లేరు. ఈ నేపథ్యంలో దక్కన్ ల్యాండ్ యొక్క సుగుణమేంటంటే... తెలంగాణ రిసోర్స్ సెంటర్ “చర్చ” కార్బూక్సమంలో మాటల్లడిన ప్రతి ప్రధాన వక్త విలువైన ప్రసంగ పాతాలు వ్యధాగా పోకుండా ప్రతి నెలా వాటిని ప్రచురించి భావి తరాలకు భద్రంగా అందించింది. తెలంగాణ రిసోర్స్ సెంటర్ యొక్క మరో సుగుణమేంటంటే... ప్రతి శనివారం “చర్చ” లో మాటల్లడిన ప్రముఖుల ప్రసంగ పాతాల సారాంశాలన్నీంటినీ 100 కు ఒక ప్రత్యేక పుస్తకం చొప్పున ప్రచురించింది. ఇవి మలి తెలంగాణ ఉద్యమ కాలం నాటి స్వరాలను, వాటి స్వభావాల వైభరులను తెలుసుకోవడానికి చాలా ఉపయోగకరమైనవి. ఈ కోంటో దక్కన్ ల్యాండ్ పాత ప్రత్యేకంగా కొనియాడగినది. రాజకీయ శాస్త్రం, చరిత్ర అధ్యాపకులకు, ఉద్యమకారులకు ఈ ప్రత్యేక సంకలనాలు కరదిపికలుగా నిలుస్తాయి. అట్లాగే ఉద్యమ కాలంలో తెలంగాణ అస్తిత్వం, దాని ప్రత్యేకతల నిరూపణ కోసం కూడా అనేక ఆరాటాలు,

పలు పోరాటాలు జరిగాయి. ఈ క్రమంలో ఎంతో మంది విషయ నిపుణులు “చర్చ”లో పాల్గొని ప్రసంగించారు. వారి వారి వాదనలు, విభేదించిన సంగతులు అన్నీ ఒక వేదిక మీద పోగపడం ఒక సంతోష

కారణం కాగా వాటిని ఎప్పటికప్పుడు దక్కన్ ల్యాండ్ నెల నెలా ప్రచురించి భద్రవరచడం మరో గర్వకారణమైన అంశం. నన్న కూడా దక్కన్ ల్యాండ్ సంపాదకులు త్రీ వేదకుమార్ మణికొండ గారు తోలినాళ్ళ నుంచే ఈ బృహత్ కార్బూక్సమాలలో భాగస్వామిని చేశారు... పలు విశిష్ట అంశాల రచనలలో, ప్రసంగాలలో. పైగా వారు, నేను కలిసి కూడా కొన్ని చారిత్రక, సాంస్కృతిక స్థలాల విశిష్టతలను తెలుసుకోవడానికి ప్రయాణాలు చేశాము. వారు ఇతర విషయ నిపుణులతో కలిసి కూడా ఎన్నో ప్రయాణాలు చేశారు. ఆయా విషయాలను కూడా దక్కన్ ల్యాండ్ ప్రత్యేక వ్యాపాలుగా ప్రచురించినది. ఆయా విశిష్ట సందర్భాలను పురస్కరించుకుని కూడా దక్కన్ ల్యాండ్ ప్రత్యేక సంవికలు తెచ్చింది. అలాంటి సంచికలు తెలంగాణ జీవన సంస్కృతులను తెలుసుకోవడానికి విజ్ఞాన సర్వస్వాలుగా పనికొస్తాయి. మలి తెలంగాణ ఉద్యమ కాలంలో వెలువడిన అనేక పుస్తకాలిపురణలకు కూడా దక్కన్ ల్యాండ్ వేదికయింది. ఆ విషరాలు, పుస్తక సమీక్షలు కూడా దక్కన్ ల్యాండ్ మాన పత్రికలలో ప్రచురించబడ్డాయి. ఇలా ఒకప్పటి ప్రముఖ పత్రిక “భారతి” లేని లోటును 11 ఏళ్ళగా తీరుస్తున్న మాన పత్రిక దక్కన్ ల్యాండ్.

- డా. ధ్యావనపల్లి సత్యానరాయణ, m : 9490957078
e : dyavanapalli@gmail.com

పర్యావరణంపై ప్రత్యేక వ్యాపాలు

మన దక్కన్ ల్యాండ్ మానసపత్రికలో పర్యావరణం, వారసత్వం, విపత్తుల నిపారణ, గ్రామీణ వట్టణ ప్రణాళిక, వ్యవసాయ రంగం, వైద్య, విద్య, సహజ వనరుల పరిరక్షల మరియు సద్గౌమ్యాల జీవ వైవిధ్యం, జీవన విధానంపై కథనాలు, వ్యాపాలు, ఇంటర్వ్యూల వట్ల దృష్టి సారించాలని దక్కన్ ల్యాండ్ ఎడిటోరియల్ బోర్డు భావిస్తున్నది. ఇందుకు మీ అందరి సహాయ సహకారాలు కోరుతున్నాం. పర్యావరణ, జీవ వైవిధ్య పరిరక్షలకు ప్రజల భాగస్వామ్యం చాలా అవసరం.

రచయితలు మై అంశాల మీద లోతైన విశ్లేషణలు, విషయాలతో తమ కథనాలను పంపగలరు.

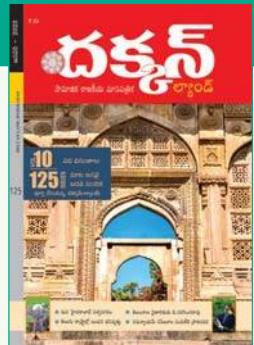
చిరునామా :

DECCAN LAND : "CHANDRAM" 3-6-712/2, St.No. 12, Himayatnagar, Hyderabad - 500 029. Telangana

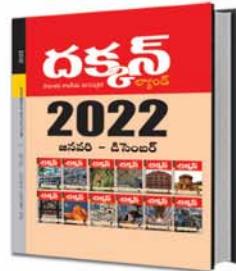
Fax: 040-27635644 Mobile: 9030626288

E-mail:desk.deccan@gmail.com www.deccanland.com

దక්න
Deccan India Magazine

పది సంవత్సరాల త్రస్తానం...

తెలంగాణ ఉద్యమ కాలంలో ఆవిర్భవించిన 'దక්న్ ల్యాండ్' మాసపత్రిక 2022 అగస్టు సంచికతో 120 నెలలు పూర్తి చేసుకుంది. ఈ పది సంవత్సరాల కాలంలో తెలంగాణ భావజాలాన్ని వ్యాప్తి చేసి, పునర్నిర్మాణ అవసరాన్ని చాటి చెప్పేందుకు 'దక්న్ ల్యాండ్' ఇప్పటి వరకు వెలువదిన సంచికలను (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022) సంకలనాలుగా (12 నెలలకు ఒక సంకలనంగా) రూపొందించి పొరకుల కోరిక మేరకు అందిస్తున్నాం. భవిష్యత్తులో కూడా వచ్చే సంచికలను సంకలనాలుగా తీసుకు పస్తాపుని తెలియ జేస్తున్నాం. ఆసక్తి కలవారు ఒక్క సంకలనాన్ని రూ. 400/-లకు పొందవచ్చు (పొర్చుల్ ఛార్టీలు అదనం).

ISSN ఆమోదం పొందిన 'దక්న్ ల్యాండ్' మాసపత్రిక పట్ల చూపుతున్న ఆదరణకు ధన్యవాదాలు.

సంకలనాలు పొందించాలు మా విరుద్ధము:

ఎదిటర్, దక්న్ ల్యాండ్
3-6-712/2, సీఎస్. 12,
బ్రింగాయిల్ బ్రింగ్.
బ్రాదర్స్‌బాయ్-500029, తెలంగాణ
ఫోన్: 9030626288
Email: desk.deccan@gmail.com
Website: www.deccanland.com

అన్లైన్ డాటా రథింపుకోనం:

NAME : DECCAN LAND
BANK : KOTAK MAHINDRA BANK
ACCOUNT NO : 7111218829
IFSC CODE : KKBK0000555
BANK CODE : 000555
MICR CODE : 500485007

మానవాళి మనుగడకు జలమే జీవనాధారం

మార్చి 22న ప్రపంచ జలదినోత్సవం

“నీరు మరియు పారిశుద్ధ్య సంక్లోభాన్ని పరిష్కరించడానికి మార్పును వేగవంతం చేయడం” (-2023 థీమ్)

ఉత్సవం అంటే – కేళి, పండుగ, సంబరం, జాతర, వేడుక. ఉత్సవం అంటే గొప్పయజ్ఞమనీ, మిక్కిలి అనందాన్ని కలిగించేడని అర్థం ఉంది. జీవితంలో ఒక సంగీతం ఉండదు. ఒక నాట్యం ఉండదు. జీవితం ఉన్నత వరకు అలా పనిచేస్తూనే ఉండిపోతారు. ఉత్సవమంటే ఏమిటో తెలియకుండానే జీవితం గడిచిపోతుంది. అలా కాకుండా గత చరిత్రను, మన పూర్వీకుల అనుభవాలను నెమరు వేసుకుంటూ ఆనందంగా జీవితం గడపడానికి ఉత్సవాలు చేస్తూ ఉంటాం. సమాజానికి ఒక నిర్దేశిత సందేశము ఇప్పడానికి దినోత్సవాలు చేస్తూ ఉంటాం. సాంప్రదాయాలను కాపాడుకోవడం కోసం పండగలు చేస్తాం. ఏది చేసినా ఎక్కడ చేసినా ప్రపంచ మానవాలి శ్రేయస్సు కోసమే నిర్దేశించబడుతుంది. ఇదంతా ఎందుకు చెప్పాలి వచ్చిందంటే, మార్చి 22 ప్రపంచ జల దినోత్సవం.

గాలి తరువాత జీవకోటికి అత్యవసరమైన ప్రకృతి వనరు నీరు. మానవాళి మనుగడలో నీటిదే ప్రధాన భూమిక. ఇతర గ్రహాలకు భిన్నంగా భూగోళంపై ప్రాణకోటి వృద్ధి చెందడానికి నీరే ప్రధాన కారణం. కానీ ప్రస్తుతం జలమట్టాలు అధఃపాతాళంలోకి పడిపోయాయి. ఎంత లోతుకు వెళ్లినా కడివెడు నీరు డక్కని పరిష్కారి. కారణాలేమైనా క్లిష్టించిపోతున్న ప్రకృతి సంపదలో జలం కూడా చేరిపోయాంది. ఇప్పుడైనా మనం జాగ్రత్తపడి బోట్టుబోట్టు కాపాడి భవిష్యత్తు తరాలకు అందించలేకపోతే మానవ మనుగడే ప్రశ్నారకమవుతుంది.

ప్రతిసంవత్సరము మార్చి 22న తేదీన ప్రపంచ జల దినోత్సవం

నిర్వహించాలని ఐక్యరాజ్యసమితి తీర్మానించినది. “ప్రాయవరణం, ప్రగతి అనే అంశంపై 1992లో రియా డి జెనేరోలో జరిగిన ఐక్యరాజ్యసమితి మహానభ” (యునెస్కో)లో యాది రూపుద్దించుకున్నది. ఇందులో భాగంగా, 2023 సంవత్సరాన్ని “నీరు మరియు పారిశుద్ధ్య సంక్లోభాన్ని పరిష్కరించడానికి మార్పును వేగవంతం చేయడం” అనే, నిర్దిష్ట భావనతో పాటించడం జరుగుతుంది.

మనం నివసించే భూగోళంలో 70 శాతానికిపైగా నీరే. అయితే, ఇందులో శుభ్రమైన నీరు చాలా స్వల్ప భాగం మాత్రమే. మొత్తం భూగోళంలోని నీటిలో దాదాపు 2.7 శాతం మాత్రమే శుభ్రమైన నీరు కాగా, ఇందులోనూ 75.2% ధృవప్రాంతాలలో మంచురూపంలో ఘనీభవించి వుంటే, మరో 22.6% నీరు భాగర్థంలో వుంది. మిగితా నీరు

సరస్సులు, నదులు, వాతావరణం, గాలిలోని తేము, భూమిలోని చెమ్చు, చెట్లు చేమలలో వుంటుంది. ఇత్తేకాదు, సరస్సులు, నదులు, భూగర్భ జలాలలో కూడా మానవ వినియోగానికి, ఇతర అవసరాలకు చక్కగా ఉపయోగపడగలిగిన నీరు, చాలా కొద్ది పరిమాణం మాత్రమే.

ప్రపంచం మొత్తంలో లభ్యమయ్యే పరిశుభ్రమైన నీటిలో, 1% కంటేకూడా తక్కువ పరిమాణంలో, (లేదా, భూమిపై లభించే మొత్తంనీటిలో దాదాపు 0.007% మాత్రమే) నీరు మానవ వినియోగానికి నీరుగా ఉపయోగపడుతుంది. ప్రతిరోజు, మనకు కనీసం 30-50 లీటర్ల పరిశుభ్రమైన, సురక్షితమైన నీరు అవసరం. కానీ, ఇప్పటికీ, 88.4 కోట్ల మంది (884 మిలియన్ మంది) ప్రజలకు

సురక్షితమైన నీరు అందుబాటులో లేదు.

ప్రపంచవ్యాప్తంగా, ప్రతిషేషం 1,500 ఫున్ కిలోమీటర్ల పరిమాణంలో, వ్యవర్థమైన నీరు వస్తుంటుంది. వ్యధి పదార్థాలను, వ్యవర్థమైన నీటిని పునర్వినియోగ ప్రక్రియ ద్వారా, ఇంధనోప్యత్తికి, వ్యవసాయ అవసరాలకు వినియోగించవచ్చు. కానీ, సాధారణంగా, అలా జరగడం లేదు. అభివృద్ధిచెందుతున్న దేశాలలో, తగిన నిబంధనలు, వనరులు లేనికారణంగా, 80 శాతం వ్యాధాలను పునర్వినియోగ ప్రక్రియకు మళ్ళించకుండానే పొరవేస్తున్నారు. పెరుగుతున్న జనాభా, పారిశ్రామిక ప్రగతికాదా, కొత్తరకాల కాలుప్యానికి మూలమవుతున్నాయి. ఇదే దామాపాలో, పరిపుత్రమైన నీటి అవసరం పెరుగుతున్నది. ఈ కారణంగా, ఇటు వర్తమానంలోను, అటు భవిష్యత్తులోను మానవ ఆరోగ్యానికి, పర్యావరణ స్వచ్ఛతకు ముప్పు పొంచివుండగా; తాగడానికి ఉపయోగపడే పరిపుత్రమైన నీటికి, వ్యవసాయ అవసరాలకు కావలసిన నీటికి తీవ్రమైన కొరత ఏర్పడుతున్నది. అయినప్పటికి, నీటి కాలుప్యం ‘అత్యవసరంగా దృష్టిసారించవలసిన అంశం’ అనే ప్రస్తావన, అరుదుగా కాని రావడంలేదు.

ప్రపంచ నీటి అభివృద్ధి నివేదిక 2023

ప్రస్తుత పురోగతి రేటు ప్రకారం, సుస్థిర అభివృద్ధి లక్ష్యం. అందరికీ నీరు మరియు పారిపుధ్యం 2030 నాటికి సాధించబడంంది. దీనికి వేగవంతమైన అమలు అవసరం. ఇది అమలు కావాలంటే ప్రపంచంలోని స్వచ్ఛండ సంస్థ భాగస్వామ్య సహకారంతో కలిసి పని చేసే సామర్థ్యంపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఆరోగ్యం, విద్య, వాతావరణ మార్పు, వింగ సమానత్వం వంటి పురోగతి వ్యవర్థలకి నీరు కీలకం. తీసుకునే నీళ్లయాలు ఇతర రంగాలతో కలిసి తీసుకుంటే సమర్థవంతంగా ఎలా సహకరించుకోవచ్చే చర్చించబడుతుంది.

UN WWDR అనేది నీరు, పారిపుధ్య సమస్యలపై UN-వాటర్ యొక్క ఫ్లాగ్‌పిప్ నివేదిక. ప్రతి సంవత్సరం విభిన్న ధీమ్మపై దృష్టి సారిస్తుంది. ఈ నివేదికను UN-వాటర్ తరఫున UNESCO ప్రచురిస్తుంది. దాని పనిని UNESCO వరల్డ్ వాటర్ అసెన్మెంట్ ప్రోగ్రాం సమస్యలుం చేస్తుంది.

శానిపేషన్ అండ్ వాటర్ ఫర్ ఆల్ పార్లమెంటేరియన్ కోసం హ్యాండ్బుక్

UN-హెరాస్ట్ చేసిన శానిపేషన్ అండ్ వాటర్ ఫర్ ఆల్ గ్లోబల్ పార్లమెంట్ (SWA) కొత్త హ్యాండ్బుక్ను విడుదల చేసింది. ఇది నీరు మరియు పారిపుధ్యంపై మానవ హక్కులను అభివృద్ధి చేయడంలో పార్లమెంటేరియన్లకు తోడ్పాటు నందిస్తుంది. ప్రపంచవ్యాప్తంగా UN సస్టైయినబుల్ డెవలప్మెంట్ గోల్ సాధనను ప్రోత్సహిస్తుంది.

అసమానతలను తగ్గించి మానవ హక్కులను కాపాడే నీరు మరియు పారిపుధ్య విధానాలను రూపొందించడానికి ప్రాతిసిద్ధ్యం, చట్టం, జవాబుదారీతనం, బడ్జెట్ పర్యవేక్షణను ఉపయోగించడంపై ఈ హ్యాండ్బుక్ పార్లమెంటేరియన్లకు సూచనలను అందిస్తుంది.

- ఎసెక. శ్రీహరి

m : 9849930145

e : ackvs08@gmail.com

**JBR
ARCHITECTURE COLLEGE**
HYDERABAD

(Approved by Council of Architecture, New Delhi - Affiliated to JNA&FAU Hyderabad)

E-mail : jbrarchitecture@jbgroup.org.in, www.jbrarchitecture.com

ఆకుపచ్చని దేశం - ఒక సామూహిక గానం

పర్యావరణం దృక్పథంలో జీవవైవిధ్యానికి ఎంతో ప్రాధాన్యం ఉంది. జీవవైవిధ్య పరిరక్షణ గురించి పర్యావరణమేత్తలు, ఉండ్యమారులు, ఆవరణ పరిరక్షకులు పలు సందర్భాలలో చెప్పునే ఉంటారు. జీవవైవిధ్యం కాపాడబడితేనే సంస్కృతీ వైవిధ్యం నిలుస్తుంది, సుస్థిరమవుతుంది. సంస్కృతీ వైవిధ్యం నిలిచి సుస్థిరపడిన మేరకు అపసంస్కృతిలోని విశేషాలన్నీ, ప్రత్యేకతలన్నీ భాష ద్వారా వెల్లడి అవుతుంటాయి. ఈ మూడింటి మధ్య ఒక విధిగా యాని అంతస్సంబంధం ఉండనే విషయం విస్తరింపుకు గురవుతూ ఉంటుంది. ఎన్నో సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక పరిణామాలకు ప్రతిస్పందనగా అవగాహన చైతన్యం గల రచయితలు, కవులు తమ రచనలకు ముడి సరుకుగా, ఇతిప్రొత్తలుగా, వస్తువులుగా పర్యావరణ సంబంధిత అంశాలను స్వీకరించి రచనలు వెలుపరిస్తూ ఉంటారు. ఒక్కొక్క సందర్భంలో ఆయా సామాజిక సమాఖ్యల జ్ఞాన చైతన్యాలను బట్టి అవి ప్రాచుర్యం పొందుతాయి. తమ సమాజాన్ని నడుపుకోవటంలో జ్ఞాన దీపాలుగా నిలుస్తాయి.

ఆకుపచ్చని దేశం అన్న నవల పర్యావరణ సమస్యల అవగాహన నిమిత్తం రాయబడింది. రచయిత డా.వి.చంద్రశేఖరరావు తెలుగు సాహిత్యంలో ఒక విలక్షణమైన కథ

రచయితగా, నవలాకారుడిగా సేరు ప్రభ్యాతులు పొందారు. భారతదేశంలో ఎప్పటినీ నుంచో పర్యావరణ చైతన్య ఉండ్యమాలు నడుస్తూ ఉన్నాయి. శతాబ్దాలుగా భారతీయ సమాజంలో చెట్టును, పుట్టును, గుట్టును పూజించటం, ఆరాధించటం అనే సంప్రదాయం కూడా కొనసాగింది. బిప్పోయి అనే తెగ తమ ప్రాంతంలోని చెట్లను నరికివేస్తున్న పరిస్థితులలో ఆ వ్యక్తసంపదను కాపాడుకోవటానికి, వాచిని వదిలి పెట్టకుండా హత్తుకున్న చారిత్రక జ్ఞాపకం కూడా ఉంది. ఈ చారిత్రక జ్ఞాపకంలోంచే సుందర్లార్ల బహుగుణ నేత్యత్వం వహించిన 'చిప్పో' ఉండ్యమం కూడా ఉంది. ఇట్లుంటివే మేధాపట్టర్ల లాంటి ఉండ్యమారులు 'సర్వదబచావే' లాంటి ఉండ్యమాలను నడిపారు. చారిత్రక సంపదను పరిరక్షించుకునే, కాపాడుకునే ఉండ్య లక్ష్మీలతోను, మరన్నే పెద్దవో, చిన్నవో ఉండ్యమాలు నడిచాయి.

అయితే క్రమేణ ఆ ఉండ్యమాలు పలు కారణాల చేత వెనకడుగు వేసినా, ఆ ఉండ్యమాలు ఇచ్చిన అవగాహన, చైతన్యాలు పర్యావరణం

పట్ల, ఒక బాధ్యతను పొరసమాజం కలిగి ఉండాలనే ఎరుకను ఇచ్చాయి. ప్రపంచీకరణ క్రమం మొదలై రెండు దశాబ్దాలు గడిచాక ప్రపంచవ్యాప్తంగా కూడా పలురకాల ఉండ్యమాలు, ప్రతిఘటనలు, ధర్మాలు తలెత్తాయి. వీటి ప్రభావం వల్ల తెలుగు రచయితలు తమ రచనల్లో, పర్యావరణ సమస్యలను ఒకమేరకు చిత్రించటం జరిగింది.

చంద్రశేఖరరావు రాసిన ఆకుపచ్చనిదేశం 2009లో వెలువడింది. అంటే ఆర్థికసరళీకరణ క్రమం మొదలయ్యాక రెండవ దశాబ్దంలో ఈ నవల వచ్చింది. జమునాజాతి సంస్థలు తమ పెట్టుబడులను విస్తరింప చేసుకుంటూ లాభాపేక్షకో తృతీయ ప్రపంచదేశాలను తమ మార్కెట్లుగా, తృతీయ ప్రపంచదేశాల పోరులు తమ వినియోగదారులుగా చూడటం కూడా మొదలైంది. సహజ వనరులను వారు కొల్లగొట్టడం కూడా దేశీయమైన సంస్థలతో కూడా లాభాకాంక్షతో ముందుకు సాగాయి. ఈ క్రమంలో ఆకుపచ్చనిదేశం చెంచులను వారి వారి అవాసాల నుండి భారీ చేయించే పరిస్థితుల చిత్రణకు వెలిగొండ ప్రాజెక్టు నిర్మాణం అనే అంశాన్ని రచయిత తన నవలకు నేపథ్యంగా తీసుకున్నారు. అభివృద్ధి కోసం కొన్ని వనరులను వివేకవంతంగా వినియోగించుకోవడం ఒక పద్ధతి. వ్యవసాయ ఉత్పత్తులను పెంచు

కోవడం ద్వారా సంపద సృష్టికి ప్రయత్నించడం ఒక విధానం. వెలిగొండ ప్రాజెక్టు నిర్మాణంలో భాగంగా ఆ నిర్మాణ ఫలితంగా ముంపుకు గురయే చెంచుగూడాల ప్రజలను మరొక ప్రాంతానికి తరలించటమనే విషయాన్ని ఈ నవల చిత్రించింది. రచయిత వెలుపలి వాడిగా చెంచుల జీవితాన్ని నిశితంగా పరిశీలించి సంస్కరులను, సంప్రదాయాలను, విశ్వాస సమ్మకాలను తాము నివసించిన నేలను వదిలి వెళ్లిపోలేని తసాన్ని ఎంతో విపులంగా ఈ నవల చిత్రించింది. వారు మరొక సురక్షితమైన ప్రాంతానికి తరలివెళ్లటూనికి నిరాకరిస్తారు. వారిని ఘర్షణ లేకుండా, హింస జరగుండా, వారిని ఒప్పించి తరలించినందుకుగాను ఒక స్వప్థంద సంస్కరు పదిలక్షల రూపాయలు వస్తాయి. ఈ స్వప్థంద సంస్కరు మాహిని అనే మహిళ నడుపుతుంది. చెంచులను పునరావాస కేంద్రాలకు చేర్చే పని ఉన్నానియి విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుకుని డాక్టర్సేచ్ చేసి భారీగా ఉన్న వీర అనే మాహిని స్నేహితుడికి అప్పగించబడుంది. నిజానికి ఈ వీర

కూడా ఒకపుడు చెంచగూడానికి చెందినవాడే. ఒక భయంకరమైన కరువు, జ్ఞామం, గడ్డుకాలం, ఆకలిచావులు, చెంచగూడాలు ఎదుర్కొంటున్న సందర్భంలో తల్లి తన కొడుకును అడవి వెలుపలకు పంపుతుంది. ఆ వ్యక్తి సంక్లేషమ్ పారశాలల్లో, హస్సళ్లో చదువుకుని ఎన్నో అనుభవాలను మూటగట్టుకుని విశ్వవిద్యాలయం దాకా చేరతాడు.

గొట్టిపడియ అనే గ్రామంతో పాటగా మరో 15 గ్రామాలు రెండు, మూడు చెంచగూడాలు వెలిగొంద ప్రాజెక్ట్ పూర్తయితే నీటమునుగుతాయి. వారిని పునరావాస కేంద్రాలకు తరలింపు అనేది అంత తేలికగా అయ్యే పనికాదు. తరలింపుకు ఒప్పించడంలో పోలీసులు, రాజ్యయంత్రాంగం, రాజకీయ ప్రతినిధులు వారి పూర్వోలు, ఎత్తుగడలు సమస్తము ఇందులో చిత్రితమవుతాయి.

మార్కాపురం వద్ద ప్రభుత్వం కట్టించిన ఇళ్లలోకి మారటానికి ఆ చెంచలు నిరాకరించటమే కాకుండా ప్రతిఫలిస్తారు. అడవితో వారికి ఏర్పడిన బంధాన్ని తెంచుకోవటం వారికి సాధ్యం కాదు, తెంపటం ప్రభుత్వానికి తలకుమించిన పని. ఈ నవల పైకి చూడటానికి అభివృద్ధికి వ్యతిరేకంగా, భారీ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణాన్ని వద్దంటున్న ధోరణిని ప్రతిబింబిస్తున్నట్టు ఉంటుంది కానీ చెంచల సంస్కరితి, గతం సంచీ వారు సంస్కరితో భాగం చేసుకున్న విలువలు, విశ్వాస నమ్మకాలు ఎంతో హృద్యంగా రచయిత చిత్రిస్తాడు. చెంచల బలమైన గాఢతతో కూడిన అడవిని వడలలేని తనము అంటే సంస్కరితి మూలమైన, సాందర్భమైన అనుబంధంగానే దీనిని అర్థం చేసుకోవాలి.

పునరావాస కేంద్రాలకు వెళ్లేందుకు తిరస్కరించిన చెంచలు తమ నిరసనను, తిరుగుబాటును, తెలియచేసిన పద్ధతి ఏమిటంటే వారు మరింతగా దట్టమైన అడవిలోకి తమకి అనుకూలమైన మనగడ సాగించగల్సిన చోటును వెతుక్కునేందుకు కృత నిశ్చయులై ధృఢ

సంకల్పంతో బయల్దీరటం. వారిని ఆ సంకల్పం వైపు నడిపేందుకు నవలలో ఒక పాత్ర వారితో, “బయలుదేరండి, సరిగ్గా ఆరు గంటల తర్వాత పడమటి వైపుకు, అది చెంచల రాజ్యం. అందరూ మెల్లగా అక్కడకు చేరతారు. అక్కడ విత్తనం మొలకెత్తుతుంది. పంట నిలుస్తుంది. ఇప్పటి నుంచి ఎన్నో అద్భుతాలు, మహిమలు చూస్తారు వెళ్లండి” అని అంటుంది.

తాము నమ్మిన నేల ఆకుపచ్చగా ఉండాలని, తాము నాటిన విత్తనం మొలకెత్తి గొప్ప ఫలాన్ని ఇవ్వాలని తమది హరితరాజ్యంగా వర్ధిల్లాలని ఆకాంక్షించిన చెంచుల మనుగడ గాఢ ఆకుపచ్చనిదేశం.

ప్రకృతిలో మానవ, మానవేతర ప్రాణులు, జీవులు కోటానుకోట్లు ఉన్నాయి. వాటిదే అయిన మనుగడ, పోరాటం ఉంది. పర్యావరణ హితాన్ని కోరుకుంటున్న ఎవరైనా ఇతరుల మీద అసహజమైన, ఆధిపత్యం కాకుండా తమతో కలసి జీవించే హక్కును

సకల ప్రాణులకు ఉండని గుర్తించే అవగాహన అవసరం. తెలుగులో తెలంగాణ ప్రాంత వాగ్గేయకారులో ముఖ్యంగా గోరటివెంకన్న, అందెత్తి, జయరాజు, యోచన అలాంటివారు ప్రకృతి గురించి, పర్యావరణ హితం గురించి, పంచభూతాల గురించి రాస్తున్నారు. ఆత్మగానం చేస్తున్నారు. భూమాతను కొలుస్తున్నారు. పంచభూతాలను తలుస్తున్నారు. సకల ప్రాణుల రక్షణకు అభయమిచ్చే శేయారాజ్యాన్ని, ఆ రాజ్యంలోని శారులను కలగంటున్నారు. ఆ శారులు తమలోని పర్యావరణ హితేపదేశికులను మేల్కొల్పుకోవాలని అంటున్నారు. చంద్రశేఖరరావు ఒక ఆకుపచ్చని దేశాన్ని స్వప్నిస్తున్నారు.

- ఎన్. స్పండన

m : 9849057076

e : spandanasingarapu@gmail.com

DECCAN
దక్కన్
సామాజిక, సాంస్కృతిక చానల్
CHANNEL

ప్రకృతే నియంత్రిస్తుంది!

16

ప్రకృతే శాసిస్తుంది!!

భాగోళిక ప్రకయ మృత్యుఘోష-2022

(గత సంచిక తరువాయి)

స్వార్థపరులకు మరణమృదంగం కూడా శ్రవణానందంగానే వుంటుంది. చెరకు గడనేకాదు, దాని మట్టివేళ్ళు తీపిగానే వుంటాయి. విషం కూడా మధురామృతంగానే గొంతు జారుతుంది. పెట్టుబడు దారుల దాహార్తి కూడా ఇలానే కొనసాగుతున్నది. ఘలితంగా ప్రకృతి సహజసంపదలు కనుమరుగై వట్టిపోతున్నాయి. అయినా చిగురించే కొమ్మును, రెమ్మును, మొగ్గను చిదిమేస్తునే వున్నారు. భూగర్భాన్ని ఇటునుంచి అటువైపు తొలుస్తూనే వున్నారు. సముద్రాన్ని మధించి బడభాగ్ని రిగిలుస్తున్నారు.

దూష్యుడేలు, కలియగాంతం, షైబిల్, కాలజ్ఞానం పిట్టకథలని కొట్టిపారేసాం. కాని, ప్రపంచ వ్యాపితంగా జరిగిన, జరుగుతున్న పరిణామాల్చి చూస్తుంటే ఆమాటలు నిజమనే తోస్తున్నాయి. వేలాది సంవత్సరాల తర్వాత భూమి బ్లక్ పోట్గా మారుతుందనే భూపరిణామ సిద్ధాంతం ఇప్పుడే ప్రారంభమైందా అని అనిపిస్తుంది. భూగోళంపై గత సంవత్సరం చోటుచేసుకున్న కొన్ని పరిణామాలు ఈ దివశా ఆలోచింపచేస్తున్నాయి.

జీవనదుల విలాప

గత జూలై, ఆగస్టు మాసాల్లో అమెరికా, రష్యా, చైనా, ఇరాక్, జర్మనీ, ఇటలీ, ప్రాస్ట్, స్పెయిన్ తదితర దేశాల్లో మానవ మనుగడకు, సంస్కృతికి వారసత్వమైన జీవనదులు గడచిన 500 సంాలలో జరగని పరిణామాలకు గుర్తైనాయి. ఇందులో కొన్ని జీవనదులు అడుగంటి నీర్జవంగా మారాయంటే పరిస్థితి ఎంత హృదయ విదారకంగా వుందో తెలుస్తున్నది. ఈ విషప్పుర పరిస్థితులతో ఈ నదుల ఆధారంగా మనుగడ సాగించే 230 కోట్లకు పైగా జనాభా నీటి కొరతను ఎదుర్కొచ్చేతున్నది. ఏటి ద్వారా సాగే రవాణ నిలిచి పోవడంతో కోట్లది దాలర్ల ఆదాయం కోల్పోవలిపున్నది. ఈ నదుల పరివాహక ప్రాంతాల్లో జీవించే వేలాది రకాల జీవరాశి, అటవి సంవద

కనుమరుగు కాబోతున్నది. మానవ మనుగడకు విషప్పు వాటిల్లడంతో ప్రపంచ వ్యాపిత వలసలు పెరిగే ప్రమాదం వుంది. ఇందులో కొన్ని మహానదుల దీస్టితిని చూడ్చాం!

కొలరాడోవది (అమెరికా): అమెరికాలోని డెన్వర్ నుంచి లాసెంజిల్స్ దాకా పారే ఈ జీవనది నాలుగు కోట్ల జనాభాకు జీవనాధారమే కాక, 45 లక్షల ఎకరాలకు నీటిని అందించి, 1.4 లక్షల దాలర్ల ఆదాయాన్ని అందిస్తుంది. ఈ నది ఎండిపోవడంతో లక్షలాది ఏళ్ళనాటి డైనోసార్ (dinosaur) అడుగులు బయటపడ్డాయి.

యూంగ్రీవది (చైనా): సిచువాన్ ప్రోవెన్ గుండా పారే యూంగ్రీవది ముసుపెన్సుడు చూడని 111°F (43.89°C) ఉప్పోగ్రతతో పూర్తిగా వట్టిపోయింది. రెండువేల సంవత్సరాల నాటి భారీ బుద్ధవిగ్రహం ఈ నదిగర్భంలో బయటపడింది.

త్రైన్ నది (ఇరాక్): మెసుపటోనియా సంస్కృతికి ఆలవాలమైన ట్రైన్ నది ఎండిపోవడంతో నాటి ఓ రాజీమహల్ బయటపడింది.

రెయిన్ నది (యూరప్): జర్మనీ, నెదర్లాండ్, స్టోక్హాలండ్ దేశాలగుండా 2,900 కి.మీ. ప్రవహించి నల్లసముద్రంలో కలిసే రెయిన్ నది అనేకప్రాంతాల్లో అడుగంటింది. ఈ నదిగుండా సాగే రవాణ నిలిచిపోవడంతో 8000 వేల కోట్ల దాలర్ల నష్టం వాటిల్లింది.

పోవది (ఇటలీ): ఆల్ఫ్స్ పర్వత శ్రేష్ఠాల్లో మంచ కరగడంతో ఏర్పడే పోవది ఇటలీలో 30 శాతం వ్యవసాయానికి జీవనాధారం. గత ఆగస్టులో ఇది జీవప్పువంగా మారింది.

తోయుర్ నది (ప్రాస్ట్): ఈ నది ఫ్రెంచ్ వైన్ తయారికి ప్రధాన నీటివసరు. ఇది వట్టిపోవడంతో వైన్ తయారి కంపెనీలు తాళం వేసుకోవాల్సిరాగా, వేలాది కార్బూకులు ఉపాధిని కోల్పోయారు.

దాన్యూటీవది (యూరప్): యూరప్ లోని పది దేశాలగుండా సాగే ఈ నది ఎండ తీప్రతకు తడారిపోయింది. రవాణ నిలిచిపోగా,

టెర్మీ భూకంప భీభత్త దృశ్యాలు

నిండా నీట మునిగిన పాక

వేడక్కిపోతన్న పడగాల్చులు

దేశవ్యాపితంగా గడిచిన వేసవి పడగాల్చులు 2021 సంవత్సరం కన్నా అయిదురెట్లు అభిధికంగా నమోదు అయ్యాయి. సొధారణంగా మార్పి నుంచి జాన్ చివరి దాకా కొనసాగే వేసవి, 2022లో జులై, ఆగస్టులు కూడా వేసవిని తలపింప చేశాయి. ఓ పైపు అత్యధిక పర్మాలు, వెంటనే ఎండ తీప్రతలు మను వెంటాడం గమనార్థ!

2021లో అత్యధిక వేసవి పడగాల్చులు (heat waves) 36 రోజులు నమోదు కాగా, 2022లో అయిదు రెట్లు పెరిగి 203 కి చేరుకున్నాయి. వాతావరణశాఖ వివిధరాష్ట్రాల్లో, ప్రాంతాల్లో నమోదు అయ్యే అత్యధిక వేసవి రోజుల్ని పరిగణలోకి తీసుకొని వీటిని నిర్ణయిస్తారు.

సొధారణ ఉష్ణీశ్రీగ్రతలు/తీవ్రతలు

ప్రైదాన ప్రాంతాల్లో - 40°C - ఆపైన

ఎత్తైన ప్రాంతాల్లో - 30°C - ఆపైన

తీర ప్రాంతాల్లో - 37°C - ఆపైన

2022లో కొన్ని రాష్ట్రాల వేసవి తీవ్రతలు

ఉత్తరాభింద - 28 రోజులు

రాజస్థాన్ - 26 రోజులు

పంజాబ్ - 24 రోజులు

హర్యానా - 24 రోజులు

జార్ఖండ్ - 18 రోజులు

ధిల్లీ - 17 రోజులు

ఉత్తరప్రదేశ్ - 15 రోజులు

మిగతా రాష్ట్రాలు - 51 రోజులు

మొత్తం: 203 రోజులు

(అస్సాం, హిమాచల్ ప్రదేశ్, కర్ణాటకలలో నమోదు కాలేదు)

దేశవ్యాపిత సరాసరి (2022)

ప్రాంతం	మార్పి	ఏప్రిల్
భారత్	33.1°C	35.3°C

(1901-2022 మధ్యన 3వ అత్యధికం)

మధ్యభారత్	35.2°C	38.04°C
-----------	------------------------	-------------------------

(1901-2022 మధ్య 2వ అత్యధికం)

IMD - Lok Sabha 27/7/22

లక్ష్మలాది జనాభాకు తాగునీరు, వేలాది ఎకరాలకు సాగునీరు లేకుండా పోయింది.

సైయినలో విగత జీవులుగా మారిన రిజర్వ్యూయర్లు:

బాస్టిలోనాలోనే ఓ రిజర్వ్యూయర్ ఎండిపోవడంతో 9వ శతాబ్దిపు పురాతన చర్చి బయటపడింది. సైయిన్ రాజధాని మాడ్రిడ్లో మరో రిజర్వ్యూయర్ అడుగుంచి పోవడంతో నీట మునిగిన వంద ఏళ్ళనాటి గ్రామ చిఫీలాలు బయటపడ్డాయి. కాసెరిస్ ప్రోవిస్యూలో రిజర్వ్యూయర్ ఎండిపోవడంతో 5వేల ఏళ్ళనాటి రాతిపలకలు బయటపడ్డాయి.

యూరప్, అమెరికాలో భగ్గుమన్న ఎండలు:

- లండన్ విమూనాటయ రన్వే గత అగస్టులో అతివేధిమికి కరిగింది.
- అతి శీతలంగా, ఆకుపచ్చని అందాలతో అలరాడే ఐర్లాండ్ ఉష్ణీశ్రీగ్రత 32.2°C (98°F) కు పెరిగి జనాల్ని నీటి ఆవస్థాంతాలకు పరగిత్తేలా చేసింది.
- జులై, ఆగస్టులో ల్రిటన్ గతంలో ఏనాడు చూడనంతగా 40°C (104°F) ఉష్ణీశ్రీగ్రతను చవిచూసింది.
- మాడ్రిడ్లో రోడ్డు ఈష్ట్స్ కార్బుకులు అతి వేడిమికి మృత్యువాత పడ్డారు.
- పోర్ట్చుగల్లోని ఐబేరియన్ ద్వీపంలో అడవులు అంటుకోగా, అర్వదానికి వెళ్ళిన ప్లైర్ప్లైటర్ ప్లైలెట్ చెలరేగిన వేడిమికి మరచించాడు.
- స్విట్జర్లాండ్లోని చెక్-జర్జని సరిహద్దులో గల బౌమిసియల్ పార్క్ ఎండ తీవ్రతకు అంటుకొని ఒకే రోజున (24/7/22) 30 చ.ప౏. పార్క్ మాడిమపైంది.
- ఆగస్టు 2022 చివరినాటికి యూరప్ లోని చాలా దేశాల్లో 515,000 పొక్కాదు అడవులు పెరిగిన ఉష్ణీశ్రీగ్రతలకు అంటుకొని ధ్వంసమయాయి.

దీంతో యూరప్ లోని చాలా ప్రాంతాల్లో అత్యవసర పరిస్థితిని ప్రకటించాయి.

అమెరికా:

- కాలిఫోర్నియాలోని యోవ్స్మైట్ జాతీయపార్క్ గత అగస్టులో ఎండలకు 30 చ.ప్లైట్ (77.7 చ.కి.మి.) అటవి సంపద దగ్గరమైంది. ఈ మంటల్ని నియంత్రించడానికి 300 మంది ప్లైర్ప్లైటర్ పోరాడాల్సి వచ్చింది. సరిహద్దులో గల దాదాపు 40

వష్టోపోయిన యాంగ్, కొలరాడో నదులు

గృహాలు ధ్వంసమయాయి. జులై, ఆగస్టులలో మూడు వారాల పాటు 37.7°C (100°F) ఉష్ణోగ్రత పెరగడంతో ఎండిన ఆకులతో గల ఓక్ వృక్షాలు నేలపై బూడిదగా మారాయి. అరువేలకు పైగా నిరాశ్రయులయ్యారు.

- కొలరాడో, టెక్సాస్, ఓక్లాపోయాము, లార్క్వసాన్ ప్రాంతాలో పదిరోజులు అత్యంత ఉష్ణోగ్రత రోజులుగా నమోదు అయ్యాయి. ఈ రికార్డు గతంలో కన్నా 0.15°C (6°F) ఎక్కువ.
- కొలరాడో విమానాశ్రయంలో గత జులై 9న 37.7°C (100°F) నమోదు అయింది. గతంలో ఎప్పుడు 36.6°C (98°F) దాటలేదు.
- టెక్సాస్ లో కూడా 42.2°C (108°F) నమోదు కావడం గమనార్థం
- ఓక్లాపోయాములోని టుల్సా నది తీరప్రాంత విమానాశ్రయంలో జులై 8న అత్యంతంగా 40.5°C (105°F) నమోదు అయింది. ఇలా అమెరికాలోని కొన్ని ప్రాంతాల్లో గత వంద సంవత్సరాలలో లేనంతగా ఉష్ణోగ్రతలు నమోదు కావడంతో అగ్రరాజ్యం దిక్కుతోచకుండా అయింది.

అమెరికాను గజగజ వహికించిన మంచు తుఫాన్ (bomb cyclone)

- గత క్రిస్తీమన్ నూతన సంవత్సర వేడుకలు అమెరికాలోని దాదాపు 48 రాష్ట్రాలలోని 60 శాతం ప్రజలకు ఓ పీడకలగా మిగిలాయి. ముఖ్యంగా ఉత్తర, తూర్పు ప్రాంతాల్లోని 13 రాష్ట్రాలను ఈ మంచు తుఫాన్ ఊహించని విధంగా దాడిచేసింది. భూ ఉపరితలంపై అత్యంత వేగంగా గాలి ఒత్తిడి పెరిగి వాతావరణ పీడనం ఒక్కసారిగా పడిపోవడంతో (24 mb-మిలిబార్స్క) విపరీతమైన సుడిగాలులు వీయడం, మంచు ధారావాకంగా కురవడం జరిగింది. అడుగులకొద్ది మంచు పేరుకుపోవడంతో మొత్తం రవాణ ఎక్కడికక్కడ నిలిచిపోయింది. జనజీవనం అతలాకుతలమైంది. కొన్ని ప్రాంతాల్లో 24 గంటల్లో 10 అడుగుల దాకా మంచు పేరుకుపోయి, ఇట్లు కనపడని స్థితి. నయాగర మంచుతో గడ్డకట్టి, నిర్మించాలి మారింది.

ఈ మంచు తుఫాన్ ప్రభావంతో

- ఉష్ణోగ్రతలు (-8°C) నుంచి (-48°C)కు పడిపోవడం గమనార్థం!
- $3,500$ కి.మీ. రహదార్లు పూర్తిగా కనపడకుండా పోయాయి.

శీతాకాలంలో వేసవి:

గత డిసెంబర్ 31, 2022న తెలంగాణలోని 12 జిల్లాల్లో 35°C నుంచి 37.2°C నమోదు కావడంతో ఈ జిల్లాల్లో వాతావరణశాఖ యోల్లో (yellow) జోన్‌గా ప్రకటించింది.

ఉష్ణోగ్రతలు-తీవ్రతలు:

● 35°C లోపు	- గ్రీన్ జోన్
● $36^{\circ}\text{C}-40^{\circ}\text{C}$	- యొల్లో జోన్
● $41^{\circ}\text{C}-45^{\circ}\text{C}$	- ఆరెంజ్ జోన్
● 45°C పైను	- రెడ్ జోన్ గా

వాతావరణశాఖ ప్రకటిస్తుంది.

- విద్యుత్ సరఫరా నిలిచిపోవడంతో 20 లక్షలకు పైగా ఇండ్స్ట్రీల్లో హీటర్లు నడవని స్థితి. దీంతో తాగేసీరు లేక, సరఫరా లేక జనం మంచుతో దాహస్ని తీర్చుకొన్న వైనం.
- 20 కోట్ల జనాభా తీవ్ర ఇబ్బందులకు గురికాగా, రక్త ప్రసరణపై ప్రభావం పడడంతో, గుండె జబ్బులు/ముదదు సంబంధ వ్యాధులు అధికమయ్యాయి.
- ఓ వైపు హిమాత్మాతం, మరోవైపు $100-120$ కి.మీ. వేగంతో మంచుగాలులు వీచడంతో, కానరాని పరిసరాలు.
- గత 1977లో మంచుతుఫాన్ వచ్చినా, ఇంతటి దారుణ పరిస్థితులు గడచిన శతాబ్దీలో జరగలేదని మెట్రాలజికల్ డిపార్ట్మెంట్ తెలిపింది.
- ఇక మరణాల సంఖ్య కచ్చితంగా తెలవని స్థితి. దీసెంబర్ చివరి నాటికే, 70 మందికి పైగా మరణించినట్లు అధికారిక లెక్కలు.
- దీనంతచీకి అర్ధిటైక్ సముద్రంలో సంభవించిన మహావిస్టోటమని శాప్రజ్ఞల ప్రాథమిక అంచనా!

విందా మునిన పాక్

- గత సెప్టెంబర్ మొదటి పక్కంలో కురిసిన అకాల వర్షాలకు, పోటెత్తిన వరదరలకు పాక్లోని 160 జిల్లాలకుగాను 81 జిల్లాలు నేలమట్టుమయ్యాయి. 118 జిల్లాల్లోని 37 శాతం జనజీవనం స్తంభించగా 1500 పైగా మృతిచెందారు. ఇప్పటికి గల్లంతైన వారి అచూకి తేలలేదు. ఇక గాయపడినవారు $15,000$ వేలకు పైగా అని బారాన తెలిపింది. కనిపించిన వారిని ఈ వరదలు యావత్త పాక్సు అతలాకుతలం చేసినదని, స్వయంగా పాక్సు సందర్శించిన

అమెరికా అడవుల్లో అగ్ని కీలలు, ఇండ్స్ట్రీ మంచు ఊదలు

ఐరాన సెక్రటరీ జనరల్ అంబోనియో గుటుర్సన్ ప్రకటించడం గమనార్థం. దాదాపు మూడోపంతు పాక్ భూభాగం నీటిమునగడమేకాక, సంవత్సరాల తరబడి ఆ భూములు వ్యవసాయానికి పనికిరాకుండా పోయాయి.

- ముఖ్యంగా బెలచిస్టాన్, సింధూప్రాంతాల్లో అత్యధిక నష్టం జరిగిందని, సరానరి వర్షాన్నికి అదనంగా ఐదురెట్ల వర్షపూతం అతి స్వల్పకాలంలో నమోదు కావడంతో 33 మిలియన్ ప్రజలు నిరాశ్రయులయ్యారు. రెండు మిలియన్ ఎకరాల వ్యవసాయ భూమి పనికిరాకుండా పోయాంది. 1.7 మిలియన్ గ్రామీణ ఆవస ప్రాంతాలు దెబ్బతినగా 7000 కి.మీ. పైగా రహదారులు 269కి పైగా ప్రధాన వంతెనలు పూర్తిగా తూడ్చుకోయాయి. దీంతో వ్యాధిరేటు 5 శాతం నుంచి 3 శాతంకు పడిపోగా, 18 బిలియన్ డాలర్ల నష్టం జరిగినట్లు ప్రాథమిక అంచనా వేసారు.

దీంతో ఆర్థికమాంధ్యం 27 శాతానికి చేరుకోగా 36 శాతం నిరుద్యోగం పెరిగింది. పరిస్థితులు ఇలాగే వుంటే, ఆర్థిక రాజధాని కరాబి 2060 నాటికి పూర్తిగా సముద్రంలో కలిసిపోతుందని, రాబోయే ఏప్రిల్, మే నెలల్లో ఉప్పొగ్రత 50°C కు చేరవచ్చనని వాతావరణ శాప్రజ్ఞలు పోచురిస్తున్నారు.

టర్మినిటీ సిరియా భూకంపం దేనికి పోచురిక :

దాదాపు 300 సంవత్సరాలుగా టెక్స్స్‌నిక్ ప్లేట్లు మధ్యస జరుగుతున్న రాపిడిటీ ఏర్పడిన అత్యధిక పీడనము బ్రద్దలు కావడంతో ఏర్పడిన అత్యంత శక్తివంతమైన భూకంపం ఎంత విధ్వంసాన్ని ప్రాణ నష్టాన్ని కల్గించిందో మనముండు కడలాడుతూనే వుంది. ఈ భూకంప ధాటికి టర్మినిటీ భూభాగం దాదాపు ఆరు మీటర్ల మేరకు పక్కకు జరిగినట్లు ఇటలీ సిన్యూలజిస్ట్ ప్రా॥ కార్బోడిగ్రియాని తెలిపారు. ఇక భవిష్యత్తులో ఏ దేశం, ఖండం ఎటువైపు కదిలి, ఎన్ని భూభాగాలు ఒకదానితో ఒకటి కలిసిపోతాయో!

విపత్తులో భారత్ :

జర్మన్ వాచ్ 2020 ప్రకారం గ్లోబల్ వాతావరణ విపత్తులో భారత్ 5వ స్థానంలో ఉంది. అలాగే 2004 నుంచి నమోదు అయిన 15 అత్యధిక వేడి సంవత్సరాలలో 11 సంవత్సరాలు భారత్ చవిచూసింది.

- ప్రపంచ వ్యాపిత 30 కాలుఫ్యూ పట్టణాలలో 21 భారతీలోనే

2023 వేసవి తీప్తత:

1991 నుంచి 2021 (30సంాలు)పరికు

ఉపోగ్రతల్ని విశ్లేషించిన Centre for Study of Science, Technology & Policy, రక్షిణాది రాప్రోల ఉపోగ్రతలు రాబోయే 30 సంాలలో (2050 నాటికి) అనూహ్యంగా పెరుగుతాయని ప్రకటించింది.

అంటే:

వేసవిలో - 1.5°C

శీతాకాలంలో - 2.0°C

దీంతోపాటుగా వర్షపూతం కూడా అధికంగా నమోదు అవుతుంది.

వున్నాయి.

- 2000 సంవత్సరాల నుంచి కరుగుతున్న హిమానీనదాలు రెండింతలైంది.

- జోషిమర్ సంఘటన వీలి ప్రతిఫలమే!

ఈ విపత్తులు దేనికి చిప్పుం...!!

● భాగీళిక వ్యధలు ఎంతగా చెప్పుకున్న తరగిని గాఢలుగానే మిగిలిపోతున్నాయి. అభివృద్ధి పేరున భూ, వనరుల, జలసంపద విధ్వంసానికి గురైతుంటే చర్చలకే పరిమితమైన నివారణలు విషాదాలకే దారితీస్తాయి. చివరికి భూమాత మరణ మృదంగాన్ని వాయిస్తున్నా చెపిచిపారిగా, గుడ్డిపారిగా మారి భాగీళిక సంపదిల్లి మరింత తోడుకుండా మని పథక రచన చేస్తున్నాం. మనం బుద్ధిమంతులమో, బుద్ధిమసులమో. నిర్వహించుకోలేని స్థితికి నెట్లీ వేయబడ్డాం! తస్సుక్క జాగ్రత్త అని భూమి ఎన్ని పోచురికలు చేసినా మన ఆలోచనల్లో మార్పురాని వైనం! అందుకే 2022లో మృత్యుఫోడు చవిచూసాం! 2023 సంవత్సరం ప్రారంభమే టర్మినిటీ సిరియా భూకంప మృత్యుఫోడు మానవ తప్పిదాలకు మరో పోచురికను చేసింది. రాబోయే కాలంలో ఇంకా ఎలాంటి విపత్తులను చవిచూస్తాయో! ఎన్ని హిడకలలు మనను వెంటాడుతాయో!

(వచ్చే సంచికలో గతంలో జరిగిన, జరుగుతున్న భూగోళ విపత్తుల్ని చూద్దాం!)

- దా॥ లచ్చయ్య గాండ్ల, m : 9440116162

e : drglachaiah@gmail.com

అంతరించిపోతున్న గుర్రపు పటం కథ

సంస్కృతీ సంప్రదాయాలకు ప్రతిరూపం తెలంగాణ రాష్ట్రం, ఆచార వ్యవహారాలను, సంప్రదాయాలను, ఒక తరం నుంచి మరొక తరానికి అందించడంలో తెలంగాణ ప్రజలు ప్రధాన భాషామిక పోషిస్తున్నారు. పరిస్థితులకు అనుగుసంగా కొన్ని మార్పులు చేర్చులంతో, నూతన ధోరణలు అవలంబిస్తూ వస్తున్న జానపద విజ్ఞానంలో కళాకారులు సంస్కృతి వాహకులుగా ఉన్నారనడంలో ఎలాంటి అతిశయోక్తి లేదు. ఇదే క్రమంలో మొదటి నుంచి తెలంగాణ జానపద కళాకారుపాలకు పెట్టింది పేరు. కళలను ప్రోత్సహించడంలోను, ఆడరించడంలోను ఉన్న నిబధ్యత మరెక్కడా ఉండదు. ఐతే మారుతున్న పరిస్థితుల ప్రభావమో, ప్రజల అదరణ లోపమో తెలువడు, కాని కొండరు సంప్రదాయ లేదా వ్యక్తి కళాకారులు తమ కళాప్రదర్శనలకు దూరమయ్యాడు ఉన్నారు. దీంతో అతి ప్రాచీనమైన సంప్రదాయ జానపద కళాకారుపాలు ఎన్నో అంతరించి పోయాయి. మరికొన్ని అంతరించి పోయే డశలో ఉన్నాయి. అలాంటి జానపద వ్యక్తి కళాకారుపాల్లో “గుర్రపు పటం కథ” ను ప్రధానంగా పేర్కొనువచ్చు.

గుర్రపు పటం కథ ను ప్రదర్శించే కళాకారులు గుర్రపు వాళ్ళ లేదా గుర్రపు మల్లన్నలు మాలలు (మన్మాపు) కులస్థులకు అల్పితులు. మాల వారికి సంబంధించిన ‘మాల చెన్నయ్’ పురాణాన్ని పటం ఆధారంగా ప్రదర్శిస్తారు. తెలంగాణలోనే పూర్వపు వరంగల్, కరీంనగర్, మెడక్ జిల్లాల్లో మాత్రమే గుర్రపు వాళ్ళ ఉనికి ఉంది. పూర్వపు రోజుల్లో పండల సంఖ్యలో ఉన్న ఏరి జానాభా ఈ రోజు చాలా తక్కువగా ఉంది. ముఖ్యంగా పటం కథను ప్రదర్శించే ఈ కళాకారులు సైతం ఇతర వ్యక్తులను చేపడుతుండటంతో రోజులోజుకు కళాకారుల సంఖ్య తగ్గుతూ ఉంది. ఐతే ప్రస్తుతం ఈ గుర్రపు కళాకారుల సంఖ్య వేళల్లేద లెక్క పెట్టేంత మంది ఉండటం బాధాకరం. జిల్లాకు ఒకరిద్దరు కళాకారుల మాత్రమే ఉన్నారు. కథా ప్రదర్శనలో ఇతర కళాకారుల సహకారం తీసుకుంటూ తమ కళామయ జీవితానికి గౌరవాన్ని ఆపాదిస్తుండటం విశేషం. కట్టడి లేదా త్యాగం ఉన్న గ్రామాలలోని మాల కులస్థుల పద్ధతి ఉండు లేదా ఐండ్లకోసారి వెళ్లాడు. కులస్థుల మరియు కులపెద్ద నిర్ణయం మేరకు ప్రదర్శనలు ఉంటే త్యాగంతో పాటు అదనంగా కొంత మొత్తాన్ని(డబ్బు లేదా ధాన్యం) చెల్లించపలసి ఉంటుంది. పూర్వం ఒక్కొక్క ఊరిలో త్యాగం క్రింద చేడ, పాపుల, సోలెడు బత్తెం ఇచ్చేది. ప్రస్తుతం ఆయా గ్రామాలలోని మాలవారి కుటుంబాల సంఖ్యను బట్టి పదివేల రూపాయల నుంచి ఇరువై, ముపై వేలు, నలబై వేల రూపాయల వరకు త్యాగంగా సమాలు చేస్తున్నారు. ఇదే క్రమంలో ప్రదర్శనలు లేదా త్యాగం వసూలు అయినంత వరకు మాల కులస్థులే వీరికి భోజన సదుపాయం ఏర్పాటు చేయాలి. ఈ

రోజుల్లో మాత్రం కళాకారుల కుటుంబాలకు సరిపోను వంట సమాను అందిస్తే వండుకొని తింటున్నారు.

గుర్రపు వాళ్ళ అవిధానం: గుర్రపువాళ్ళ ప్రదర్శించే మాల చెన్నయ్ పురాణంలోనే మాల వారు, గుర్రపువారి పుట్టుక లేదా ఆవిఘ్నం గురించిన చరిత్ర ఉంటుంది. నిజానికి గుర్రపు వాళ్ళ, మాలవారు ఒకే తల్లి దండులకు జిన్నించారు. అనుకోని పరిస్థితుల్లో విడిపోయి గుర్రపువాళ్ళ మాలవారికి ఆశ్రితులుగా మారుతారు. దీనికి సంబంధించిన మాల చెన్నయ్ పురాణం ప్రకారం ఇంకంరమాల, శర్దుమహాదేవి భార్యాభర్తలు. వీరికి ఐదుగురు మగ సంతానం. ఏరి పేరు చెన్నమల్లు, మాల, మాష్టీలు, పంబాల, యలమదోర. పెద్దకొడుకు చెన్నమల్లు. అందరు పెరిగి పెద్దవారవతారు. నడిపిచుడు పెంటి చేసుకుంటాడు. పెంటికి గుర్రం అవసరం పస్తుంది. గుర్రాన్ని తీసుకు రావడానికి పెద్దవారైన చెన్నమల్లు శ్రీరాముల వారి వద్దకు వెళ్ళి తీసుకుపస్తాడు. గుర్రంపై పెంటి కొడుకు ఉఱేగిస్తరు. అనంతరం చెన్నమల్లు గుర్రాన్ని తిరిగి అప్పగించేందుకు వెళ్లాడు. చెన్నమల్లు గుర్రం ఇచ్చిన శ్రీరామును వద్దకు వెళ్లగానే అతను కొన్ని పనులు చేయడానికి పురమాయిస్తాడు. చెన్నమల్లుకి విలెతనం, తహాళీలు వసూలు చేసే పని అప్పగిస్తాడు. తహాళీలు వసూలు చేసే సరికి కొంచెం ఆలస్యం అవుతుంది. ఈ ఆలస్యంలో తమ్ముని పెంటి విందుకు నరిట్టైన న వయంలో చెన్నమల్లు హజరు కాలేకపోతాడు, భోజనాల సమయం కావడం, అందరికి ఆకలికావడంతో, తట్టుకోలేక తల్లి దండులు అన్వయిస్తున్న కలిసి పెద్దవాడు చిన్నమల్లు కోసం కొంత భోజనం వారకు (ప్రక్కకు) పెడతారు. కన్నమా ఇస్తారులో ఐదాకులు, ఐదుపోగులు, ఐదుపోలు ముంతలను ఆనుగుంజ డగర పెట్టి వారకు పెట్టిన అన్నం కూడా అక్కడనే పెడతారు. అందరు భోజనం చేయగానే చెన్నమల్లు వస్తడు. అదే సమయంలో ఒక తమ్ముడు పెద్దన్నయ్యును పిలిచి వారకు పెట్టిన అన్నం తినమని చెబుతాడు.

పెద్దవాడు సదరు పెట్టిన అన్నం తింటాను కాని, వారకు పెట్టిన అన్నం తినమని అని జవాబిస్తాడు. నాకు వారకు అన్నం ఎందుకు పెట్టారు? నా తప్ప ఏంచీదో చెప్పితే కాని నేను తినను అని భీషించుకు కూర్చుంటాడు. దానికి తల్లిదండులు, తమ్ములు ఏమీ సమాధానం చెప్పుకుండా మేము నీకు సమాధానం చెప్పలేం. దానికి దేవతలే సమాధానం చెబుతారని బటులు చెబుతారు. శిఘ్రుడు, బ్రహ్మ, విష్ణు, వినాయకుడు, వీరభద్రుడు, మునీశ్వరుడు, దండిహాహన వాల్మీకి, వశిష్ఠుడు అందరూ సమావేశమైన మందిరం వద్దకు అన్వయిస్తున్న తల్లిదండులు బంధువులు వెళ్లారు. నేరుగా శంకరుని వద్దకు వెళ్ళి జిరిగిన విషయమంతా చెపుతారు. అనంతరం తన తప్ప ఏమిటో తనకు అన్నం వారకు ఎందుకు పెట్టినారో చెప్పమని

శివుడిని చెన్నమల్లు అదుగుతాడు. నారదుడు కల్పించుకొని ఏకు 'అడితివాడు' పెట్టిందా అని అడుగుతాడు. నేను ముణ్ణి బిచ్చమెత్తుకుని నూరు మండికి పెడుతున్నాను కాని, వారకు పదార్థం పెట్టినవాడు పుట్టలేదని చెప్పినాడు. అందరితో సమానంగా అతనికి అన్నం పెట్టికుండా వారకు ఎప్పుడైతే పెట్టినావో అప్పుడే అతడు నీకు అడ్డివాడైనాడు. గుర్తం కోసం పోయి వెలివేయబడి అడ్డి వాడు కావడం వల్ల నాటి నుండి చెన్నమల్లు 'గుర్తపు మల్లన్'గా మారినాడు. అప్పబడి నుండి గుర్తపు మల్లన్నగా మన్మేఘవాళ్ళను (మాల) అశ్రయించి బతుకుతున్నాడు. అతనికి మన్మేఘబోల్లు అన్నం పెట్టి తల్లిదండ్రులైనారు. తినెవాడు కొడ్డుకైనాడు. ఎప్పుడైతే చెన్నమల్లనికి గుర్తపు మల్లన్న అని శివుడు నామకరణం చేశాడో ఆ రోజు నుంచి మాలవారికి అడితివాడుగా (ఆశ్రయించు) గా జీవిస్తున్నాడు. ఈ విధంగా గుర్తపు మల్లన్న, గుర్తపు వానిగా మారి మాల వారికి కథలు చెపుతూ ఆశ్రితుడుగా జీవిస్తున్నాడు.

ప్రదర్శనలు: మాలవారికి ఆశ్రితులైన గుర్తపు వాళ్ళు 'మాల చెన్నయ్య' పురాణం ప్రదర్శిస్తారు. పూర్వం ఈ పురాణాన్ని పుక్కిటి పురాణంగా వివరించేది. ఆ తరువాత కథగాన రూపంలో ప్రదర్శించే వారు. సమాజంలోను, ప్రేక్షకుల అభిరుచిలోను వస్తున్న మార్పులను దృష్టిలో పెట్టుకొని కళాకారులు తమ ప్రదర్శనను పటం రూపంలోకి మార్చి ప్రదర్శించడం ప్రారంభించారు. ప్రస్తుతం పటం ఆధారంగా ప్రదర్శిస్తున్నా ప్రేక్షకుల్ని మరింత ఆకట్టుకునేందుకు కథకునుగఱంగా పాత్రలు ధరిస్తూ యక్క గానం మరియు పటం ఆధారంగా కథగానైటిలో ప్రదర్శిస్తున్నారు. గుర్తపు వాళ్ళు ప్రధానంగా మాల చెన్నయ్య కథలేదా భస్మయోగం కథను ప్రదర్శిస్తారు.

భస్మయోగాన్నే 'బసవ పురాణ' అంటారు. పటం ఆధారంగా యక్కగాన, కథగాన నైలిలో నాలుగు రోజులు కథ ప్రదర్శించి, ఐదవ రోజు భేతాళ పూజ మరియు బలి కార్యక్రమం నిర్వహిస్తారు. మాల చెన్నయ్య పురాణంలో 1. శక్తి విలాసం (శక్తి పురాణం), 2. భేతాళ పురాణం (లేదా బసవయోగం), 3. విరాట పురాణం, 4. చర్చ మహాదేవి పరిణయం, 5. భేతాళ కథలు ప్రదర్శిస్తారు. ఒక్కొక్క రోజు ఒక్కొక్క కథ ప్రదర్శించి, చివరి రోజున ఐదవరోజు భేతాళ కథ చెప్పి, ఆ తరువాత యాటను కోసి, బలి చల్లుతారు. కాగా ఈ ప్రదర్శనలను నాలుగు రోజులకు కుదించి మాడవ రోజు చెప్పే విరాట పురాణంను రెండవ రోజు భేతాళ కథతో పాటు ప్రదర్శించి నాలుగవ రోజే కథలు ముగిస్తారు.

మాల కుల పెద్ద ఇంటి ముందు గాని, వారి వాడలోని విశాలమైన ప్రదేశంలో కాని, నాలుగు వీధుల కూడాలిలో గాని స్టేజి ఏర్పాటు చేసుకొని కథ ప్రదర్శిస్తారు. కథ ప్రారంభంలో పటంపై ఉన్న భేతాళ ని బొమ్మ కనిపించేలా స్టేజికి వేలాడదీసి భేతాళ పూజ అననంతరం కథ ప్రారంభిస్తారు. కథ చెప్పిందుకు ఐదు లేదా ఏడు మంది కళాకారులు ఉంటారు. ప్రధాన కథకుడు కథ చెపుతుంటే ఇద్దరు సహాయకులు మద్దెల లేదా తబలా వాయిస్తూ ఉంటారు. అయితే యక్కగాన శైలిలో ప్రదర్శిస్తున్నందున ప్రధాన కథకునితో పాటు ఇద్దరు సహాయకులు పాత్రతోచితమైన వేపధారణలో ఉంటారు. మరొకరు జోకర్ లేదా బహున్

పాత ధరించగా, హర్షోనియం, మాదైల్/బబలా, తాళాలు వాయించేవారు వేరుగా ఉంటారు.

ప్రదర్శనలో భాగంగా కథను ప్రారంభించినపుడు, వీరభద్రుడు, భేతాళుడు జన్మించినపుడు, చర్మమహాదేవి పెళ్ళి జరిగినపుడు కొబ్బరి కాయ కొడతారు. శివపార్వతుల కళ్యాణం జరిగినపుడు కళ్యాణం మాదిరిగా జరుపుతారు. కొత్తచీర, రవిక, ధోవతి తీసుకవస్తారు. వధూవరుల పేరిట కట్టాలు చదివించుట, మంగళపోరతి పొటటం, అక్షింతలు చల్లటం వంటి కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తారు.

అదిశక్తి రూజా: మాల కులన్నాలు నుఖ నంతో పొలు, అయ్యురాలోగ్గోలో కలకాలం జీవించాలని కాంక్షిస్తూ నాలుగవ రోజు కొంత భేతాళుడు కథ చెప్పి యాటను కోసి బలి చల్లుతారు. ఇది కేవలం మాలవాడలోని, వారి ఇళ్ళ మీదనే చల్లుతారు. బలి చల్లే రోజు మాల వారు తమ ఇళ్లను పుట్టంగా అలికి, ముగ్గులు వేసుకుంచారు. పోచమ్మ పండుగ చేసినట్టుగానే పెద్దమాల భార్య నివాళి చేస్తే, మిగతా వారందరు కలిసి నివాళి, కంకణాలు, పసుపు, కుంకుమ, కొబ్బరికాయలు వంటి తదితర పూజా సామానుతో ఊర పోచమ్మ పద్ధతు డప్పుచప్పుక్కతో బయలుదేరి పూజలు జరుపుతారు. అది విధంగా గ్రామదేవతలు ఎవరు ఉంటే వారికి పూజలు నిర్వహిస్తారు.

గ్రామంలోని గౌడ కుల పెద్ద ఇంటి నుంచి ఫుటం కుండ తీసుకు వస్తారు. మాలవారందరు బోనం వండుతారు. ఇంటి నుంచి డప్పుచప్పుక్కతో గుంపుగా బోనాలతో బయలుదేరి ప్రదర్శనా వేదిక పద్ధతు తీసుక వస్తారు. వేదికపైన ఉన్న భేతాళుడి బొమ్మ ఉన్న పటం ముందు ఫుటం కుండతో పొటు బోనాలు ఒక దాని ప్రక్కన మరొకటి పేడతారు. మాల కులపెద్ద ఫుటం కుండలోని కల్లును భేతాళని ముందు ఆర బోస్తాడు. ఆ తర్వాత కత్తికి మొక్కి యాటను కోస్తాడు. బలి గంపలో ఉన్న బియ్యు/గటకలో వేపాకు, యాట కసరు, రక్తం, నిమ్మకాయలు వేసి కలుపుతారు. అది శక్తి పూజ నిర్వహిస్తారు. బలి చల్లే గుర్తపు కళాకారుడు యాట దొబ్బును నోట్లో పెట్టుకొని మెడలో పేగులు వేసుకొని బలి గంప చాటను నెత్తిన పెట్టుకుంటాడు. డప్పుచప్పుక్కతో బయలుదేరి మాలవారి ఇంట్లు, కొట్టాలు, పశువులపైన బలి చల్లుతారు. ఆ తర్వాత బలి యాటను, సమాన భాగాలుగా పంచుకొని తింటారు.

జానపద గిరిజన విజ్ఞాన పీరం, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం, వరంగల్లు ఆధ్వర్యంలో కళాకారులందరినీ ఒకే వేదిక మీదికి తీసుకు వచ్చిక కళా రూపాన్ని దాక్కుమెంటే చేయాడినికి, దాదాపు పదిహేనేండ్లు పట్టిందంబే ఈ కళారూపం ఏ దశలో ఉన్నదో తెలియకనే తెలుస్తున్నది. ఇంతటి ఆరుదైన గుర్తపు పటం కథను, కళాకారులను గుర్తించి కాపాడుకోవాల్సిన బాధ్యత అందరిపై ఉంది. దీనికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, భాషా, సాంస్కృతిక శాఖలో పాటు స్వప్సంద సంపూలు, విశ్వవిద్యాలయాల తోడ్పాటు ఎంతైనా అవసరం ఉంది.

**-దా॥ గడ్డం వెంకన్, m :9441305070
e : gaddamvenkanna@gmail.com**

భారత పుట్టబాల్ దిగ్గజం.. తెలంగాణ ముద్దుబిడ్డ

తులసీదాన్ బలరాం అస్తమయం

భారత దిగ్గజ పుట్టబాలర్, ఒలింపియన్.. తెలంగాణ బిడ్డ తులసీదాన్ బలరాం(87) కన్నమూళారు. కొంతకాలంగా అనారోగ్య సమస్యలతో బాధపడుతున్న ఆయన ఆసుపత్రిలో మృతి చెందినట్లు కుటుంబశఖలు పేరొన్నారు. గతేడాది డిసెంబర్ 26న ఆరోగ్య సమస్యలతో ఆసుపత్రిలో జాయిన్ అయిన అయిన తులసీదాన్ బలరాం మూత్రం ఇన్ఫెక్షన్, ఉదర భాగం నంబంధిత వ్యాధితో బాధపడుతూ చికిత్స తీసుకున్నాడు. అయితే పరిస్థితి విషమించి ఆయన కన్నమూళారు.

అంతర్జాతీయ స్థాయిలో పుట్టబాల్ ఆడి దేశభ్యాతిని పెంచిన తులసీదాన్ బలరాం తెలంగాణ ప్రాంతానికి చెందినవాడు కావడం మనకు గర్వకారణం. 1936, అక్టోబర్ 4న సికింద్రాబాద్ లోని బొల్లారంలో జన్మించారు. తన కెరీర్లో జాతీయ జట్టుతో పాటు ప్రైదరాబాద్, బెంగాల్లోని ఈస్ట్ బెంగాల్ పుట్టబాల్ జట్లకు ప్రాతినిధ్యం వహించాడు. దిగ్గజ పుట్టబాలర్గా పేరు పొందిన తులసీదాన్ బలరాం 1962లో జరిగిన ఏపియన్ గేమ్స్లో (Asian Games) గోల్డ్ మెడల్ గలిచిన భారత పుట్టబాల్ జట్లులో సభ్యుడు.

అంతేకాదు 1960 రోమ్ ఒలింపిక్స్లో పాల్గొన్న భారత జట్లులోనూ బలరాం సభ్యుడిగా ఉన్నాడు. భారత పుట్టబాల్ దిగ్గజాలు చునీ గోస్యామి, పీకే బెనర్జీలతో కలిసి తులసీదాన్ బలరాం ఎన్నో మ్యాచ్లు ఆడాడ. వీరి త్రయ్యాన్ పొలీ ట్రైనిటీ (Holy Trinity)

అని పిలిచేవారు. 1960 ఒలింపిక్స్లో భారత పుట్టబాల్ జట్లు.. హంగేరీ, ప్రొన్స్, పెరులాంబి బలమైన జట్లు ఉన్న గ్రూప్లో ఉండడంతో గ్రూప్ ఆఫ్ డెంటిగా అభివర్షించారు. హంగేరీతో మ్యాచ్లో 2-1తో ఓటమి పొల్చాయి. అయితే మ్యాచ్లో తులసీదాన్ బలరాం గోల్ కొట్టి ఆధిక్యాన్ని తగ్గించగలిగాడు. జట్లులో ఎక్కువగా సెంటర్ ఫోర్వర్డ్లో ఆడిన తులసీదాన్ బలరాం 1963లో ఆరోగ్య సమస్యలతో ఆటకు గుడ్బై చెప్పాడు. ఇక 1962లో తులసీదాన్ బలరాం అర్పన అవార్డు అందుకున్నాడు.

తులసీదాన్ బలరాం సాధించిన

పతకాలు, అవార్డులు

- ఆసియా క్రీడల్లో బంగారు పతకం: 1962
- మెర్డెకా టోర్పుమెంట్ రన్సరవ్: 1959
- ఈస్ట్ బెంగాల్ తరపున 1958లో IFA పీల్డ్ ట్రోఫీ
- ప్రైదరాబాద్ తరపున సంతోష ట్రోఫీ(1956-57)
- బెంగాల్ తరపున సంతోష ట్రోఫీ: 1958-59, 1959-60, 1962-63
- అర్పన అవార్డు: 1962
- కలకత్తా పుట్టబాల్ లీగ్ టూప్ స్టోర్స్: 1961

- దక్షన్వ్యాప్ నెం : 9030 6262 88
e: desk.deccan@gmail.com

సేంద్రీయ వ్యవసాయం

పంటల సాగులో సేంద్రీయ ఎరువులను (Organic fertilizers) వాడటం వల్ల మంచి దిగుబడులు సాధించడమే కాకుండా నేల, నీరు, వాతావరణం, కాలుఘ్యం కాకుండా కాపాడుకోవచ్చు. అలాగే, నేల సజీవంగా ఉండే విధంగా పంటలను పండించవచ్చు.

పంటల సాగులో సేంద్రీయ ఎరువుల అవసరం ఏమిటి..?

సహజ సిద్ధ కర్మనం కలిగిన మొక్కలు, జంతువులు, నీటి వ్యాధులు, ఇతర జీవ పదార్థాలతో పాటు జీవన ఎరువులను ఉపయోగించి నేలలోని పోపకాలను పంటలకు సమగ్రంగా అందే విధానాన్నే సుస్థిర వ్యవసాయంగా పిలుస్తాం. ఇలాంటి వ్యవసాయం చేయాలంటే సేంద్రీయ ఎరువుల అవసరం ఉంటుంది.

పంటల అధిక దిగుబడి కోసం ఎక్కువ మొత్తంలో రసాయనిక ఎరువులు వాడుతుండటం మనం చూస్తున్నాం. భలితంగా ఆహారపదార్థాలు నిస్సారంగా మారడంతో పాటు మనకు ఆరోగ్య సమస్యలను కూడా తెచ్చి పెడుతున్నాయి. వీటితో పాటు భూమిలో సారం తొలిగిపోయి రసాయనాలు ఆక్రమించుకుంటున్నాయి. భలితంగా ప్రతీ పంటలో రసాయనాలు కలిగి మనకు తెలియకుండానే అవి మన శరీరంలోకి వెళ్లి వివిధ వ్యాధులకు కారణాలవుతున్నాయి. అయితే, సహజ వస్తులైన సేంద్రీయ ఎరువులను ఉపయోగించి పర్యావరణాన్ని సంరక్షిస్తూ, నాణ్యమైన, అధిక దిగుబడులను పొందవచ్చు.

సేంద్రీయ ఎరువుల రకాలు

స్వాల సేంద్రీయ ఎరువులు, చిక్కబీ సేంద్రీయ ఎరువులు, స్వాల సేంద్రీయ ఎరువులు.

ఈ ఎరువులలో పశువుల ఎరువు (0.5 శాతం నత్రజని, 0.4 శాతం భాస్వరం, 0.5 శాతం పొట్టాఫ్) కంపోస్టు (0.4 శాతం

నత్రజని, 0.5 శాతం భాస్వరం, 1.4 శాతం పొట్టాఫ్) ఉంటాయి. వీటితో పాటు అన్ని రకాల సూక్ష్మ మూలకాల సేంద్రీయ ఎరువులతో లభ్యమవుతాయి. ఇవి నేల భౌతిక లక్షణాలను అభివృద్ధి పరచడంలో ముఖ్య పాత్ర పోషిస్తాయి.

చిక్కబీ సేంద్రీయ ఎరువులు

నూనె గింజలు పంటల నుంచి నూనె తీయగా మిగిలిన పదార్థాన్ని ఎరువుగా వాడుకోవచ్చు. వీటినే చిక్కబీ సేంద్రీయ ఎరువులుగా పిలుస్తాం. వీటిలో వేరుశనగ పిండి (7.2 శాతం నత్రజని, 1.6 శాతం భాస్వరం, 1.4 శాతం పొట్టాఫ్), ఆవచెక్క (5.2 శాతం నత్రజని, 1.8 శాతం భాస్వరం, 1.2 శాతం పొట్టాఫ్) పేపిండి (5.2 శాతం నత్రజని, 1 శాతం భాస్వరం, 1.3 శాతం పొట్టాఫ్), ఆముదం పిండి (4.3 శాతం నత్రజని, 1.9 శాతం భాస్వరం, 1 శాతం పొట్టాఫ్) ఉంటాయి. అయితే వేరుశనగ పిండి, సువ్యుల పిండి, ఆవపిండి, పశువుల మేతగా, కోళ్ళ మేతగా వాడుతూ.. మిగిలిన వాలీని మాత్రమే ఎరువులుగా ఉపయోగిస్తున్నారు. చిక్కబీ సేంద్రీయ ఎరువుల్లో స్వాల సేంద్రీయ ఎరువుల్లో కల్గా అధిక మోతాదులో పోపకాలు లభ్యమవుతాయి.

జీవమృతం ప్రాధాన్యం

సేంద్రీయ ఎరువుల తయారీలో జీవమృతం ముఖ్య పాత్ర పోషిస్తుంది. దీనిని తక్కువ భర్యతో ఇంటి వద్దనే తయారు చేసుకోవచ్చు. ఆపు పేడ, అపు మూత్రం, శనగపిండి, బెల్లం, పుట్టుమన్ను కలిపి వారం రోజులపాటు నిల్వ ఉంచడం వల్ల జీవమృతం సిద్ధమవుతుంది. ఈ జీవమృతాన్ని మొక్కల మొరట్లో వేయడం వల్ల చీడపేడల నుంచి నివారణ లభిస్తుంది.

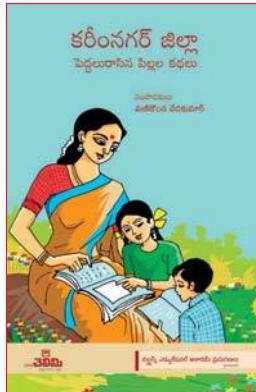
సేంద్రీయ ఎరువులతో ప్రయోజనాలు

నేల భౌతిక స్థితిపరంగా ఆభివృద్ధి చెందుతుంది. సూక్ష్మజీవుల ఉత్పత్తి చేసే హరోష్ట్ కారణంగా మొక్కలు పెరుగుతాయి. పురుగు మందుల అవశేషాలను విచ్చిన్నం చేస్తాయి. వాతావరణానికి ఎటువంటి హని తలపెట్టవు. పంటలకు అధిక మర్గతు ధర లభిస్తుంది. పంటలకు అన్ని రకాల మూలకాలు అందుతాయి. నేలలోని ఆమ్ల, క్లోర లక్షణాలను తగ్గించి నేలను సారవంతం చేస్తాయి. వేళ్ళు చక్కగా అభివృద్ధి చెందడానికి తోడ్పడతాయి.

ఆనటోయిన స్వామీ,
బాలారణ్యం, సుస్థిర కేంద్రం
m : 9963 87 2222
e: swamyannaboina@gmail.com

బాల కథా సరిత్వగరం

ఏ దేశం, ఏ జాతి బాలిన్, వాళ్ళ సాహిత్యాన్ని పట్టించుకోదో ఆ దేశం, ఆ జాతి అభివృద్ధిని డేహించలేం. పిల్లల మానసిక, బౌద్ధిక వికాసానికి తోడ్పుడే చక్కని సాహిత్యాన్ని వారసత్వంగా అందించాల్సిన బాధ్యత కుటుంబం, ఉపాధ్యాయులతో పాటు మనందరి మీద ఉంది. ఆ దిశగా కృషి చేసిన ‘బిల్లున్ ఎడ్యూకేషనల్ అకాడమీ’ బాలచెలిమి ఉమ్మడి పది జిల్లాల వారీగా బాలసాహితీవేత్తలు రాసిన ‘పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు’ వది నంకలనాలుగా ఇవ్వడు వెలువరించింది. ఆ పది జిల్లాల ‘పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు’ దక్షన్లొండ్ పారకులకు పరిచయం చేయడంలో భాగంగా ‘కరీంనగర్ జిల్లా - పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు’

గురించి బాలసాహితీవేత్త దా॥ పత్రిపాక మోహన్ గారి విశ్లేషణ.

కథల కోసం చిల్లన్ ఎడ్యూకేషనల్ అకాడమీ వారి ఆహ్వానం మేరకు కరీంనగర్ జిల్లా ‘పెద్దలు రాసిన పిల్లల కథలు’ ఎంపిక కోసం 34 కథలు రాగా కథల కార్యశాలలో పాల్గొన్న నిష్టాత్మిన బాలసాహితీవేత్తలు 16 కథలను ఎంపిక చేశారు. ఈ పుస్తకానికి కవర్, లోపలి భౌమ్యులు కూరెళ్ళ శ్రీనివాస్ వేశారు. ఈ బాధ్యతను నెరవేర్చే క్రమంలో ‘బిల్లున్ ఎడ్యూకేషనల్ అకాడమీ’ నిష్టాత్మిలతో ఎన్నో సమావేశాలు, సదస్సులు, చర్చలు, బాల చెలిమి ముచ్చట్లు నిర్వహించింది.

- బాలచెలిమి ఎడిటర్

కథలంటే చెవి కోసుకోని పిల్లలు ఉండరు. గేయం, పాట, కవిత వంటివి పిల్లలను తమవైపుకు ఎంతగా ఆకర్షింపజేస్తాయా కథ కూడా అంతే ఆసక్తిని కలిగిస్తుంది. ప్రపంచ కథలకు అయ్యుడు తెలుగువాడు, క్రీ.పూ. 200-150 ప్రాంతానికి చెందిన గుణాధ్యుడని అరుదు అభిప్రాయం. గుణాధ్యుని ‘బృహత్తుఢు’ నుండి ‘కథా సరిత్వగరం’, ‘బృహత్తుఢు మంజరం’ వంటివి పుట్టాయి. ఇవేకాక భారతీయ లిఖిత కథా సాహిత్యంలో ‘బేతాళ పంచ వింశతి’, ‘శుకస్పూతి’, ‘సింహసన ద్వాత్రింశిక’, ‘పంచతంత్రం’, ‘జూతక కథలు’, ‘ఫైతోపదేశాలు’ ప్రాచీనమైనవి. వీటిలో ‘జూతక కథలు’ ఒకబి, రెండు శతాబ్దాల నాటివి.

‘కాంతి జినితమై’ వెలిసి చారిత్రక కాలాల్లో సభ్యమండలంగా ప్రసిద్ధి చెందిన కరీంనగర్ ప్రాంతం తొలి గాథల సంకలనం హోలుని ‘గాథా సప్తశతిని’ అందించింది. జినవల్లభుని తొలి కంద పద్యాన్ని ప్రసాదించింది. ఆ పరంపర కేవలం కరీంనగర్దే కాదు, యావత్ తెలంగాణది. ఇటీవలి పరిణామాలు దానిని రుజువు చేస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా బాల సాహిత్య, వికాస, విస్తార, పరిణామాల్లో వచ్చిన మార్పుల్ని కొత్త చేర్చుకొని, జినవల్లభును అభివృద్ధిని చూపిస్తున్నాయి. ఇప్పుడు రెండు తెలుగు రాష్ట్రాల్లో బాల సాహిత్యం రాశిలో, వాసిలో విశేషంగా వస్తోంది. తమకు కావలినాడనిని తామే రాసుకుంటున్న పిల్లలు, పిల్లల కోసం తపించి రాసే పెద్దలు బాల సాహిత్యాన్ని సుసంపన్నం చేస్తున్నారు. పిల్లల్లో సంస్కారాన్ని, కుటుంబం, మానవీయ విలువల్ని పెంపాందించడంలో బాలసాహిత్యం అత్యంత ప్రభావాన్ని చూపు తుంది. ఎదుగుతున్న పిల్లలను ఉన్నతులుగా, ఛైర్యవంతులుగా, అలోచనా పరులుగా తీర్చిదిద్దడంలో మిక్కిలి తోడ్పుడుతుంది. మనం అలా చదువుకుని ఎదిగిన వాళ్ళమే. సాంకేతికాభివృద్ధి కొండరు పిల్లలకు

కథలను, ఆటపాటులను దూరంచేసి ఉండవచ్చు. కానీ ఇప్పటికీ పిల్లల్ని ఆకర్షిస్తున్నవి మన ‘పంచతంత్ర కథలు’, ‘అనగనగా కథలు’ మాత్రమే. బాల సాహిత్యంలో ఇప్పుడు విశేషంగా కృషి జిరుగుతోంది. మంచి సాహిత్యం వస్తోంది. ఈ కోవలోనే శ్రీ మణికొండ వేదకుమార్ సారధ్యంలో గతంలో ‘బాలచెలిమి’ పత్రిక తెచ్చిన చైతన్యం తెలిసిందే. దాని కొనసాగింపుగా జిరుగుతున్న ‘బాలచెలిమి ముచ్చట్లు’ బాల సాహితీవేత్తల్లో కొత్త ఆలోచనలకు శ్రీకారం చుడితే, ఇటీవల వివిధ ప్రాంతాల్లో ప్రారంభించబడ్డ ‘బాలచెలిమి గ్రంథాలయాలు’ కొత్త పారకులను తయారుచేస్తూ బాల వికాసోద్యమాన్ని ముందుకు తీసుకెళ్తున్నాయి. మంచి బాల సాహిత్యాన్ని ప్రచరించి అందించాలన్న సంకల్పం నిన్న తెలంగాణ బడి పిల్లల కథలు’ మనకందిస్తే, ఇప్పుడు ఈ బాలల కథల యజ్ఞం మరో గొప్ప అంకానికి తెరతీసింది. ఇది పెద్దలు పిల్లల కోసం రాసిన పదహారు కథల కథా సంకలనం. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ బాల సాహిత్య పురస్కార గ్రహీత పెద్దల వాసాల నర్సర్యు నుండి ప్రసిద్ధ కథా రచయిత పెద్దింటి అశోక కుమార్ రాసిన కథలు ఇందులో ఉండడం విశేషం.

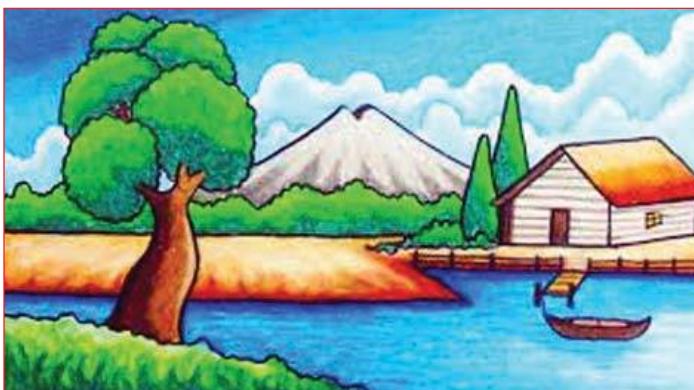
ఈ కరీంనగర్ కథలతో పాటు బాల చెలిమి ప్రచురిస్తున్న ఈ కథల సంకలనాలు అన్ని మన బాల బాలికల్లో విలువలను పెంచడంలో ఆకర్షాలుగా ఎంతగా ఉపయోగపడతాయో అంతే గొప్పగా పెద్దలనూ ఆకర్షిస్తాయనడంలో సందేహం అక్కరలేదు. అత్యంత వ్యూహ ప్రయాసాలతో కూడిన ఇంత చక్కని వనిని చేస్తున్న బాలచెలిమికి, వేదకుమార్గారికి జేషేలు. చేండోడుగా నిలిచిన గిరిపెల్లి అశోకస్తుకు అలాయి బలాయి.

-దా॥ పత్రిపాక మోహన్, బాలసాహితీవేత్త

వాగు గర్వం

అది వర్షాకాలం. ఒక వాగు ఉధృతంగా ప్రవహిస్తోంది. దాని దారిలో ఒక చెట్టు దానికి అడ్డంగా నిలిచింది. ఆ వాగు బిగ్గరగా నప్పుతూ “నాకు అడ్డంగా ఉండి నా ప్రవాహస్తో ఆపడం నీ తరం కాదు” అని చెట్టుతో అంది. అప్పుడు ఆ చెట్టు “నీవు అందరూ నీ ప్రవాహంలో కొట్టుకొని పోయేలా చేస్తున్నావు. అంతేకాకుండా నీవు వేగంగా వెళ్లడం వల్ల కొంత మంది వారి ఇళ్లను కూడా కోల్పేతున్నారు. నీకు ఇంత గర్వం పనికిరాదు” అని అంది. అప్పుడు వాగు బిగ్గరగా నవ్వి ఆ చెట్టును వేళ్లతో సహా పెకలించి తన ప్రవాహంలో కొట్టుకొని పోయేలా చేసింది. ఆ చెట్టు వాగులో కొట్టుకొని పోసాగింది.

ఆ తర్వాత ముందుకు పోతున్న ఆ వాగుకు ఒక పెద్ద రాయి అడ్డగా నిలిచింది. అది వాగుతో “నీవు ఇలా వేగంగా వచ్చి ఈ

రహశారులను ముంచివేసి వాహనాలు నడవకుండా చేసి జనానికి చాలా ఇబ్బందులు కలిగిస్తున్నావు? ఇలా ఉరుకులు, పరుగులు నీకు తగదు” అని అంది. అప్పుడు వాగు “నీవా నాకు అడ్డ చెప్పేది! నా ప్రయాణం. నా ఇష్టం. నీవా నన్ను ఆపేది. చూడు నా తడాభా” అంటూ ఆ రాయిని కూడా బోర్లా పడి కొట్టుకొని పోయేలా చేసింది. తర్వాత ఆవాగు కొద్ది దూరం ప్రవహించి ఒక చెరువులో కలిసి పోయింది.

అప్పుడు ఆ చెరువు వాగుతో “నీకు అతివేగం పనికిరాదు. నీవు కాలుష్యాన్ని తెచ్చి నాలో కలుపుతున్నావు. నీకు నెమ్మిగా ప్రవహించాలని తెలియదా!” అని అంది. అప్పుడు వాగు “నా వేగాన్ని నీవు అదుపు చేసి నీలో కలుపుకున్నావు కదా! ఇక కాలుష్యం నా తప్పుకాదు. వర్షపు నీరు నాలో చేరి నాకు నేలటై ఉన్న ఆ కాలుష్యాన్ని తెచ్చి వేస్తే నేను నీలో కలిపాను. అంతే !” అని అంది.

అప్పుడు చెరువు ఆ వాగుతో “నీవు ఇతరులటై తప్పును నెట్టడం నేర్చుకున్నావు. స్ఫుర్తినైన నా జలం నీవు కలిపే కాలుష్యం వల్లే మురికిగా మారుతున్నది. అది ఇతరుల రోగాలకు కారణమాతున్నది.

నీవే కాకుండా ఇంకా కొందరు కూడా నాలో నీలాగా పనికిరాని చెత్త, రసాయనాలు, ఇతర కాలుష్య వస్తువులు నాలో కలిపి నన్ను ఇతరులకు పనికిరాకుండా చేస్తున్నారు. నేను ఎన్నో జీవులకు జలచరాలకు ఆశ్రయం ఇస్తున్నాను ఈ కాలుష్యం వల్ల వాటన్నిటి ప్రాణానికి ముఖ్య ఏర్పడే ప్రమాదం ఉంది. ఇది ఎవరికి మంచిది కాదు” అని అంది. అప్పుడు వాగు తనను క్షమీంచమంది. తర్వాత చెరువు “నీవు కూడా ఇకమందు ఇతరులకు నీ నీటి సాయం చేస్తూ నెమ్మిగా ప్రవహించు. అందరికి సాగు నీరు, త్రాగు నీరు ఇస్తే అందరూ నిన్ను పూజిస్తారు. నీ జన్మ చరితార్థమవుతుంది” అని అంది. అప్పుడు వాగు సరేనంది.

తర్వాత ఆ చెరువు పంట కాలువల ద్వారా పరిగెత్తి ఆ రైతుల పొలాల్లోనికి ప్రవేశించింది. ఆ రైతులు ఆ నీటిని తమ తలలటై చల్లుకొని “ఓ జల దేవతా! వచ్చావా తల్లి!” అంటూ దాన్ని కీర్తించారు. ఆ రైతుల పిలుపుకు ఆ చెరువు ఎంతో మురిసిపోయి ఇతరులకు ఉపయోగపడుతున్నానన్న సంతోషంతో గలగలమంటూ బిరచిరా దూరంగా ఉన్న పొలాలకు కూడా తన కాలువలతో ప్రవహించింది.

తర్వాత ఒక చెట్టు అది చూసి “ఆ వాగు ఉరుకుల పరుగులతో అందరికి అపకారం చేసి చెరువులో కలిసి పోయి ఇతరులకు కనిపించకుండా మాయమైపోయింది. ఈ చెరువు స్థిరంగా ఉండి నెమ్మిగా పంట కాలువల ద్వారా ప్రవహించి ఇతరులకు సాయం చేసి చరిత్రలో మిగిలిపోయి అందరి చేత ప్రశంసింపబడుతున్నది. అహా! అందుకే నిదానమే ప్రధానమని అన్నారు పెద్దలు. మనకున్నది అందరికి పంచితే అందరూ మనని ఎల్లపుడూ గుర్తుంచుకుంటారు. చెరువుగా దీని పుట్టుక ఇతరులకు ఉపయోగపడి ఈరోజు సార్థకం అయింది” అని అనుకొంది.

ఈ చెట్టు మాటలను విన్న చెరువులో కలిసిపోయిన వాగు కూడా “అహా! ఈ చెరువు నాలాంటి ఉరుకుల పరుగుల వాగులతో పాటు వర్షపు నీటిని కూడా తనలో కలుపుకుని ఏమీ ఎగసట్టు ఓపికతో ఎంతో ప్రశాంతంగా ఉంది. దీనిని చూడగానే నాకు నమస్కరించాలని అనిపిస్తుంది. దీనిలాగానే నేను కూడా ఇకమీదట అందరికి మేలు చేస్తాను” అని అనుకొంది.

అప్పుడే సూర్యుడు ఆ చెరువు ఉపకారానికి సంతోషించి దాని నీటిని బంగారుమయంగా చేసి పడమర దిక్కున అస్తుమీంచాడు.

- సంగనభట్ట చిన్న రామకిష్ణయ్య

m: 9908554535

e : ramakistaiah195906@gmail.com

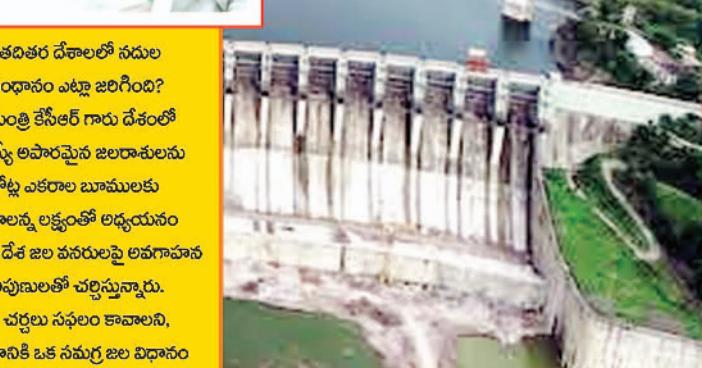
మధ్యప్రదేశ్‌లో నర్సూదా నదిపై నిర్మించిన
జంబిరా సాగర్ డ్యాం

శ్రీంతి తదితర దేకాలలో నదీల
అనుసంధానం ఎట్లు జరిగింది?
ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్ గారు దేవంలో
ఉభ్యమయ్యే అపొరమైన జలాశాలను
40 కోట్ల ఏకరాల బాములకు
మళ్ళించాలన్న లక్షంతో లభ్యయనం
చేస్తున్నారు. దేశ జల వస్తరులక్షేత్ర లఘువాసం
ఉన్న నిపుణులతో చ్చర్చన్నారు.
ఆయన చ్చర్చలు సఫలం కావాలని,
భారతదేశానికి ఒక నమర్గ జల విధానం
దూపందాలని, నమస్కరించే ప్రజల
సాగునీటి, ఆగునీటి కప్పులు
తీరాలని కేరుకుండా.

ప్రశ్నక కథనం లోపిలి మేటీల్లో

ఈజిప్టీలో నైలు నదిపై నిర్మించిన ఆశవ్సీ ప్రో డ్యాం

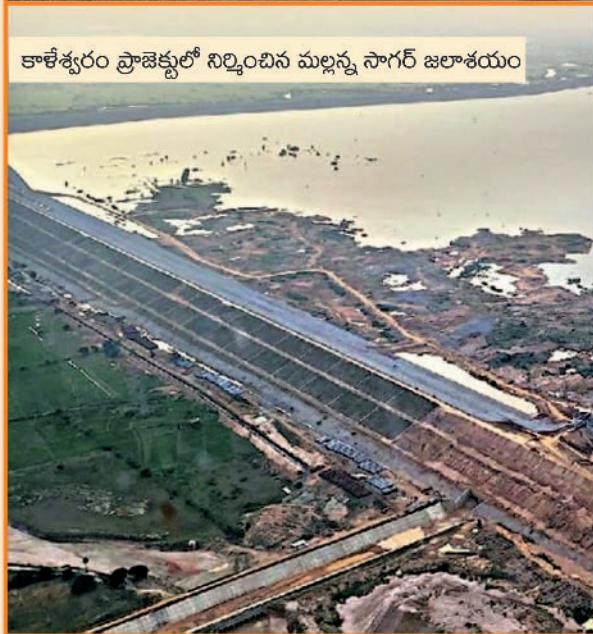
మధ్యప్రదేశ్‌లో నర్సూదా నదిపై నిర్మించిన
జంబిరా సాగర్ డ్యాం

కాశ్మీరం ప్రాజెక్టులో నిర్మించిన మల్లస్న సాగర్ జలాశయం

మార్చి 31, 2016న అసింజీలో
పవర్ పాయింట్ ప్రజంటేషన్
చేస్తున్న ముఖ్యమంత్రి కేసీఆర్

Oxford
Grammar High School

2023-24
**Admissions
OPEN**
PRE PRIMARY

We make
school time the
best time for
your kids

At OGS Juniors, all the children are given a warm, safe, and stimulating environment so that they can grow to become individuals while exploring, imagining, creating, and playing.

- Loving atmosphere & play ground
- CCTV surveillance
- Certified teachers & caring staff
- Kids zone & play area
- Interactive & Value based Learning

CARING TEACHERS & STAFF

Your child will get the best care and attention

ECO-FRIENDLY PRACTICES

We let the children play with nature friendly material

HUGE PLAYGROUND

Your child will get lots of fresh air and playtime

INTERACTIVE LEARNING

Our trusted method helps your child communicate and learn with ease.

Street No. 13, Himayathnagar, Hyderabad | Ph : 040 2763 6214, 99590 20512